

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

9

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1997

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1997

9

letnik XCVII izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	700-metrski padec z Matterhorna	369
Boris Strmšek	Matterhorn — lepotec in kamnolom	371
Marjan Raztresen	Enotne Alpe	371
Aleš Tacer	V slovo	376
	Svoje zdravnice ne damo!	377
Boris Gaberšček	Ogroženi drobni starčki	378
Marjan Raztresen	Triglav brez starega štedilnika	380
Martin Šolar	V Vrata nekoliko drugače	381
Vinko Hrovatič	Kalska planina	382
Igor Sterle	Rešilne frekvence za gornike v stiski	383
Božo Malovrh	Rdeči krog z belo piko	384
Franci Erzín	Cvetoče potonike na Vremščici	385
Rafael Terpin	Masore	386
Vinko Hrovatič	Proti Jelenci pogled	387
Vojko Čeligoj	Planinske iskrice s Snežnika	390
Dušan Černič	Vse poti na Prisank	392
Uroš Zagožen	Pri 61 letih prvič na Triglav	394
Cornelia Jesenovc	Abi na strmih gorskih poteh	395
Rado Radešček	Pot slovenskih legend	396
Slavica Štirn	Dvojnost	398
	Odmevi	398
	Iz planinske literature	401
	Društvene novice	407

Slika na naslovn strani: **Na robu (Kopa)**

Foto: Igor Maher

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorzakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije, Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-šifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1997 znaša 2500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1997, posamezna številka stane 250 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

NEVERJETNA SREČA LJUBLJANSKEGA ALPINISTIČNEGA SMUČARJA ALEŠA LONČARIČA

700-METRSKI PADEC Z MATTERHORNA

MARJAN RAZTRESEN

Aleš Lončarič. 24-letni ekstremni smučar iz Ljubljane, je zanesljivo porabil vse količine sreče, ki so mu jo bile ob rojstvu dale rojenice in sojenice skupaj: tik pod vrhom 4476 metrov visokega Matterhorna, gore — lepote v švicarskem delu Centralnih Alp, je padel po Vzhodni steni več kot 700 metrov globoko in ostal živ. Še več: niti ene kosti nima zlomljene in niti pretresa možganov nima. Švicarski gorski reševalci in pilot helikopterja, ki so ga našli pred eno od ledeniških razpok na nadmorski višini približno 3400 metrov, so nejeverno zmajevali z glavami: to je neverjetno, so govorili, to je noro!

START 300 METROV POD VRHOM GORE

Bil je ponedeljek, 26. maja letos. Bilo je najzgodnejše jutro, ura je bila komaj pol treh, ko sta 24-letni Aleš Lončarič in 21-letni **Blaž Čadež**, oba alpinista in alpinistična smučarja iz Ljubljane, zaprla za seboj vrata planinske kočice Hörnlri na nadmorski višini 3260 metrov. Na nočnem nebu se je kazal obris nebeško lepega zoba Matterhorna, sanjske gore številnih alpinistov in zadnja leta tudi alpinističnih smučarjev. Njegova Vzhodna stena je bila okovana v led, saj je bilo ponoči peklensko mraz, na led pa je le dva dni prej padlo kar precej snega, ki je zapolnil ozebničke, manjše razpoke in tudi večino smeri, po katerih so alpinisti in drugi obiskovalci gore najpogosteje hodili in plezali na vrh. Nov sneg je oba Ljubljančana sicer močno oviral pri hoji, kot pa se je pokazalo nekaj ur pozneje, je bil zanj dobesedno pravi dar z neba.

Fanta sta bila otovorjena vsak s svojim nahrbtnikom s potrebno osebno in plezalno opremo, poleg tega je imel Aleš na njem privezane smuči, Blaž pa snežno desko. Na Matterhorn nista šla samo plezat, ampak sta se nameravala po njegovi Vzhodni steni spustiti vsak na svojih dilcah. Posebno naporen je bil vzpon od nadmorske višine 3800 metrov dalje, ko sta se plezala ponekod do bokov ugrezala v nov sneg.

Sedem ur sta potrebovala, da sta prišla pod vrh. Čisto na vrh nista nameravala iti; to ju ta dan ni zanimalo, čeprav sta bila le kakšnih 300 višinskih metrov pod njim. Z vrha bi bilo smučanje tudi teoretično nemogoče, hotela pa sta se s čim višje točke te markantne gore smučati po Vzhodni steni, katere strmina je okoli 50 do 60 stopinj, kar pomeni, da je stena skoraj navpična.

Ob pol desetih dopoldne sta si na višini 4150 metrov pripela smuči oziroma snežno desko. Sonce je sicer sijalo, vendar je po steni pometal močan veter. Ker je bilo kar precej hladno, si oba smučarja na svoji najvišji točki na gori nista privoščila počitka, da se ne bi ohladila. Toda četudi bi bilo topleje, bi najverjetneje storila isto: več let sta sanjala o smučanju s te lepe gore, zdaj so se jima sanje začele uresničevati.

Aleš Lončarič: »Samo smejim se težko zaradi odrgnin po obrazu.«

Za ta podvig sta se pošteno pripravljala, med priprave pa je nekako stelo tudi Aleševo smučanje s himalajskega šesttisočaka Mera Peaka lanskega novembra. Sicer sta zadnje mesece skrbela tako za splošno telesno kot za smučarsko kondicijo, marsikdaj pa sta se o svojem sanjskem alpinistično smučarskem podvigu pogovarjala s kakšnim kolegom, ki mu je kaj podobnega že uspelo.

Čeprav je bil pogled izpod vrha Matterhorna v globino grozljiv, ni bilo ne enega in ne drugega strah; pozneje sta le priznala, da sta gledala navzdol z velikim spoštovanjem. Tako je Aleš še enkrat pogledal vezi na smučeh, nekajkrat globoko vdihnil in se spustil v globino.

USODNI SKALNI ROGLJIČEK

Vendar mu je uspelo narediti le nekaj zavojev. Kot nam je zdaj pripovedoval, se mu je kmalu po startu zgornja smučka zataknila za skalni rogljiček, ki je štrlel iz snega, »ker sem se premalo odrinil«; vrglo ga je čez smuči, obrnil se je v zraku in padel na glavo, se še enkrat obrnil in pristal na nogah, hotel dobiti stik smuči s snegom, da bi lahko hitrost in smer poti spet vzel v svoje roke, pri tem se mu je odpela ena smučka, ko se je pri že kar veliki hitrosti hotel ustaviti samo z drugo, pa se mu je dobrih 350 metrov po startu odpela še ta.

Blaž, ki je s snežno desko smučal malone tik za njim, se je zgrožen ustavil: vse je videl in natančno je lahko sklepal, kaj to pomeni. Ko so se njegova predvidevanja začela uresničevati, ga je šok dobesedno prikoval v steno.

Najprej je videl eno od Aleševih smuči, ki je kot puščica poletela prek stene, potem Aleša, ki je za njo zgrmel po strminah: najprej po strmini, potem prek skoka, nato v ozebniček in zatem kdo ve kam, ker mu je izginil izpred oči.

Alešu je v bolnišnici v švicarskem Vispu vseskozi stal ob strani Blaž Čadež.

»Ko sem ostal brez smuči na nogah in ko me je odneslo, sem sprva mislil, da bi nekako lahko nadzoroval dogajanje in nemara celo usmerjal padec,« nam je pripovedoval Aleš Lončarič. »Vendar sem že čez nekaj sekund ugotovil, da je to popolnoma nemogoče, saj sem letel, kot bi me kdo izstrelil. Popolnoma sem izgubil orientacijo, hitrost in strmina sta z menoj delala, kar sta hotela, še najmanj pa tisto, kar bi si sam želel. Obráčalo me je in metalo in ob enem od padcev na glavo vem, da mi je počila čelada, nakar sem nagonsko — ali pa naučeno, kdo ve — zavaroval glavo z rokama. Ko sem še mislil, da lahko kaj storim, sem poskušal biti trd, da bi se nemara tako ustavil, ko sem izgubil vsakršno upanje, sem spoznal, da je najbolje biti čim bolj mehak in se pustiti, da te meče, kot je najbolj normalno.«

Ves čas ni niti za trenutek izgubil zavesti in je med drugim videl, kako ga je po zraku neslo prek skalnih rogčev, na katerih bi ga razsulo, pa ga je vedno odneslo preko in na kakšno snežno strmino, podobno skakalnici, po kateri se je nekaj časa dričal, potem pa ga je spet vrglo čez in na drugo snežišče. »Čeprav je bil vsak padec na tla, potem ko me je v zraku vedno vsaj enkrat zavrtelo, hudo boleč, nikoli nisem padel niti na skalo, niti na trd led,« pravi. »Če bi enkrat samkrat zadel ob takšno podlago, bi me scefralo. Toda vsak padec, čeprav na snežno strmino, je bil strahotno boleč. Ko sem nekaj časa tako letel, sem si prav želel, da bi bilo vsega nemudoma konec, da bi čimprej umrl, tako neznosne so bile bolečine.«

»ODLOŽEN« V LEDENI RAZPOKI

Nenadoma pa je vse obstalo: ni bilo več padanja, ni bilo več drsenja, ni bilo več bolečin, svet se je ustavil. Matterhorn je Aleša odložil v plitvi ledeni razpoki, ki se je postavila na njegovo pot; če je ne bi bilo, bi letel še nižje in še dalje. »Kaj, takole se konča življenje?« je za hip pomislil Aleš. Potem ni nekaj časa čisto nič več premišljeval; kot nam je zdaj pravil, je bil tako utrujen od vsega, da je isti trenutek globoko zaspal.

Gorski reševalci so pozneje domnevali, da je letel tistih nekaj več kot 700 metrov globoko, tričetr kilometra torej, preko stene več kot minuto s hitrostjo najmanj 120 kilometrov na uro, Alešu pa je ta čas minil neznan-sko hitro.

Blažu Čadežu je ta čas pod vrhom Matterhorna ledene-la kri. Kaj naj stori, potem ko je Vzhodna stena vzela Aleša? Sam je stal tam zgoraj in ni vedel, ali naj nada-ljuje začeto ali naj sname snowboard in se v dolino vrne po smeri, po kateri sta bila skupaj priplezala. Nenadoma se je odločil: smučal bo za tovarišem, ker ga mora najti. In se je pognal po grozljivo strmi Vzhodni steni. Čeprav je bil močno pod vtisom nesreče, je bil popolnoma zbran in sploh ni pomislil na to, v kakšnem stanju bo našel prijatelja.

Ko je pripeljal do plitve ledeniške razpoke in v njej zagledal Aleša, sprva ni mogel verjeti lastnim očem: prijatelj se je premaknil, brž ko se je ustavil ob njem, in ga prosil, naj mu pomaga vstati, potem pa mu je potožil, da ga strašno zebe. Ker je Aleš med padcem izgubil vse, kar je imel v nahrbtniku, ga je Blaž oblekel v tisto, kar je še imel, in ga zavil v reševalno aluminijasto folijo. V snežno pobočje ob razpoki je s snežno desko z velikimi črkami napisal »Help«, potem si je spet pripel desko in odsmučal v planinsko kočo Hörnli po pomoč. Takrat ni niti pomislil, da je postal rekorder Matterhornove Vzhodne stene, saj jo je kot prvi človek na svetu presmučal s snežno desko.

Točno ob 15.26, kot so natančni Švicarji napisali v svoje poročilo, je iz planinske kočice prišlo v helikopter-sko centralo Air Zermatt sporočilo o nesreči in le osem minut pozneje se je 33-letni pilot **Gerold Biner** dvignil iz Zermatta, z njim pa sta bila tudi drugi pilot **Olivier Clausen** in zdravnik **dr. Christian Schweiger**. Pripravljani so bili, da bodo izpod gore spet prinesli mrtve-ga alpinista. Biner, ki že 14 let dela za Air Zermatt, ki je doslej kdo ve kolikokrat letel v Centralne Alpe in ki med drugim odlično pozna Vzhodno steno Matterhorna, natančno ve, da je le kakšen promil, največ pa desetinka odstotka možnosti za preživetje ob padcu prek te stene.

Posadka helikopterja je hitro našla kraj nesreče, videla ob razpoki v aluminijasto folijo zavitega človeka in se pripravila, da bo truplo zavila v svojo vrečo in ga pod helikopterjem odpeljala v dolino, ko se je ovoj na snegu začel premikati. Ker tam pristanek ni bil možen, je posadka odletela do najbližje žičniške postaje, tam po-brala še enega gorskega vodnika, ga skupaj z zdravnik-om odložila v bližnji ledeniške razpoke, oba sta pomaga-la Alešu do helikopterja, okoli petih popoldne pa je ponesrečenec že ležal v bolnišnici v Vispu.

VISOK RAČUN NI NAJPOMEMBNEJŠI

»Počutil sem se kot močno pretepen,« nam je pripove-doval Aleš Lončarič. »Ko so me zdravniki natančno pregledali in rentgenizirali, so v njihovo in moje pre-senečenje ugotovili, da sem le močno potolčen po vsem telesu, da nimam niti pretresa možganov in da imam odlomljeno samo koščico v levem kolenskem sklepu. In zaradi vsega tega se niti smejeti nisem mogel, ker sem imel po obrazu odrgnine. Po dveh dneh so me odpustili iz bolnišnice.«

Kmalu je iz Švice prišel na Alešev ljubljanski naslov račun: za helikoptersko reševanje 8500, za bolnišnično zdravljenje in preglede nekaj več kot 2500 švicarskih

frankov, v celoti torej okoli 11.000 švicarskih frankov ali približno 1,2 milijona slovenskih tolarjev.

Čeprav je to ogromno denarja, ki ga bo težko plačati, pa čeprav bo velik del zavarovalniškega, Lončaričevi o tem ne bodo veliko premišljevali; če bi se paдец končal

drugače, kot se je, bi bili seveda pripravljene plačati še veliko več denarja, če bi jim gora le vrnila Aleša.

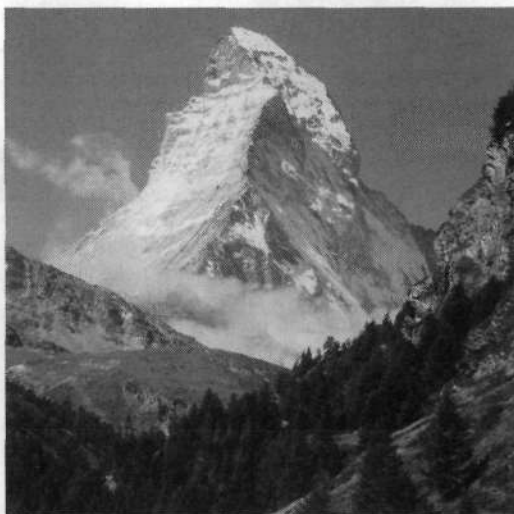
Vrnila jim ga je, pri tem pa je moral fant gotovo imeti več angelov varuhov; en sam tako velikega dela zanesljivo ne bi zmoget sam.

VZPON PO GREBENU HÖRNLI JE TURA, VREDNA SVOJEGA IMENA

MATTERHORN — LEPOTEC IN KAMNOLOM

BORIS STRMŠEK

Napredovanje postaja zaradi pomrznjenega snega precej težje. Navzgor po pobočju ni več videti vrvi, s katerimi si gorniki pomagajo spodaj. V roke vzameva cepine, obenem pa že iščem primerno mesto, kjer si bova nataknila dereze. Nekateri jih že imajo od »Rame« naprej, drugi bodo plezali do vrha brez njih. S cepinom in čevlji skopljem majhno poličko v sneg in počakam na Robija, ki je na drugem koncu vrvi. Dereze so kmalu na čevljih in nato dokaj hitro napredujeva navzgor po strmem belem pobočju. Nenadoma sva na robu in Robi, ki ga zaradi višine daje glavobol, si oddahne. Pogledava na drugo stran, v Italijo, tam spodaj je Cervinia. Videti je ledenike, jezera, zelena pobočja, daleč spodaj so naselja. Nisva še čisto na koncu, treba je še po kot nož ostrem grebenu proti desni. Na levo je prepadna skalna stena, na desno so strma zasnežena pobočja, ki krasijo vršni del slovite severne stene. Loviva ravnotežje po ostrem grebenu in kmalu sva na švicarskem vrhu, najin cilj pa je še kakih 50 metrov naprej. To je italijanski vrh, sicer kakšen meter nižji od

Pogled na Matterhorn (4477 m) iz Zermatta: levo je vzhodna stena, desno slovita severna stena, med njima greben Hörnli.

namesto komentarja

ENOTNE ALPE

Zadnji vsaj dve leti se marsikdo v Sloveniji hoče primerjati z drugimi Evropejci, predvsem tistimi z zahoda celine: hočemo biti del Evrope, imeti takšno življenje, kakršnega živijo tam, tudi tak standard in tudi take življenjske navade.

Slovenski planinci menda nimamo kompleksov, da smo kaj manj ali kaj drugačni kot so drugi alpski narodi: od nekdaj smo del teh Alp, pa naj so bile politične razmere v Sloveniji take ali drugačne in naj je bil naš standard podoben tistim sredi Alp ali bistveno nižji. Pred drugo svetovno vojno so bili slovenskim planincem nekateri deli Alp enako domači kot Vzhodni Julijci, v domačih gorah, ki so bile vseskozi del evropskih gora, pa so takointako bili neusmiljene alpinistične boje z vsemi drugimi evropskimi plezalci.

Kakšno desetletje smo se potem čutili nekoliko odmaknjene od evropskih alpskih dogajanj — a vrhunski slovenski alpinisti niti v letih najhujše osame niso izgubili stika z Evropo in kmalu potem z vsem svetom. Njega dni so bili Zahodni Julijci za slovenske gornike itak enako znani kot vrhovi, poti in stene nad Mojstrano, zadnja leta so za naše planince celotne Alpe prav tako del Alp kot Kamniške Alpe in Julijci okoli Triglava.

Le malokdo ima zdaj manjvrednostne komplekse, ko se odpravi v Centralne Alpe: slovenski gorniki smo enako dobro opremljeni in pripravljene kot vsi drugi v Alpah. Imamo pa nemara celo majhno prednost, ki so jo v zadnjih letih izgubili planinci druge po Evropi: pri nas se na gorskih poteh še vedno pozdravljamo. To bi veljalo kar ohraniti in negovati, kot ohranjamo še nekatere druge etnološke značilnosti. Težje bo kdaj pozneje prijaznost in omikano obnašanje spet uvajati kot ga zdaj ohraniti.

Marjan Rztresen

Razgled z vznožja Matterhorna — od leve so Monte Rosa (4634 m), Lyskam (4527 m), Castor (4226 m), Pollux (4091 m), Breithorn (4160 m) in koničasti Kleine Matterhorn (3883 m); spodaj je ledenik pod sedlom Theodul.

švicarskega, ene od najbolj markantnih gora v Evropi — Matterhorna. Tako se zgodaj zjutraj nekega lepega poletnega dne tudi midva vpiševa v klub tistih, ki so stopili na vrh piramidaste gore na meji med Švico in Italijo in katero ob lepem vremenu naskakujejo trume gornikov z vsega sveta.

USPEHI IN ŽRTVE

14. julija 1865 je na vrh koničaste gore nad Zermattom prvič stopila človeška noga. Prvi pristop na vrh je uspel skupini sedmih gornikov pod vodstvom Angleža **Edwarda Whymperja** in s tem se je končala tekma za prvenstvo na vrhu ene od najlepših gorá v Evropi. Na 4477 metrov visoki Matterhorn ali po italijansko Mt. Cervin so že dalj časa s hrepenenjem gledali švicarski in italijanski gorniki, a je dolgo ostalo le pri neuspešnih vzponih. Whimper je prišel v Alpe z namenom, da naredi nekaj bakrorezov, vendar so ga tako prevzele, da je postal nekaj let redni obiskovalec tukajšnjih gora. Še posebej ga je prevzel Matterhorn, toda kar sedemkrat je bil neuspešen, preden je stopil na njegov vrh. Najprej je poskušal vrh osvojiti z italijanske strani, ker se je švicarska stran zdela nepristopna. Po natančnejšem preučevanju gore pa je Anglež odkril, da navidez nepristopna stena nima kakšne posebno velike naklonine. Poskusil je s švicarske strani in končno mu je uspelo. Uspešen vzpon pa je zasenčila huda nesreča med sestopom. Vsi so bili navezani na eno vrv in med povratkom je enemu v skupini zdrsnilo. Padel je in za seboj potegnil še ostale, pri tem pa je Whimperju in zermatskima vodnikoma **Taugwaldoma** uspelo zadržati sunek. Ko se je vrv napela, se je pretrgala in **R. D. Hadow, R. C. Hudson, M. A. Croz** in **F. Douglas** so zgrmeli čez vzhodno steno. O nesreči se je precej pisalo in govorilo, nekateri pa so celo očitali Whimperju, da je prerezal vrv, da bi se rešil, vendar tega niso

mogli dokazati. Nekaj dni po prvem vzponu je vrh z italijanske strani osvojil tudi vodnik **Jean-Antoine Carrel** s tovariši.

Po prvih vzponih je gora še pridobila popularnost in veliko gornikov se je želelo povzpeti na vrh. Sprva je to le redkim uspelo, z uspešnim vzponom pa se je večalo tudi število žrtev gore. Do sedaj je gora vzela že več kot 500 življenj. V dvajsetih in tridesetih letih tega stoletja je potekala tekma za severno steno, ki se je uvrstila med tako imenovane »zadnje tri probleme Alp«. Pod tem imenom so zaslovene severne stene Matterhorna in Eigerja v Švici ter Grandes Jorasses v Franciji. 1931. leta sta končno uspela brata **Schmidt** iz Münchna; steno sta preplezala v dveh dneh in za svoj vzpon prejela celo zlato medaljo na olimpijskih igrah v Los Angelesu naslednje leto. Sedaj vodi na vrh Matterhorna kar nekaj težkih smeri, ki so jih kot prvi preplezali znani in slavni gorniki, med njimi na primer **Walter Bonatti**. Njegov zimski prvenstveni vzpon sto let po prvem pristopu, leta 1965, pomeni eno od velikih dejanj v zgodovini gorništvu, Bonatti pa je z njim zaključil svojo izredno uspešno plezalsko pot, ki ga je pripeljala med legende alpinizma. Sedaj je cenjen ter priznan publicist in novinar.

Naklonina vzhodne stene ni posebno velika, vsaj z alpinističnega stališča ne. V zimskih mesecih je razen vršnega dela vsa prekrita s snegom. Tako so jo že pred časom opazili tudi ekstremni smučarji in po več poskusih so jo presmučali od Rame do ledenika pod vzhodno steno. Treba je priznati, da je to izredno pogumno dejanje. To je pred nekaj leti uspelo tudi slovenskima alpinističnima smučarjema — bratoma **Karničar**. Sicer pa so se Slovenci še večkrat pojavili v zvezi s podvigi na Matterhornu; med drugim je **Nadja Fajdiga** v petdesetih letih opravila z **Antejem Mahkoto** vzpon po severni steni; bila je prva ženska, ki ji je to uspelo.

ŠVICARSKI TURIZEM TUDI PRESENEČA

Matterhorn je želja in cilj mnogih ljudi z vsega sveta, ne samo gornikov, ki se zgrinjajo k njegovemu vznožju. Nekateri se zadovoljijo le s fotografiranjem te zares fotogenične gore, ki še posebno s švicarske strani velja za enega od najbolj priljubljenih in znanih gorskih motivov. Geologi pravijo, da bi naj piramidasta skalna gmota tehtala okoli 2500 milijonov ton. Mnogo se jih želi povzpeti prav na vrh, za uresničitev te želje pa obstaja več načinov. Verjetno je najlažje tistim, ki se ukvarjajo z alpinizmom, saj imajo tako običajno dovolj izkušenj, znanja in sposobnosti, da se povzpnejo na vrh strme piramide. Gorniki, ki nimajo dovolj izkušenj ali poguma, se lahko prepustijo vodstvu bolj izkušenih, največ vzpona željnih pa si poišče na izhodiščih gorskega vodnika, ki jih bo varno pripeljal do vrha in nazaj. Seveda ta varianta tudi nekaj stane. Vzpon po grebenu Hörnli oziroma severovzhodnem grebenu s švicarske strani vas bo stal približno 850 švicarskih frankov, od tega 670 vodnik, 150 frankov spanje in hrana v koči za vas in za vodnika ter 25 frankov za žičnico. Seveda lahko pot iz Zermatta do izhodišča in nazaj tudi prepešačite, a prihranite glede na ostale stroške bore malo. Upoštevati je treba, da vas tudi bivanje v turističnih centrih ob vznožju gore kar nekaj stane; prištejte še potne stroške, pa boste potem sami presodili, če vam vzpon na takšno goro res toliko pomeni.

Slovenci pri tem na veliko skoparimo (sicer pa so cene dokaj visoke) in za vzpon raje uporabljamo svoje gorniško znanje, je pa veliko ljudi, ki dajo vse (ali pa vsaj veliko), da stopijo na vrh Matterhorna. Na izhodiščih boste v glavnih turističnih sezonah lahko videli zares pisano svetovno družščino, okoli vas bodo ljudje govorili vse mogoče jezike. Sicer pa poleg Matterhorna in okoliških gorá vabijo turiste v te kraje tudi vrste drugih naravnih lepot in zanimivosti od divjih ledenikov do prelepih slapov in vodotokov, širnih gozdov in travnatih pobočij, ki jih dopolnjujeta pisana flora in favna.

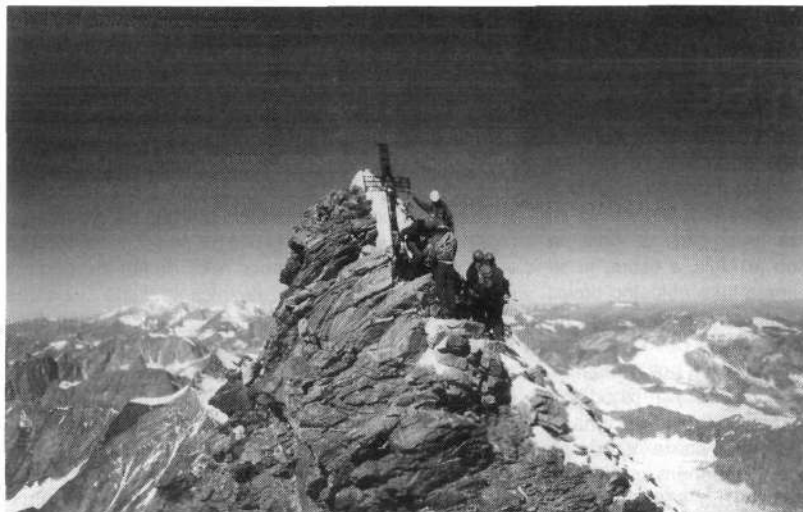
Če ste kdaj obiskali Kranjsko Goro, Gozd Martuljek ali kakšen drug turistični kraj ob vznožju naših gora, si boste lahko vsaj približno predstavljali tamkajšnje turistične centre, vendar je treba priznati, da so naši proti tamkajšnjim prava revščina. Po drugi strani pa se mi zdi, da je, na primer, švicarski turizem, predvsem tisti, ki je vezan za gorski svet, precej izrojen. Žičnice so speljane povsod v visokogorju, ponekod celo do samih vrhov, na nekaterih vrhovih pa so zgradili hotele in restavracije, kot na primer na Shilthornu (2970 m) v Bernskih Alpah. Nad Zermattom se lahko brez posebnega truda povzpnete na 3883 metrov visoki Kleine (Mali) Matterhorn. Tik pod vrh namreč vozi kabinska žičnica in se lahko pripeljete precej višje, kot je visok naš očak Triglav. Od tam je le nekaj več kot uro hoje do Breithorna (4160 m), verjetno enega od najlažje dostopnih štiritisočakov v evropskih gorah. Tam, kjer so primerni smučarski tereni, premore visokogorje še ogromno vlečnic — brez njih namreč ne gre.

Sicer pa žičnice niso edina možnost za vzpon na velike višine (vsaj za naše razmere). Bolj udobna je železnica, ki vas, na primer, lahko pripelje iz Zermatta na Gornergrat, 3120 metrov visoko do ledenikov pod Monte Roso, ki je s 4634 metri druga najvišja gora v Alpah. Vožnja v obe smeri vas bo stala okoli 60 švicarskih frankov. Še višje vas pripelje železnica nad Grindelwaldom; zadnja postaja je Jungfraujoch, 3454 metrov visoko sedlo med vrhovoma Mönch (4099 m) in Jungfrau (4168 m). To verjetno ne bi bilo nič posebnega, toda ko vidite te gore, boste zagotovo rekli, da kaj takšnega ni mogoče: saj ne more biti železnica speljana čez strme stene in ledenike. Pa je in če se boste kdaj potepali po Švici, si oglejte to čudo. Železnica (zgradili so jo že na začetku tega stoletja) je namreč speljana skozi goro, graditelji so prevrtali živo skalo in v varnem zavetju predorov se boste povzpeli v osrčje visokogorja. Del poti vas popelje tudi po sloviti severni steni Eigerja, kjer je celo postaja in si skozi okno v steni lahko ogledate enega od treh tako imenovanih »zadnjih problemov Alp«. Tak 2500-metrski vzpon in spust z železnico stane okoli 140 frankov.

Turizem je v Švici razvit kot le redkokje na svetu, številne gore, doline, reke in jezera ponujajo skoraj neomejene možnosti. Država in seveda tudi njeni državljani od tega lepo živijo, vendar pa se postavlja vprašanje, kaj prinaša takšna visoka tehnologija v gorski svet. Vse to pušča posledice v naravi, onesnaženosti se ob trumah turistov ne da izogniti, na srečo pa se Švicarji

Robi na Rami pod vrhom Matterhorna; zadaj desno je koničasti Weisshorn (4505 m).

Križ na italijanskem vrhu Matterhorna; levo v ozadju je Mont Blanc.

trudijo negativne vplive zmanjšati, kolikor se le da. Kljub temu mislim, da je zagotovo pravilna odločitev slovenskih gornikov pred leti, ko smo se opredelili proti grajenju žičnic v naših gorah in s tem naredili veliko za ohranitev dragocene narave.

MESTO BREZ AVTOMOBILOV

Sredi noči v avgustu smo naložili kup opreme v avto in se odpravili proti Matterhornu. Aleš in Robi sta že nekaj časa resno premišljevala o vzponu na vrh, pa sta me naprosila in nekako prepričala, da sem glede na svoje izkušnje privolil v vlogo vodnika. Sicer pa mi je bila vsa zadeva zanimiva že zaradi tega, ker tam še nisem bil in bo nekaj novega tudi zame. Pridružil se nam je še Matjaž, ki sicer ni imel posebnih gornjskih ciljev, je pa želel videti, tudi skozi objektiv fotoaparata, toliko hvaljene kraje. Stvari sem se lotil dokaj resno, pripravil sem načrt z možnostmi vzpona, potrebno opremo in ostalimi podatki. Nekaj sem jih našel v gornjskih vodnikih, druge sem izvedel od ljudi na odseku. Edina težava bi lahko bilo vreme, ki je bilo že vse leto precej muhasto in nam je prekrizalo marsikateri načrt. Imeli smo namreč le štiri dni časa, kar je zelo malo.

Najprej smo se peljali po avtocesti do Milana, nato mimo jezera Maggiore proti švicarski meji in čez prelaz Simplon (2005 m) v Brigg. Še posebno čez Simplon je vožnja zanimiva: ponekod so strme stene nad ozkimi dolinami, pa ledeniki, vrhovi nad njimi... Iz Brigga smo se peljali do Vispa, kjer z glavne ceste zavijemo levo proti Zermattu, kamor pa ne moremo s svojim avtomobilom. Pet kilometrov pred koncem ceste, v naselju Täsch, je zapora za vozila brez posebne dovolilnice. Od tam naprej lahko gremo z vlakom, ki vozi zelo pogosto, ali s taksijem. Kot taksi so mišljeni kombiji, ki lahko peljejo do 10 oseb, cena vožnje je enaka kot za vlak — 6 do 7 frankov. Običajno je nazaj v Täsch frank ceneje.

Glede bivanja smo se odločili, da izberemo kamp; najboljši in najcenejši se nam je zdel Randa, ki je

kakšne tri kilometre pred Täschem. Za avto, dva šotora, štiri osebe in takso smo dali okoli 35 frankov na dan.

Prvi dan smo se odpeljali v Zermatt samo na ogled; zanimala nas je tudi vremenska napoved za prihodnje dni, ki jo lahko izveste v glavnem turističnem uradu.

Kombi nas je odložil na robu mesta, naprej vozijo samo še električni avtomobili. Hitro smo padli v turistično gnečo ozkih ulic: množice turistov, ki se sprehajajo in ogledujejo številne trgovine s spominki in gorniško opremo, vmes kakšna tradicionalna konjska vprega, pa majhni električni avtomobili. Malo me je spominjalo na vrvež Katmanduja, le zunanji videz je seveda precej drugačen. Vse je lepo urejeno, stavbe so večinoma v lesu s tradicionalno alpsko obliko, opazili pa smo tudi, da je ohranjenih veliko starih stavb, nekatere še iz časov sredi prejšnjega stoletja, ko se je tukajšnji turizem šele pričel razvijati. Robovi mesta so že na pobočjih, ki te pripeljejo na ledenike pod markantne tri- in štiritisočake. Naredili smo kratek izlet po okolici in za nagrado se nam je iz oblakov prikazal tudi naš cilj. Lahko smo si ogledali greben, kjer bi naj potekal naš vzpon. Že do tja je kar daleč, sam greben pa daje videz dokaj zahtevne ture.

Odločimo se, da naslednji dan zjutraj odidemo navzgor; za naslednje dni je namreč napovedano lepo vreme. Med povratkom proti mestu srečamo ob poti svizce, eno od tukajšnjih značilnosti. Najprej se presenečeno spogledamo, nato dvignem fotoaparata, a ulovim le kosmato zadnjo plat, ki izginja v grmovje.

SLABA SKALA IN ČUDOVIT RAZGLED

Karto za žičnico smo kupili v kampu, kar je precej ceneje kot na žičnici. Splača se jih kupiti tudi pri taksistih, tam so pogosto še cenejše. Iz Zermatta (1620 m) se z gondolo peljemo do Črnega jezera (Schwarzsee, 2582 m), vmes je treba dvakrat prestopiti. Nato gredo nahrbtniki na ramena in vzpon se

Strma stopnja pod Ramo
Matterhorna

Foto: Boris Strmšek

prične. Najprej je dobri dve uri hoje po lepo urejeni poti do kočje Hörnli (3260 m) pod istoimenskim grebenom, ki se prične takoj za kočjo. Do tja smo spoznali gnečo, ki jo omogoča lahka dostopnost oziroma žičnica. Do kočje Hörnli se valijo trume turistov, večina samo z željo, da si iz neposredne bližine ogleda znamenito goro. Sicer pa je med hojo ves čas čudovit razgled na celotno pogorje, ki ga krasijo številni štiritisočaki.

Zaradi gneče in zgodnje ure se odločimo za nadaljevanje vzpona. Z Alešem in Robijem se bomo že kar danes spoprijeli z grebenom in prespali v bivaku Solvay 4003 metre visoko — vsaj upamo, da bomo prišli do tja. Matjaž gre še kakšnih 150 višinskih metrov z nami, nato se vrne; počakal nas bo spodaj. Že takoj spoznavamo resničnost takšnega vzpona. Skala je precej krhkljiva, ponekod so skalni bloki sumljivo naloženi drug na drugega in grozijo, da bodo ob najmanjšem dotiku zgrmeli čez steno. Zaradi varnosti se navežemo na vrv. Občuti se že višina, saj smo se zelo hitro povzpeli iz doline; oba moja soplezalca imata glavobol. Počasi se prebijamo čez »kamnolom«
proti bivaku; včasih je kar težko najti najugodnejšo smer vzpona. Ves čas se držimo levo od grebena, iskati je treba prehode po skrotju. Tu in tam prileti od zgoraj kakšna kamnita pošiljka, saj nekateri še sestopajo z vrha proti koči. Brez čelade bi bilo tukaj izredno nevarno. Ponekod je vidnih precej sledi, ki pa včasih kar izginejo in ukrepati je treba po občutku. Naletimo tudi na vrvi, tik pod bivakom je celo tenka jeklenica. Razgled je vedno lepši, zahajajoče sonce obarva okoliške vrhove s škrlatno barvo. Pred zadnjim, strmim delom pod bivakom varujem soplezalca. Kmalu se bo zmračilo, na srečo pa nas čaka le še kakšnih 20 metrov. Takrat ugotovim, da manjkata dve vponki in trak. Opreme je škoda, poleg tega nam bo še potrebna, zato se hitro odpravim nazaj ponje. Približno vem, kje bi lahko vse to ostalo. Le nekaj minut potrebujem za okoli sto višinskih metrov, vendar kasneje plezam zadnji del do bivaka že v mraku.

Malo bolj je zabavno, a nekako pripraskamo do hišice, pripete v ozek greben. Vse je že pomrznjeno, saj smo zelo visoko. Na eni strani so temačne globine severne stene, na drugi gledamo v oddaljene luči Zermatta. V bivaku je še nekaj drugih plezalcev, večina že spi in nabira moči za jutrišnji vzpon. Tudi mi se hitro spravimo v spalne vreče. Posteljemo si kar na tleh, saj drugje ni prostora. Alešu je precej slabo, Robija boli glava, kar me malo skrbi, sam pa na srečo nimam posebnih težav. Pojém čokoladico, malo kruha, sira in salame, prijatelja pa se zaradi slabosti ob tem zgražata.

Zgodaj, še v temi, so prvi vodniki s klienti že v bivaku. Najhitrejši so se pričeli vzpenjati ob drugi uri zjutraj. Počasi se zdani in nato je že prava gneča na ozki terasi v grebenu. Aleš se počuti preveč slabo, da bi nadaljeval vzpon. Robi ima glavobol, vendar pravi, da bo poskusil.

Vzameva opremo, se naveževa in se priključiva vrsti tistih, ki se v prvih jutranjih žarkih vzhajajočega sonca vzpenjajo čez hladno skalo grebena med vzhodno in severno steno. Na težjih mestih visijo debele vrvi, ki omogočijo hitrejši vzpon. Tu in tam naletimo na sneg. Na Rami (približno 4200 m) si nekateri že navežejo dereze, vendar še ni potrebno. Od tam so kakšnih sto metrov napete vrvi čez strmo skalo, ki je v tem zgornjem delu neprimerno boljša kot spodaj. Nastane kar precejšnja gneča, saj nekateri že sestopajo, medtem ko drugi rinemo navzgor. Treba je biti pozoren na padajoče kamenje, ki ga prožijo tisti nad nami. Opozorila od zgoraj včasih preglasi zvok motorjev helikopterja, ki že vse jutro kroži nad grebenom. Sicer so helikopterji tukaj nekaj čisto običajnega, toda danes so prepeljali navzgor tudi nekaj ljudi, kakor sem lahko videl. Nad vrvmi se gneča razgubi in nato gre do vrha dokaj hitro.

Na italijanskem vrhu je križ. Počivamo, iz nahrbtnikov se pojavijo čokolade, pijača, fotoaparati škljocajo. Razgled je čudovit, še posebej dominirajo švicarski vrhovi. Takoj levo je Dent d'Herens (4171 m), potem 375

vitka Zinalrothorn (4221 m) in Weisshorn (4505 m) s še nekaterimi sosednjimi konicami, naravnost pred nami Dom (4545 m) in vrsta vrhov do Rimpfischhorna (4199 m), desno Monte Rosa in greben od Lyskama (4527 m) do Breithorna, nato so proti naši gori le še smučišča na ledenikih pod sedlom Theodul (3317 m). Eden od gornikov se ponudi, da naju fotografira skupaj. Na poziv »Smile, smile!« Robi izjavi, da mu je tako slabo, da bi ga najraje pobruhal, ne pa da bi se še smejal. Pa kaj, na vrhu sva pa le! Res škoda, da nismo imeli dovolj časa za privajanje na višino; tudi Alešu bi verjetno uspelo.

Pogled še enkrat zdrsi po čudovitih vrhovih in globokih dolinah, nato počasi sestopiva. Spet je treba paziti na vsak korak in iskati najprimernejšo pot navzdol. Na Rami naju na najino presenečenje čaka Aleš — se že bolje počuti. Škoda, bil je že visoko, toda še bo priložnosti. Pred nami pa je dolg in naporen sestop v dolino.

Po štirih urah se končno rešimo grebena in kamenja, s katerim nas občasno obstreljujejo sestopajoči nad nami. Tudi mi na enak način »zabavamo« tiste pod seboj. Naj še tako paziš, temu se tukaj ne da izogniti. Verjetno je prav to vzrok marsikateri tukajšnji nesreči. Na nekatere žrtve opozarjajo spominske plošče na skalah. V koči srečamo ekipo francoske televizije. Z Robijem sva jih srečala že na sestopu tik pod vrhom Matterhorna. Seveda jih je tja gor pripeljal helikopter. Pripravljajo oddajo o sloviti gori in ljudeh, ki jo osvajajo. V kamero in mikrofon malo filozofiramo in »nakladamo«, potem pa jo odkurimo naprej. Seveda zamudimo zadnjo gondolo ob 18. uri in pešačenje se nadaljuje v Zermatt.

Ko se daleč v dolini ozrem nazaj na Matterhorn, obsijan z zadnjimi sončnimi žarki ugašajočega dneva, si priznam, da je bila to gorniška tura, ki človeku ostane v spominu. Zahtevna in lepa. Le pogled na Matterhorn

od daleč je precej lepši kot takrat, ko se vzpenjaš čez krušljivo skalovje njegovih sten in grebenov.

V dolini nas že ves nestrpen čaka Matjaž. Bil je na Breithornu. S hladnim pivom zaključimo našo turo. Naslednji dan se odpeljemo še v Grindelwald pod Eiger, vendar sem razočaran. Znamenita severna stena gore daje v tem letnem času precej neugleden videz. Zato pa je območje vredno ogleda — za naslednjic, ko bo več časa!

ŠE NEKAJ NASVETOV

Ker občasno tudi slovenska planinska društva organizirajo ture na Matterhorn (ali katerega od vrhov v Centralnih Alpah), ki se jih udeležujejo nekateri s pomanjkljivimi izkušnjami, naj napišem nekaj dobronamernih nasvetov.

Tistim, ki nimajo posebnih alpinističnih izkušenj, bi svetoval, da se na takšno turo odpravijo z vodnikom (gorski vodnik, alpinistični inštruktor, izkušen alpinist). Čeprav se na vrh vzpenjajo ob lepih dneh cele kolone, je vzpon po grebenu Hörnli zelo zahtevna tura in je ne kaže podcenjevati. Meni se, na primer, zdi težja od Slovenske smeri v Severni triglavski steni, poleg tega tukaj »deluje« že višina. Najbolje si je vzeti dan ali dva za aklimatizacijo (privajanje na višino). Ena varianta je vzpon na Breithorn (ali vsaj do Malega Matterhorna), druga varianta pa je, da pred vzponom prespite na Hörnlihütte. To sicer nekaj stane (okoli 20 frankov), lahko pa prespite tudi zunaj v spalni vreči in šotoru. Opazil sem jih kar nekaj na pobočju levo pod kočo. Vodnik naj ne bi peljal na turo več kot dva, še bolje pa samo enega udeleženca. Za vzpon je potrebna popolna oprema: dvodelen pas (ali v celem), čelada, dereze, cepin, vrv, vponke, pomožne vrvice in trakovi, tudi kakšen klin ne bo odveč, bivak vreča, čelna svetilka, prva pomoč... Vzpon je treba pričeti zelo zgodaj zjutraj, da nas na sestopu ne preseneti megla ali kakšna nevihta. To je še posebno verjetno v popoldanskem času. Udeleženci morajo obvladati plezanje III. težavnostne stopnje, varovanje, hojo z derezami in cepinom ter spuščanje ob vrvi.

Slišal sem nekatere pripombe v zvezi z mojim člankom v Večeru, kjer sem grajal množične planinske izlete, predvsem tiste v visokogorje in celo v Centralne Alpe, poleg tega sem navedel prave (!) vodniške tarife. Tistim, ki so se zgražali nad tem in še vedno zagovarjajo prostovoljno delo (brezplačno vodništvo) v okviru naše gorniške organizacije, tole: Vodnik je vsestransko odgovoren za svojega klienta (ali vódenega) in upam, da se vsi planinski vodniki zavedajo, kaj to pomeni. Tukaj bi veljala tudi tista »za malo gnarja malo muzike«. Komur je predrag vodnik za Mont Blanc, Matterhorn ali druge podobne gore, naj se odpravlja na manj zahtevne (cenejše ali zastorj) vrhove. Ali pa naj si nabere dovolj znanja in izkušenj (alpinistične šole in tečajji), da bo lahko opravil vzpon brez vodnika. Vsak se naj ravna po svojih fizičnih in materialnih zmožnostih!

V slovo

ALEŠ TACER

*Turska gora mesto je nesreče,
kjer kruta se usoda je zdvijala;
življenj je dragocenen pet pobrala,
otrokom vzela mlade je očete.*

*Da reševali tuja bi življenja,
so svoja tvegali, junaki,
svetál so zgled nam reševalci taki,
z njimi se v gorah novi dan začenja.*

*Z dejanjem tem postali so legende naše.
Njih smrt nam gornikom naj bo zaveza,
naj plemenita njihova nam bo poteza
v oporo vsem in za vse večne čase!*

JEZERJANI ODLOČNO PODPIRAJO SVOJO DOKTORICO DARJO ERŽEN

SVOJE ZDRAVNICE NE DAMO!

V medijih je zbudil veliko pozornost »primer« zdravnice **dr. Darje Eržen** iz Zdravstvenega doma Kranj, ki naj bi bila kriva smrti svojega pacienta **Janeza Podgorška**; namesto da bi ga zdravila po metodah uradne zahodne medicine, je, kot trdijo v Zdravniški zbornici Slovenije, malarijo zdravila s homeopatskimi metodami, zaradi česar naj bi pacient umrl. Razsodišče Zdravniške zbornice Slovenije je zato letošnjega 8. julija odločilo, kot so sporočili na novinarski konferenci, da zdravnici za vedno odvzamejo licenco za opravljanje zdravniškega poklica.

Še pred tem so konec letošnjega junija krajanje Jezerškega pripravili v svojem kulturnem domu Korotan shod v podporo svoji zdravnici dr. Erženovi. V nabit polni dvorani so se vsi do zadnjega izrekli za to, da svoje odlične zdravnice, ki je tudi članica Gorske reševalne službe, ne dajo, podporo pa so ji izrazile tudi vse družbene organizacije na Jezerškem. Dejali so, da ni nikoli nikomur odrekla pomoči in ostaja na Jezerškem zgled požrtvovalnega človeka.

Sicer pa je bila dr. Darja Eržen že kot dijakinja na kranjski gimnaziji zgled; kot odličnjakinja je v znak priznanja zadnji letnik gimnazije in maturo opravljala v Združenih državah Amerike, študij medicine na ljubljanski Medicinski fakulteti pa je potem končala z odliko. Do dogodka, ki je bistveno posegel v njeno življenje, je zgledno opravljala poklic zdravnice v Zdravstvenem domu Kranj, na svojem delovnem mestu pa ni, kot se ve, pri zdravljenju nikoli uporabljala drugačnih metod od tistih, na katere je prisegla kot diplomantka medicinske fakultete.

Ob tem dogodku je alpinist in gorski reševalec **Drejk Karničar** v imenu GRS Jezerško (sicer je nastopil kot govornik tudi na zboru krajanov na Jezerškem) za Planinski vestnik napisal naslednje pismo v obrambo priljubljene zdravnice:

Za nami so težki in žalostni dnevi. Polni vprašanj — brez odgovorov, polni praznine in obupa... Nerazložljiva božja pota so iz naših družin, pa tudi iz naše postaje GRS iztrgala Luka in Rada. Srce nam joče, misli ostajajo prazne, grla so brez besed.

V teh istih dneh smo obnemeli in ostrmeli še enkrat, ko nam hočejo izpred oči vzeti še enega člana — zdravnico Darjo! Tokrat ne smemo in ne bomo sklonili glave. Iz src in iz grl gre vse preveč glasen: NE!

Čeprav ne vem čisto natančno, od kod in zakaj so prišle tako podle in nizkotne obtožbe o malomarnosti in nestrokovnosti naše zdravnice Darje, pa prav dobro vem, kako vestno in strokovno opravlja svoje življenjsko poslanstvo in kaj Darja pravzaprav kot zdravnica pomeni za Jezerjane in vse ljudi, ki se jim utegne v naših gorah kaj zgoditi.

Darjo občudujem od tistih dni, ko smo se skupaj pripravljali na izpite za gorske reševalce. Kako pono-

Dr. Darja Eržen

Foto: Mirko Kunšič

sen bi bil lahko sam nase, če bi v delo lahko vložil pol toliko energije in ljubezni kot jo je takrat Darja s tako preprostim motivom: hočem pomagati — moram znati! Svojo neuničljivo voljo in pogum je poleg brezhibne zdravstvene pomoči še velikokrat dokazovala na vajah in reševalnih akcijah v skoraj izključno moški reševalski družini. Že v nekaj letih je spoštovanje in občudovanje preraslo v tisto največ in najpomembnejše: **zaupanje**. Mi smo mlada in predvsem maloštevilna postaja GRS, ki se še posebno dobro zaveda vrednosti in pomena vsakega reševalca posebej. Medsebojni odnosi, ki temeljijo na dobrem poznavanju soplezalca in soroševalca ter s tem na brezpogojnem zaupanju, so tista osnova, ki omogoča varno delo nam samim in daje ponesrečenim upanje.

Darja je tako kot vsakemu gorskemu reševalcu — zdravniku zaupana še veliko težja in odgovornejša naloga — prevzeti neposredno skrb za ponesrečenca. Kaj pomeni zdravnik na reševalni akciji za ponesrečenca, si, upam, lahko predstavlja vsakdo; če ne, vprašajte koga, ki ga je oskrbela Darja ali kateri od njenih kolegov. Lahko pa vam povem, kaj Darjino sodelovanje na reševalni akciji pomeni meni — reševalcu: pravzaprav odvzem bremena, da bo življenje ponesrečenega odvisno le od mojega skromnega znanja prve pomoči.

Verjetno se vsak reševalec strinja, da je lažji od tega bremena še tako težak nahrbtnik, najtežja akcija v vetru, dežju, snegu, megli in temni noči. To breme Darja sprejema prostovoljno kadarkoli in kjerkoli.

Kar sem naštel, je le del Darjinega poslanstva, ki ga opravlja z največjo strokovnostjo in odgovornostjo, vendar je to zame in za našo postajo GRS dovolj, da odločno zavrnemo vse obtožbe in podtikanja na račun naše zdravnice Darje.

Ne nazadnje vemo, da njeni sodniki niti ne poznajo njenega dela. Da se obsodbe pravzaprav ne nanašajo na njeno plemenito delo, ampak na njeno prepričanje in spoznanje, kako bi še lahko pomagala sočloveku v stiski, pa se le-ta ne skladajo s prepričanjem nekoga drugega. Smejimo se takim zgodbicam iz srednjega veka in še jočemo za tistimi, ki pred petdesetimi leti niso imeli pravega prepričanja — za pravo revolucijo. Za danes pa verjamem in upam, da se zaradi

drugačnega prepričanja ne sme jemati ne dostojanstva, ne svobode in ne življenja.

Za konec bi se rad še enkrat vrnil k nadaljnemu delu naše postaje GRS. Ne upam in ne smem si zamisliti, kako strašne posledice bi inkvizicijski in birokratski ukrep proti naši zdravnici lahko pomenil za ponesrečene v naših gorah ter bolne in pomoči potrebne v naši jezerski dolini.

Kdo od teh, ki si danes upajo soditi in obsoditi, bo jutri prišel pravočasno na Jezersko do bolnika, na Kočno in v Grintovec do ponesrečenca ter mu bo znal in mogel pomagati na točno predpisan in seveda nezmotljiv način?

Za GRS Jezersko
Drejc Karničar

ROPI IN UMORI POD GRINTOVCI SE NADALJUJEJO

OGROŽENI DROBNI STARČKI

BORIS GABERŠČEK

Novembra 1996 je Planinski vestnik objavil prispevek z naslovom »Rop in umor pod Grintovci«. Posvečen je bil kriminalnemu dejanju, ki se je zgodilo v začetku istega leta v dolinici Kamniške Bele. Neznani storilec je namreč posekal in se polastil debela blizu 150 let stare tise, tega najbolj plemenitega drevesa naših gorskih gozdov. Tisa je zaščitena, ker je zaradi počasne rasti, dragocenega lesa in človeške pohlepnosti postala v naravnem okolju ena izmed najbolj ogroženih redkih rastlin.

Ta dogodek me je prevzel, zato sem mu posvetil pozornost. Bilo mi je sicer znano, da je tise možno najti v gozdovih na štajerski strani Grintovcev, npr. v Robanovem kotu, nisem pa vedel, da kakšna še obstaja tudi na južnih pristopih tega pogorja. Prišlo mi je na misel, da bi tam, kjer je raslo eno tako drevo, gotovo moralo biti še katero. Zastavil sem si torej prijetno nalogo, da to nekoliko raziščem ob svojih sprehodih v naravo, kadar ni vreme ali ni časa za večji izlet. Prehodil sem velik del gozda v dolini Kamniške Bele ter tudi dostopnejše dele grape, ki se spušča s Presedljaja, kakor tudi strmega pobočja med to grapo in sotesko s slapom Orglice. Najprimernejši čas za take raziskovalne sprehode je zima, ko so tla pokrita s čvrstim snegom in ko ti listnato drevje ne skriva pogleda. Res pa je tiso v gozdu iz razdalje kar težko opaziti, če nisi pozoren na njeno značilnost: luskasto in posebno na mestih odpadlih lusk vinsko rdečkasto skorjo.

NAJSTAREJŠE DREVO V DOLINI?

Trud se mi je poplačal bogateje kot sem pričakoval. Z veseljem sem ugotovil, da posekana tisa le ni bila tako sama v dolini. Resda je bila najbližja začetku doline Kamniške Bele in tako najbližja »civilizaciji« ter najbolj dostopna za plenivca. Bila pa je tudi ena izmed naj-

pravilneje raščenih in ena od najstarejših (torej ena »najuporabnejših«). Kot take jo je bilo posebno škoda. Uspelo mi je zaslediti še okoli deset tis!

Naslednji dve, gledano s strani prihoda v dolino, sta bili nedaleč od slapa Orglice, obe tik ob stezi: manjša s

Mrtva in spet oživela tisa, domnevno najstarejše drevo v dolini Kamniške Bele.

Foto: Boris Gaberšček

premerom debela le okoli 10 cm in večja že kar razvito drevo. Ta je rasla manj kot 50 metrov od vhoda v sotesko Orglic in je bila od tu celo vidna. Ta tisa bi lahko bila že označena kot majhna lokalna zanimivost, ki bi se lepo dopolnjevala s splošno znanim in pogosto obiskovanim slapom Orglice! Vsa ostala drevesa so višje proti Presedljamu, do nadmorske višine blizu 1000 metrov. (Vhod v sotesko Orglic je na okoli 780 m.) Nekateri med njimi so tudi zelo blizu steze. — Tolikokrat sem tod že hodil, ne da bi jih opazil!

Vse pa so glede na starost in velikost, ki jo lahko doseže tisa, še zelo mlada drevesa. Premer debela največje dosega samo okoli 20 cm, po višini pa nobeno ne presega 8 metrov. Njihove starosti na podlagi primerjave s posekano tiso znašajo do okoli 200 let. To pomeni, da so te tise starejše od najmogočnejših smrek, ki jih lahko vidimo v tem gozdu. Kaže, da so potomci mogočnih prednikov, ki so verjetno še v prejšnjem stoletju krasili ta gozd in so brez sledi izginili v človekovem spominu.

Je pa med najdenimi tisami tudi zanimiva izjema, ki zasluži posebno pozornost. Stoji ob lovski stezi, ki povezuje grapo pod Presedljamem in spodnji del grape, iz katere odteka potok, ki se konča s slapom Orglice, okoli 100 metrov višje od vhoda v sotesko Orglic. Upam si trditi, da je to eno od najstarejših, če ne že najstarejše drevo v tej celotni dolini. Stara bi lahko bila med 300 in 400 let! Posebna zanimivost pri njej je v tem, da je to drevo v preteklosti doživelo čudno dramo. Njeno deblo, ki je eliptične oblike razsežnosti 35 x 20 cm, je suho in v notranjosti že popolnoma preperelo. Ker tisin les trohni zelo počasi, je težko oceniti, koliko časa je mrtvo. Menim, da se je posušilo v prvi polovici tega stoletja. Na tem mrtvem lesu je vidna enako stara sled udarcev s sekuro. Ne kaže pa, da je bil to vzrok odmrta.

In vendar je ta tisa močno živa! Le delček korenine z ozkim pasom lubja ob deblu je bil takrat preživel. In ta delček je pogнал z novo močjo, se začel širiti, ustvarjati nove veje, ki zdaj obraščajo odmrle. Ob mrtvem se je že izoblikovalo krepko novo deblo, ki zdaj podpira staro, ga postopoma prerašča in kaže, da ga bo v prihodnosti popolnoma nadomestilo. Zdaj je tisa videti polna moči. Visoka je le 3,5 metra. Posledice usodnega dogodka v preteklosti pa jo bodo celo zaščitile pred morebitnimi plenilci, saj bo še dolgo njen les zaradi nepravilne rasti neuporaben.

ALI BODO GOZDNE TISE IZUMRLE?

Razmišljal sem, ali naj kaj napišem o odkritih tisah. Ali bi ne bilo neprevidno tako opozarjati neznanega in še morebitne druge pohlepneže na možnosti novih pridobitev, pa čeprav sem močno prepričan, da ta vrsta ljudi ne izgublja časa s prebiranjem Planinskega vestnika? Zato sem si upal dati nekaj več podatkov edino o tisi, za katero verjamem, da ni v nevarnosti.

Izkazalo pa se je, da je bila ta moja previdnost popolnoma odveč. Zgodilo se je prve dni aprila letos. Spet sem, vnovič naključno, prišel na mesto le kak dan potem, ko je bila posekana večja izmed dveh tis pri Orglicah. Kro-

na, zdaj že suha, še leži tam in si jo lahko vsak ogleda. Njene suhe rjave iglice so vidne od daleč. Deblo, ki je bilo pri tleh premera 17 do 18 cm, na zgornjem koncu pa blizu 10 cm, seveda manjka. Višina krone znaša skoraj štiri metre, torej lahko ocenimo, da je bilo drevo visoko pet do šest metrov. Staro je bilo okoli 130 let, kar je možno ugotoviti, če preštejemo letnice, seveda s pomočjo lupe.

Ali bodo tema dvema »umoroma in ropoma« in mogoče še kateremu, za katerega niti ne vemo, sledili novi in bodo izginile še ostale višje ležeče tiste in bo to drevo na območju Kamniške Bele izkoreninjeno?

Kaj je možno narediti proti temu? Žal nič. Tis ni mogoče stražiti. Ostane le majhno, neznatno upanje, da kdo, ki bo prebral te vrstice, ve za obrtnika ali »umetnika«, ki se ukvarja z umetniško obdelavo lesa, z izdelavo in-tarzij, dragocenih lesenih predmetov, amuletov (tisi pripisujejo posebno čarovno moč) in podobnih izdel-

Stoletnica pod Triglavom

Natančno sto let je minilo v torek, 12. avgusta letos, od blagoslovitve prve kapele na Kredarici, ki jo je dal postaviti dovški župnik **Jakob Aljaž**, da bi duhovnikom, ki so za več dni prihajali v triglavsko kraljestvo, omogočil maševanje, planincem pa poleg občudovanja gorskega sveta tudi molitev na svetem kraju. Kapela je bila sicer postavljena že leto dni prej, blagosloviti so jo nameravali že jeseni leta 1896, vendar je nekaj dni pred tem dogodkom ta del Julijskih Alp na debelo pobelil sneg, ki je širšemu krogu planincev onemogočil prihod na Kredarico.

Prvotna kapela, ki je zaradi ideoloških vzrokov izginila kmalu po koncu druge svetovne vojne, je bila precej manjša od sedanje, zidane v letih 1991—92 po načrtih arhitekta **Jožeta Marinka**; v stari kapeli je bilo prostora le za mašnika in kakšnih pet ljudi. Sezidali so jo izključno iz kamnja, za vezavo pa so uporabili prav malo cementa. Prvotna zavetnica prve kapele je bila Lurška Mati božja, pozneje pa je na željo planšaric z Velega polja postala zavetnica Marija Snežna.

Na njen god so se letos v svetišču na Kredarici in v bližnjem planinskem Triglavskem domu (prvega je dal prav tako postaviti Jakob Aljaž, in sicer pred 101 letom, že leto dni prej pa tudi stolp na vrhu Triglava, ki se imenuje po njem) začele enotedenske slovesnosti ob jubileju kapele. V sodelovanju z dovško župnijo jih je pripravil Radio Ognjišče, ki je imel ta čas vsak večer ob 20. uri oddajo s Kredarice. Najprej je bila v kapeli vsak dan ob 18. uri maša, po njej pa v planinskem domu kulturni spored z različnimi gosti. Kljub nekateri dne ni prav ugodnemu vremenu se je prireditve udeleževalo veliko planincev. Prenekateri se je tudi sicer ustavil pred naslednico Aljaževe kapele, stopil vanjo, se izročil v varstvo Mariji in pomolil za tiste, ki so za vedno ostali v gorah.

(Družina)

kov. Saj se mora tisti, ki se s tem ukvarja, če uporablja tudi tiso, s tem hvaliti in mora to pri prodaji svojih izdelkov glasno poudarjati. Drugače bi se ves trud s pridobivanjem tega lesa ne izplačal. In upajmo, da bo tisti, ki bi kaj izdelal, tudi nekaj ukrenil, kar bi pripomoglo, da tise ne bodo več umirale.

Sicer pa: kdo ve, ali se ta les sploh uporablja v Sloveniji.

Zaenkrat lahko samo s strahom gledamo in čakamo, kdaj bo izignila naslednja tisa. Ali bo edino, kar nam bo še ostalo, zalovanje in zavest, da smo nekaj imeli in napravili? Pa naj ostane to vsaj zabeleženo!

OB ALJAŽEVEM STOLPU JE ČISTO PRAVA MIZICA, NA KATERI OBISKOVALCI ŽIGOSAJO SVOJE DOKUMENTE

TRIGLAV BREZ STAREGA ŠTEDILNIKA

MARJAN RAZTRESEN

Od začetka letošnjega julija na najvišji točki države, na vrhu Triglava, ob Aljaževem stolpu ni več starega štedilnika, na katerem so si častilci triglave gore odtiskovali tako zelene žige v svoje odtlej še dragocenejše planinske dokumente.

Zavarovalnica Triglav, ki je pred časom prevzela pokroviteljstvo nad vrhom gore, po kateri se imenuje, in nad domom pod to goro, ki tudi nosi triglavsko ime, je lani obiskovalcem Triglavskega pogorja na vrhu Kredarice podarila razgledno mizo z vgraviranimi imeni in smermi najmarkantnejših gora, ki jih je videti od tod, letos pa lično mizico na vrhu Triglava, v kateri sta varno spravljena žig in vpisna knjiga. Stari, dobri štedilnik je julija helikopter odpeljal na Kredarico, na vrhu gore pa so trdno zabetonirali novo, pravo mizico. Za stari štedilnik se še ne ve, kako bo končal: če ga ne bi hoteli imeti v planinskem muzeju v Mojstrani, ga je pripravljena shraniti Zavarovalnica Triglav, saj gre na koncu koncev za zanimiv predmet iz slovenske planinske zgodovine, ki ga je v več kot pol stoletja na »gori vseh slovenskih gorá« videlo ogromno planincev.

Več kot 70 kilogramov težak štedilnik, ki so mu na grelno ploščo položili le kovinsko ploščo in pozneje pritrdili še skrinjico za vpisno knjigo in žig, so k Aljaževemu stolpu prinesli pred dobrimi 50 leti. **Janko Rekar**, dolgoletni oskrbnik Triglavskega doma na Kredarici, nam je dejal, da ga je, kolikor ve, iz Mojstrane prinesel neki **Jozl**, nosač, ki si je s tem dejanjem za dolgo časa ali celo do svoje smrti pridobil občudovanje sokrajanov in številnih drugih planincev.

Toda ali je logično, da bi iz doline nosili tako visoko tako težak štedilnik, ki naj bi služil za mizico? Ali v dolini ne bi raje izdelali mnogo lažje kovinske mizice, ki bi jo z manj truda prinesli na vrh gore? Zato je verjetneje, da je štedilnik odslužil v stari koči na Kredarici, varčni gorenjski planinci pa ga niso zavrgli, ampak so ga sklenili uporabiti za podlago vpisovalcem in štempljalcem pri Aljaževem stolpu.

Ali je bilo v resnici tako, smo vprašali »triglavskega župnika« **Franceta Urbanijo** z Dovjega, sedanjega dušnega pastirja in enako velikega občudovalca Triglava, kot je bil njegov davni predhodnik v istem župnišču **Jakob Aljaž**. Pa nam ni znal odgovoriti na to vprašanje in nas je napotil na nekatere druge naslove.

Vrh Triglava z novo pridobitvijo — čisto pravo mizico za žige in žigosanje.

Stari štedilnik je zdaj ob helikopterskem vzletišču pri domu na Kredarici.

Foto: Joco Žnidaršič

Po naključju smo tako zvedeli, da naj bi bil to celo prvi štedilnik, ki je kdaj stal v Triglavskem domu na Kredarici in je še »videl« tudi staro kapelico ob majhni planinski koči. Ta pomemben del kuhinjskega inventarja naj bi izdelali v ključavničarski delavnici **Sartori** v Radovljici, kjer sta bila med drugimi pomočnika **Albert Papler**, oče znanega ljubljanskega profesorja slovenščine in humorista **Alberta Paplerja**, in njegov prijatelj **Karel Engelman**. Profesor Papler je kdo ve kolikokrat z odprtimi usti poslušal svojega očeta, kako se je trojica močnih Sartorijevih pomočnikov trudila, da je na Kredarico spravila težak štedilnik, »od katerega so bile še najtežje in najbolj nerodne rinke«, kot nikoli ni pozabil povedati.

Ni znano, ali so trije fantje nosili okoli 70 kilogramov težko železno pošast izmenoma ali je bil štedilnik v treh kosih, ki so jih v planinski koči potem sestavili. Nemara je iz doline »prišel« v resnici v najmanj treh kosih, kajti še zdaj so dobro vidni neti, kot pravi Janko Rekar.

Če gre v resnici za težak delček slovenske planinske zgodovine, bi bila škoda, če bi stari, dobri štedilnik z vrha Triglava končal med starim železom. Pa saj ne bo; nemara ga bodo lahko še pozni rodovi občudovali v slovenskem planinskem muzeju ob cesti iz Mojstrane v alpsko dolino Vrata, če bo ta muzej tam kdaj stal, in se čudili planinskim zanesenjacom, ki so bili takšno pošast pripravljene prinesiti tako visoko v gore.

NARAVOSLOVNA UČNA POT V DOLINO POD TRIGLAVOM

V VRATA NEKOLIKO DRUGAČE

MARTIN ŠOLAR

Gozdovi pod našimi najvišjimi gorami so si že nadeli jesensko oblačilo. V najlepših barvah se nam kažejo zelena smreka, zlato oranžni macesen in škrlatno rdeča bukev. Je topel, lep dan, poletne vročine s soparno tančico ni več. Zaradi včerajšnje nevihte je današnja vidljivost naravnost neverjetna. Zdi se mi, da vidim vsak kamen tam visoko pod Kukovo špico. Z otroki gremo v Vrata. Lep dan je zvalil v naravo kar precej ljudi.

Takoj za Mojstrano v smeri proti Vratom je urejeno veliko parkirišče. Tu je vstop v Triglavski narodni park. Avto pustimo na parkirišču, saj je javni promet v dolino Vrat prek sezone in ob koncih tedna omejen. Le v zgodnjih jutranjih urah je možno z osebnim avtomobilom v Vrata. Vozniki plačajo uporabo ceste na povratku. Imamo možnost prevoza z majhnim avtobusom, ki ga organizira domača razvojna zadruga ter daje kruh nekaj mladim ljudem. Ob plačilu res nizke parkirnine nas lična zgibanka povabi na obisk naravoslovne učne poti Vrata, ki jo bomo seveda obiskali peš. Ob

parkirišču je tudi taborni prostor za vzgojno izobraževalne akcije planincev, ki sta ga skupaj uredila Triglavski narodni park in Planinska zveza Slovenije. V majhnem stilnem objektu si lahko ogledamo zanimivo informacijsko točko TNP. Tu lahko najamemo tudi gorskega ali parkovnega vodnika, ki nas bo varno in z znanjem spremljal v gore.

ZA OSEBNE AVTOMOBILE ZAPRTA CESTA

Cesto zapustimo malo za Rosom, kjer se prek Bistrice odcepi kolovoz pod Tičjo peč. Pred leti je bil na tem območju priljubljen neurejen prostor za piknikarje. Zdaj tega ni več in uživamo lahko v vonju vrb ob vodi, duh po čevapčićih je hvalabogu izginil. Malo pod Kočo pri Peričniku nas informacijski stebriček usmeri prek lesenega mostička na drugi breg Bistrice in h Koči pri Peričniku. Mostiček je pred leti ob izdatni pomoči Triglavskega narodnega parka obnovilo domače turistično društvo. Nasproti kočje nad cesto je urejeno počivališče. Med počitkom nas ogovori nadzornik parka. Opozori nas na mokro pot k slapu in želi srečno pot. 381

Krožna pot do Peričnika je izredno zanimiva, saj je steza speljana za slapom pod nadstreškom konglomeratne stopnje. K zgornjemu Peričniku danes ne bomo odšli, saj nas čaka še dolga pot.

Ko spet s ceste opazujemo slap in prebiram otrokom vsebino z informacijske table za naravno znamenitost, vidimo, da se je tok slapu večkrat premaknil, kar dokazujejo fosilna ustja. Kar po cesti premagamo Kreda, najdaljši in najbolj strm klanec v Vrata. Ker ni javnega prometa, je hoja po cesti kar v redu. Malo pod vrhom Kreda zavijemo levo na pešpot pod Galerijami. Domačini jih imenujejo tudi Lope. Tudi tu lahko opazujemo konglomeratni prag. Slabše sprijete plasti so ponekod izpodjedene in tvorijo značilne galerije.

Po pol ure smo spet nazaj na cesti, tokrat že globoko v dolini. Stopimo nekaj korakov nazaj do Poldovega rovtva. Ob njem je ena od postaj učne poti. Naučimo se, da je tudi gozd tik ob cesti, v katerem navadni smrtniki ne vidimo nič zanimivega, vreden ogleda in predstavlja pravo majhno učilnico v naravi. Posebno smo navdušeni nad naravnim pomlajevanjem v tem gozdu. Žal to v Evropi izginja in prava sreča je, da je naš gozd v narodnem parku, zavarovan ter namenjen vzgoji in izobraževanju.

Podobna, še bolj zanimiva je naslednja postaja naše učne poti. Pred Turkovim rovtom prebredemo in preskočimo Triglavsko Bistrico. Po strugi pomladi in jeseni teče voda, poleti je suha. O erozijskem delovanju vode nas pouči ena od točk na postaji učne poti, ki jo imenujejo »gozd v ekstremnih rastiščnih razmerah«. Predstavljeno je kopišče, mravljišče, alpski log, vplivi paše in erozije, rast dreves; skoraj bi lahko rekli, da je

to učna pot v malem. Tu srečamo še nekaj drugih popotnikov. Strinjamo se, da je ureditev učne poti pravi korak in pristop k usmerjanju in izobraževanju obiskovalcev parka.

Pot nadaljujemo k Aljaževemu domu. Potrebni smo pijače in malice. Planinsko društvo, ki upravlja koč, je zadovoljno. S prometno ureditvijo Vrat njihovo dvorišče ni več zatrpno s pločevino, kombiji pripeljejo obiskovalce prav do doma, mi in tudi drugi obiskovalci pa na peš potepanju tudi ne tvorimo vsega s seboj. Z užitek pojemo joto in polni pričakovanja skoraj stečemo proti Triglavski severni steni v zatrep doline Vrat.

OBČUDOVANJE STENE

Stena pred nami je res veličastna. Popoldansko sonce osvetljuje številne lepo vidne in različno debele plasti zgornjetriasnega dachsteinskega apnenca. Steno delijo izraziti stebri, razen njih pa je polna grap, preduhov, oken in značilnih polic. Triglavska stena je tudi simbol slovenskega alpinizma. Vse to in še več si lahko preberemo na eni od informacijskih tabel na zadnji informacijski točki učne poti. Prikazana je shema stene z vrisanimi smermi. Posebej s prikritim ponosom in s tiho zamaknenostjo v spomine, ki so lepi in tudi boleči, pokažem smeri, ki sem jih sam preplezal. Stena kraljuje zatrepu doline. Ko pa si ogledamo table in se razgledujemo okrog, spoznamo tudi druge naravoslovne posebnosti, po katerih je Naravoslovna učna pot v Vrata dobila ime. Triglavska Bistrica, višinski vegetacijski pasovi, sukcesija vegetacije na melišču, Stena, Bukovlje. Prav Bukovlje je poseben gozd. Gre za enodobni bukov sestoj, ki je verjetno nastal po naravni nesreči, najverjetneje plazu ali pišu. Skozi Bukovlje vodi planinska pot proti Luknji in Sovatni.

Učenja in tudi hoje imamo za danes dovolj. Vrnemo se k Aljaževemu domu, kjer sprejememo ponudbo enega od voznikov kombijev, da nas popelje v Mojstrano. Dolgo se že pozna, nekoč je bil v železarni, je tudi prostovoljni nadzornik v narodnem parku, sedaj pa si kruh služi s prevozi v dolino in z gorskim ter parkovnim vodništvom.

Zgodba je napisana napol futuristično. V njej sem poskušal predstaviti in vas povabiti na drugačen obisk ene od največjih in najmogočnejših alpskih dolin pod Triglavom. Zaradi izredno zanimivih gozdnih ekosistemov in drugih naravnih znamenitosti v Vratih je uprava Triglavskega narodnega parka skupaj z mednarodno fundacijo Alp Action, Ministrstvom za kulturo RS ter skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS pripravila zavarovanje nekaterih gozdnih ekosistemov; namen je ohranitev ter vzgoja in izobraževanje v gozdu. Gozdovi in naravne znamenitosti doline Vrat so povezani v naravoslovno učno pot. Javni zavod Triglavski narodni park je v letu 1995 uredil Naravoslovno učno pot Vrata. Neobstoječe stvari v zgodbi pa so predmet idej, načrtov in, upam, tudi realizacije, ki pa mora biti usklajena z domačimi prebivalci, lastniki in drugimi upravljalci.

Kalska planina

VINKO HROVATIČ

*Ko čez planine tvoje veter veje
in sneg zamete drevje vse do vej,
ko v soncu se kristalov svetlih tisoč smeje,
me vabiš iz doline: pridi in poglej.*

*Kako prijazna si, ko znaš v senci
v poletju vročem dati hlad ljudem,
planine tvoje so okrog kot modri venci,
ko encijan ponujaš ves dehteč očem.*

*Planina kalska, ti radost si naša,
ti mir ponujaš nam in daš moči
in vsakič, ko planinec te zapušča, vpraša
kaj zate naj, da večno taka boš, stori.*

*V naročje svoje vabi še rodove
bodoče mlade, kot si znala nas,
spomine tisočkrat živete, vedno nove,
zapisane naj v knjigi tej ohranja čas.*

RAZMIŠLJANJE O IDEALNI NAPRAVI ZA KLIC V SILI

REŠILNE FREKVENCE ZA GORNIKE V STISKI

IGOR STERLE

V zadnjih dveh letih sem pri poročilih o gorniških nesrečah že nekajkrat zasledil podatek, da je pri hitrosti reševanja bistveno prispevala uporaba ročnih radijskih postaj. S tem ne mislim samo na postaje, ki jih v akciji uporablja GRS, temveč predvsem tiste, ki so se v bližini nesreče pojavile bolj ali manj naključno in omogočile, da je GRS sploh zvedela za nesrečo.

Ko obvestilo o nesreči doseže GRS in steče reševalna akcija, je stvar že v rokah profesionalcev (slovenska GRS je sicer uradno amaterska organizacija, vendar so reševalci v mojih očeh zaradi svoje usposobljenosti in zahtevnosti dela vseeno profesionalci). Čas, ki poteka od trenutka nesreče do trenutka predaje obvestila, pa lahko merimo v minutah ali urah. V minutah, če se na kraju nesreče pojavijo gornski reševalci na redni kondicijski turi, če v bližini uživa jadralni padalec, ki se s svojimi kolegi s pomočjo postaje pogovarja o vetrovih, ali pa ponesrečenec kar sam pokliče reševalce z lastno postajo (tudi to se je že zgodilo). Več ur pa lahko traja, če je potrebno sporočilo o nesreči peš prenesti v dolino ali do najbližje planinske postojanke.

EN APARAT ZA VEČ FUNKCIJ

Pri uporabi ročnih postaj je več problemov. Prvi je vsekakor ta, da jih imajo le redki: člani različnih profesionalnih organizacij (GRS, policija, vzdrževalci RTV), radioamaterji in »ilegalci«. Zakaj »ilegalci«? Zato, ker je potrebno za legalno uporabo takšnih postaj opraviti radioamaterski izpit. Drug problem je cena takšne postaje, ki ni ravno zanemarljiva. Tretji problem je zasičenost etra, ki bi nastopila pri širši uporabi na različnih frekvencah — tudi tistih, ki jih pri svojem delu uporablja GRS. Četrti problem pa je teža.

Ročnim radijskim postajam so zelo podobni mobilni telefoni, ki imajo tudi podobne neprijetne lastnosti: ceno, težo, registrirano uporabo. Poleg tega je tudi zelo neprijetno, če ravno takrat, ko vam tišina šepeta same prijetne misli, v vašem ali sosedovem nahrbtniku zazvoni telefon...

Vse te probleme odpravlja moja idealna naprava, katere nastanek je spodbudila teža nahrbtnika. Ko pred odhodom na turo tlačim vanj različno opremo, se v njem skoraj vedno znajde čelna svetilka (prijatelji pravijo, da pri moji organizaciji izletov nikoli ne vedo, kaj jih čaka). Najtežji del svetilke je seveda baterijski vložek, ki je pri nekaterih izvedbah čelnih svetilk v torbici, obešeni okoli vratu. Ta me močno spominja na neko drugo napravo, ki ima prav tako koristno vlogo. To je lavinska žolna — oddajnik in sprejemnik radijskih valov, ki omogoča iskanje zasutega v plaz. Prav to, oddajnik in sprejemnik hkrati, je tudi ročna radijska postaja in zato moja idealna naprava združuje funkcije vseh treh, doda pa jim še nove.

Sestavljena je iz dveh delov, ki sta med seboj povezana s kablom. Osrednji del je obešen okoli vratu in pripet okoli pasu kakor lavinska žolna. Drugi del je takšen kot čelna svetilka, saj ima trakove za pritrditev na glavo, v zaščitnem čelnem delu pa ima poleg žarnice še majhen zvočnik, mikrofon in gumb za vklop mikrofona. Ta del naprave je mogoče odklopiti od osrednjega, tako da me ne moti pri gibanju.

V osrednjem delu so baterijski vložek, oddajnik, sprejemnik ter gumbi in lučke za upravljanje. Oddajnik lahko oddaja tri različne signale na mednarodno določenih frekvencah. Prvi je takšen, kot ga oddajajo lavinske žolne in ga lahko sprejemajo druge lavinske žolne. Drugi je močnejši signal na samostojni frekvenci, ki ga oddaja enkrat na minuto. Ta signal vsebuje številko moje naprave in omogoča helikopterju, da najde moj položaj na razdalji nekaj kilometrov. Tretji signal je govorni signal iz mikrofona, ki ga lahko oddaja na treh frekvencah. Prva je določena za klic v sili, drugi dve pa sta pomožni, na kateri preklopim oddajanje potem, ko je nekdo že sprejel moj klic v sili. Vse tri frekvence so drugačne od frekvenc, ki jih pri svojem delu uporablja GRS, zato ne motijo dela reševalcev.

NAPRAVA Z ENO SAMO POMANJKLJIVOSTJO

Sprejemnik moje idealne naprave sprejema prav tako tri različne signale. Prvi je signal lavinskih žoln, s katerim lahko najdem zasutega v plaz. Drugi je govorni signal na frekvenci za klic v sili oziroma drugih dveh pomožnih frekvencah. Tretji signal je signal UKV oddajnikov, tako da se moja postaja obnaša kot preprost radijski sprejemnik.

Moja idealna naprava ima še gumb za vklop oddajnika in za izbiro frekvence klica v sili, gumb za izbiro sprejema UKV radijskega programa, lučko za kontrolo baterije, lučke za sprejem signala lavinske žolne, vtičnico za slušalke in vtičnico, v katero lahko priključim ločen GPS sprejemnik.

Moja idealna naprava ima torej veliko dobrih lastnosti. Z njo si lahko svetim v temi, oddam in sprejemam klic v sili, najdem zasutega v plaz, poslušam vremensko napoved, ugotovim svoj položaj s pomočjo GPS satelitov. Pri tem ne potrebujem radioamaterskega izpita in ne motim drugih uporabnikov radijskih valov. Naprava je sorazmerno poceni zaradi množične proizvodnje in jo lahko kupim v vsaki športni trgovini. Ker za vse uporabljam en sam baterijski vložek, minimalno obremenjuje moj nahrbtnik.

Ima pa moja idealna naprava veliko pomanjkljivost. Tako idealna je, da je še nihče ne izdeluje, pa tudi mednarodne organizacije se še niso uspele dogovoriti o njenih frekvencah (z izjemo frekvence lavinskih žoln).

Mogoče bo ta članek koga spodbudil, da bo dodal še svoje zamisli ali celo izdelal napravo, ki jo bomo čez leto ali dve kupili v sosednji trgovini.

DOŽIVLJAJ, KI BO NEMARA POMEMBEN ZA VSE URŠKINO ŽIVLJENJE

RDEČI KROG Z BELO PIKO

BOŽO MALOVRH

Urška bo letos stara štiri leta. Kadar gresta z babico na sprehod ali v bližnjo trgovino, ji babica vedno pove kaj zanimivega o hribih, ki se vidijo v okolici Kranja. Sama je doslej že spoznala Šmarjetno goro, saj se je na njej nekajkrat drčala po toboganu. Toda hribi, o katerih ji pripoveduje babica, so veliko višji in tja v pozno pomlad pokriti s snegom. »Vidiš, tam na levi je Kriška gora, malo bolj na desno je Tolsti vrh in na sredini je Storžič. Še bolj desno sta Kočna in Grintovec in čisto na desni je Krvavec. Ko bo sneg skopnel, te bova z dedkom zagotovo vzela s seboj v tiste hribe.«

Urška je komaj čakala, da bo zima vzela slovo.

Lanski velikonočni ponedeljek je bil kot nalašč za izlet. Dedek in babica sta pripravila nahrbtnik in sklenila, da praznični dan preživita na Šmarni gori. »Kaj, ko bi še Urško vzela s seboj?« je omenil dedek in babica je bila takoj za to.

Očka jih je odpeljal na Labore, kjer naj bi ujeli avtobus proti Ljubljani. Travniki na Sorškem polju so bili vijoličasti od žafranovih cvetov. Vožnja do Mednega je bila kratka in mimogrede so se znašli pri kapelici, kjer pot zavije k železniški progi in proti visečemu mostu čez Savo. Urška se ni prav nič bala zibanja mostu in deroče reke pod njim.

Na drugem bregu ji je dedek razložil, kako bodo našli pot na Šmarno goro: »Veš, planinci so dobri ljudje in so pot označili z rdečimi krogi, ki imajo v sredini belo piko. Dobro opazuj, mogoče boš kmalu zagledala takšno oznako.«

Napeto je opazovala okolico steze in kmalu odkrila prvi znak: rdeči krog z rdečo piko. »Ta že ne bo pravi,« jo je opozoril dedek, »ta nima bele pike v sredini.« Ko je malo kasneje zagledala pravo markacijo, je kar poskočila od veselja. Ni se več bala, da bi se izgubili.

Hoja po Kovačevi poti je bila zanjo prva planinska preizkušnja. Odločno je stopala po mokri in spolzki stezi. Na nevarnih mestih se je oprla na dedkovo in babičino roko in uspešno premagala vse težave. V kapelico pred sedlom je položila lesen križec, ki ji ga je med potjo napravil dedek. Takrat je prvič potožila, da je utrujena.

Na Šmarni gori je zazvonilo poldne in Urška se je zazrla v rdeče strehe na vrhu gore. Po poti navzdol so se začele valiti trume izletnikov, ki so se udeležili dopoldanske maše. Med njimi je bilo veliko otrok. To jo je spodbudilo, da je brez tarnanja zakorakala proti zadnji vzpetini. Od daleč jo je vabilo zvonjenje zvončka tik pod vrhom gore. Komaj je čakala, da pride do njega. Z vso močjo je nekajkrat potegnila za vrv, dedek pa je hitro pritisnil na sprožilec fotoaparata.

Vrh. Pot se je zravnala in Urška je v dolini daleč pod seboj zagledala avtocesto, po kateri so se kot drobne pike premikali avtomobili. Trdno se je oprijela babičine

Urška prvič na Šmarni gori

Foto: B. Malovrh

roke, saj bi se v gneči prav lahko izgubila. Ogledali so si notranjost cerkve, dedek pa ji je pokazal še velike in majhne zvonove v zvoniku. Babica jo je prvič vpisala v vpisno knjigo, potem pa se je z največjim veseljem lotila sendviča in ga dobro zalila s sokom in čajem. »Podpisala« se je tudi na razglednice, ki sta jih dedek in babica pisala znancem, pa njeni mami in očku. Nekajkrat se je zagugala na gugalnici, potem pa so šli vsi trije pogledat razstavo velikonočnih razglednic.

Pot čez Peske, po kateri so se vračali, je bila lepša od prejšnje. Še skrivala se je lahko babici, ki je med potjo nabirala pomladansko reso. Mimogrede so se znašli v dolini. V nahrbtniku je bilo še nekaj dobrot, ki so jih družno pospravili ob vznožju gore, sedeč na smrekovih hlodih.

Rdeči krogi z belo piko so jih vodili proti Savi. Bili so že blizu prehoda čez železniško progo, ko so se spustile zapornice. Kot puščica je mimo švignil potniški vlak. Urška bi kar gledala in gledala, toda deževne kaplje so dale slutiti, da se bo vreme skazilo.

Do avtobusne postaje ni bilo daleč. V nekaj minutah vožnje do Labor je zadremala, toda do doma jo je čakalo še več kot dva kilometra pešačenja. Med potjo ji je dedek pokazal, kje se Kokra izliva v Savo, pa še rečne-galeba sta opazovala, ko se je spreletaval nad so-točjem.

Doma se je po dobri juhi ulegla na kavč in zaspala kot ubita. Debelo uro je bila popolnoma mirna, potem pa je začela govoriti v sanjah in je nenadoma skočila pokonci. Gledala je v naslonjalo kavča in nekaj iskala.

»Kaj iščeš?« jo je vprašal dedek.

»Tukaj je še en krog z rdečo piko,« je kazala na prevleko in zbegano gledala nekaj časa dedka, pa spet prevleko, na kateri ni bilo nobenega kroga ali pike.

Tedaj je pozvonil zvonec pri hišnih vratih. Domov sta se vrnila tudi očka in mamica. Koliko novega jima je imela povedati! Zapomnila si je celo, da se reka Sora izliva v Savo. Pa še zvonček jima je pokazala, ki ji ga je kupil dedek v spomin na prvi vzpon na Šmarno goro. In

še babica ji je obljubila, da jo bo vpisala v planinsko društvo. Dobila bo pravo planinsko izkaznico, tako s sliko, in še beležko povrhu. V njej bodo zapisani vsi njeni izleti.

Zdaj težko čaka, kdaj se bosta z babico oglasili v pisarni planinskega društva. Kmalu bo namreč skopnel sneg tudi na vrhovih okoli Storžiča, kamor se z babico ozirata dan za dnevom.

ZAVARUJMO VREMŠČICO PRED RADARJEM IN PRED NASILNIMI MOTORISTI!

CVETOČE POTONIKE NA VREMŠČICI

FRANCI ERZIN

Vremščica je 1027 metrov visok vrh nad Vremsko dolino na Primorskem. V tem delu Slovenije je od pomembnejših gorá ena redkih, na vrh katere ne pripelje nobena cesta in na kateri ni planinske kočice ali podobnega objekta. Menda je nekoč na vrhu stala cerkva sv. Urbana, katere značilnost je bila, da vrat ni bilo mogoče nikoli zapreti, ker jih je burja venomer odpirala.

Severna pobočja Vremščice so v glavnem porasla z bukovjem, južna pa so bolj travnata in zelo primerna za pašo, predvsem za ovčerejo, ki je bila tod včasih zelo razširjena in se v zadnjem času zopet uveljavlja. Največ zaslug za to ima **Karlo Zanuttini** iz Divače, ki ima na zahodni strani svojo ovčjo planino s sirarno, kjer je mogoče dobiti ovčji sir in ostale dobrate.

ROŽE IN OVCE NA GORI

V maju so pobočja Vremščice porasla z narcisami, ko pa te odcvetijo, se tu in tam pojavijo čudovite potonike. V poletnem in jesenskem času so ob dobrih letinah travniki polni dežnikaric, ki ne teknejo samo ljudem, ampak se z njimi radi posladkajo tudi ovce.

Na Vremščico vodijo številne markirane planinske poti iz Senožeč, od Škocjanskih jam ter od železniških postaj Vreme, Gornje Ležeče in Košaki. Preko Vremščice je trasirana tudi slovenska in notranjska planinska pot. Cesta je od Gabrč speljana do ovčje planine in se kot kolovoz nadaljuje še naprej po severni strani Vremščice. Z ovčje planine je do vrha še približno pol ure prijetnega vzpona.

Vremščica je kar precej obiskan vrh. Na vrhu je betonski steber z orientacijsko ploščo, ki nam pokaže, kam vse seže naše oko. Nedaleč pod nami so Škocjanske jame in Divača, prek Brkinov nam seže pogled do Slavnika in nekoliko bolj desno se sonce koplje v Tržaškem zalivu. Bolj vzhodno se nad Ilirsko Bistrico blešči bela kapa Snežnika. Naš najbližji gorati sosed je Nanos s pošastnim oddajnikom. Preko notranjskih milih gozdnatih hrbov nam pogled seže proti Krimu in prav daleč je mogočna kulisa Kamniških Alp. Pozdravlja nas tudi Triglav s svojimi Julijci.

Letošnjega maja sem zopet pohajkoval po travnatih pobočjih moje Vremščice. Tu in tam sem videl trop ovac, ki so jih Karlovi pastirji prignali sem gor na pašo iz nižje ležeče zimske staje na Gabrku. Za stalno se na ovčjo planino na Vremščici še niso preselili. Bilo je premrzlo, pa tudi Karlo, ki je ta dan prišel v svojo sirarno, ni bil najbolj zadovoljen z zorenjem sira.

Gledal sem, če bi kje z zakrivljeno palico v rokah za tropom ovac ali v dišeči borovi senčki videl bradatega Joža iz Baške grape, ki se je požvižgal na pehanja polno življenje in standard v dolini ter odšel na Vremščico h Karlu za ovčjega pastirja. Tu zgoraj je našel svoj mir, raj na zemlji, srečen je med ovčami in svojimi kozami, ki jih je vzel s seboj, ko je zapuščal ta nori dolinski svet. Ni lepšega, kot je v mrzlem sončnem jutru po deževni noči pogled z vrha Vremščice na naše dvatisočake.

Potonika na Vremščici

Foto: Franci Erzin

DIRKE PO GORSKEM POBOČJU

V poznem nedeljskem popoldnevu se počasi vračam z vrha Vremščice proti ovčji planini. V travi okrog vrha poležava na toplem sončku vse polno ljudi. Oprezam za redkimi potonikami, ki ravnokar razširjajo svoje rožnatordečkaste cvetove. Nekam malo se mi jih zdi letos, pred leti sem tod videl cele rožnate vrtove. Drobne majhne narcise, ki so jih polni travniki, pa se počasi poslavljajo. Tako žalostne in ovele so videti, sonce jih je zdelalo.

Tam pod stezico vidim velik rdeč cvet. Potonika! Ta je najlepša, si rečem. Približam se ji, se vsedem nekaj metrov stran in jo opazujem. Narahlo se ziblje v vetrčku, s cvetom pa se nasmiha radovednemu sončku. Vonjam njen opojni vonj in zdi se mi, kot da bi se pomešal z vonjem slanega morja, ki ga je vetrč prinesel tam daleč od Gradeževe lagune.

Skoraj že sanjam v tej opojni tišini, ko v daljavi, in to ravno z morske strani, slišim strašno ropotanje. Gledam — in glej ga, zlomka, izza travnatega pobočja se približujeta čudni pošasti, dve veliki terenski vozili. Drvita čez drn in strn kakih sto metrov pod mano, ravno toliko, da opazim, da imata italijanske registrske tablice. Šoferja še bolj pritisneta na plin čez narcisna polja, da zasmrdi po celotnem pobočju, in izgineeta proti vrhu med dremajoče nič hudega sluteče planince.

Mnogokrat sem že bil na Vremščici, vendar kaj takega še nisem videl. Mogoče so predrzni Italijani prišli na Vremščico še z drugačnimi nameni: da izkopljejo nekaj narcis in potonik in jih posadijo v svoje vrtičke nekje na obronku Trsta.

Sprašujem se, verjetno pa tudi še mnogi drugi, kaj je z zakonom, ki prepoveduje vožnjo z motornimi vozili v naravnem okolju. Ali ta za tujce ne velja? In kdo je odgovoren za izvajanje in kaznovanje kršiteljev omenjenega zakona? Vedno me tudi moti, da zakonodajalec v isti koš z motornimi vozili meče tudi kolesarje. Saj kolesarji vendar ne onesnažujejo okolja, pa tudi talna podlaga se ob suhem vremenu pod kolesarjevimi kolesi v bistvu ne spreminja. Vendar kaže, da se ravno kolesarji še najbolj držimo omenjenega zakona, kajti v zadnjem času srečujem mnogo mladih mopedistov, ki se preizkušajo in dirkajo po markiranih planinskih poteh.

USTAVIMO MOTORIZIRANE NORCE!

Zavarujmo torej Vremščico! Pred leti so hoteli na tej gori postaviti planinsko postojanko, pa je potem — na srečo ali nesrečo nekaterih — niso. Mnoge zagrizene okoljevarstvenike moti že ovčja planina s svojimi objekti nekoliko nižje. Po Vremščici je rila in razkopavala bivša jugoslovanska armada, ki je sedaj tudi ni več. Ne vemo, kaj bo z usodo meteorološkega radarja na Slatni, sosednjem vrhu Vremščice. Domačini iz Senožec in okoliških vasi so se namreč izrekli proti kakršnikoli graditvi radarskih objektov. Ustavimo torej še te motorizirane norce! Če že morajo z jeklenimi konjički na Vremščico, naj jih pustijo vsaj na ovčji planini.

Pustimo Vremščico le ovcam, pastirjem in planincem! Naj ostane Vremščica spokojno mirna; le burji dovolimo, da tu in tam počese travnata pobočja in poboža krčevite kraške bore.

SESUTE DOMAČIJE, V KATERIH JE BILO ŠE PRED KRATKIM ŽIVLJENJE

MASORE

RAFAEL TERPIN

(Del vasi, razprostrt na grebenih nad Idrjico. Levi breg reke. Od Lužnika ob Idrjici do Pirhove luknje. Od kmeta Kogejja do Mgajnetja. Vse hiše povezuje skupna steza. Nad hišami najvišja vrhova Jelenk — 1107 m in Golek — 831 m.)

Lahko bi se reklo, da je dan pust. 22. marec. Koledarska pomlad ne pomeni dosti. Po dolini hladno zavija, oblačno je, masorski domovi so zadelani v meglo. Napoved je srednje dobra. Utegnilo bi se celo odgrniti. Kaj bi torej menčali!

Navizam jo po cigu mostu čez Idrjico in v breg. Pridno obiram kljuge skozi brezove gaje, z rajd se oziram k Ta leseni nogi na Lužniku. Zvrha gledano ima hiša prečudovito lego. Saj vem, da v resnici ni tako, še zdaleč ne. Vendar od zgoraj vidim, kako se reka in cesta objemajoč pleteta skozi tesen in na dolgem ovinku, kjer se reka raje stisne pod masorske strmine, si je našla svoj prostor hiša. Drobni kotic med cesto in reko. Dovolj

primeren kraj, da je bila v hiši dolga leta sloveča gostilna. Pri Ta leseni nogi se ni smelo preveč glasno reči, bi utegnili zameriti. Stari oče, ki ga še poznal nisem, tako daleč so njegovi časi, je menda imel še iz prve vojske leseno nogo.

Do Kogejja (Masore 4) pelje prav dobra cesta. Včasih je nekoliko mehka, drugega ji ne gre očitati. Pes je od daleč zelo glasen. Pred hišo je na robu kovka videti ostanke stare žičnice, tam, od koder se še ves zimsko opljuskan svet prepadno prevesi k reki.

Z gospodinjo na hišnem pragu vrževa tri besede in grem naprej. Pot se lahko poravna. Pred kratkim so podrli nekaj lesa, tudi gnoj so že razvozili.

Klanec me je pošteno ogrel, srajca se mi je prilepila na hrbet in s čela se mi je prvič danes pocedilo.

Pod Petelinom je treba prestopiti suho grapo, steza naredi bližnjico čez grič in se ogne dolgemu snežnemu plazu.

Tu je torej Petelin (Masore 5). Zadnji gospodar je bil cestar, precej robusten možakar. Nosil je debela očala, sploh se je obnašal kot človek, ki komaj kaj vidi okrog

sebe. Zadnja leta mu je uničilo žganje, pravijo. Njegova hči se prihaja domov. Videti je, saj so komaj posajena drevesca omrežena. V gredicah bodejo ven tulipani. Štirna je videti živa, plastično vedro čaka v bližini. Hiša je tiha. Na svojem grebenčku izpod Jelenka si je zalovila svoj kovk in sedla nanj. Vodo ima, razgleda čez mero. Njivice so privezane pod hišo. Ves svet se pelje k Idrjici.

Na ometu je videti, da so staro hišo pri prenavljanju pokvarili, prenavljali pa so zadnjič verjetno še pred drugo vojno. Prej je bila streha brez klofute, potisnjena je bila nekaj nižje, razmerja so tedaj še pela eno pesem. Čelo je gotovo imelo lesen opaz, okna so bila urezana po starem redu: spodaj tri, v zatrepu dvoje večjih in dvoje manjših.

Izza hiše se steza spusti po ravnem, celo rahlo navzdol se zvije. Ob poti slutim zaraščene ali komaj še odstrte senožeti. V njihovih strminah skrito trpljenje še seže do zavesti. Bližnja grapa je glasna. V visokem gozdu jo prečkam: Anžonovo grapo. **Pavličev Jože** mi je povedal, da je njen izvir hudo privlačen, do njega je mogoče priti po slabi poti izpred **Blekarja**.

Grapa je precej vodnata, čez skale in stare snegove dere z njo vred množica glasov. Temno je. Nad stezo se je vodi v oviro postavil nekajmetrski sopot, opreden z belimi prameni mokre prasile je kar imeniten.

Med razmišljanjem, kam so nekoč vodile vse steze, ki mi trenutno burijo zavest, stojim sredi ruševin Blekarjeve domačije (Masore 6). Ves greben in kovk sta hudo zaraščena. Poleti iz doline pa celo z drugega brega Idrjice ni kaj videti. Zeleno carstvo je Blekarja že požrlo.

Stanovanjsko poslopje je bilo s hlevom združeno v podolgovato stavbo. Najprej se je zrušil lesen hlev, potem še hiša. Komaj je še videti, da se je iz veže šlo v kuhinjo in da je krušna peč grela hišo in kamro hkrati. Pritlična stavba je imela na čelu le dve okni. Na kratkem grebenčku za hišo se je tiščal še nenavaden kozolec s postranivo streho na štirih zidanih stebrih. Zadnja leta je vse to utonilo v samosevcih. Šele ko se prelinem v visok gozd, je steza spet dobra in tudi za silo uhojena.

Za hišo gre steza skozi manjši smrekov gozd, vsepovsod so vrtovi razcvetelih telohov. V bližnji grapi prečkam dolg, več metrov debel plaz. V tej osoji bo gnil tja do poletja.

A grapa je suha. Steza se postavi pokonci na edini greben brez hiše. Gozd je slab, telohi, telohi. Proti naslednji grapi se pot rahlo spusti, gozd je spet star in visok. Vzduž grape se belijo snegovi. Vode je le malo. Prehod je zložen in enostaven.

Od tod je do **Ježa** prav blizu. Zadnji prebivalci so bili **Bajbanovi** iz Cerknega. Masornikarji raje slišijo, če rečeš hiši pri Ježu, češ, da, to je star masornikarski rod! Kovk na hrbitšču izpod Jelenka je pri Ježu za spoznanje večji, recimo tako: Če sedeš sredi travnička v travo, se ti za hip zazdi ravnina kar velika. Ko vstaneš, te seveda vsa volja mine. Sadno drevje ima okrog hiše še svoj prostor, samosevci so še mladi. Za hišo pelje strma steza na Jelenk. Le kdo še gre po njej! Kdo jo je zadnji preizkusil?

Hiša je prazna od 1963. leta (Masore 7). Odrpta je in močno preprihana. Podstrešje, ki je na debelo nastlano s starimi škrpeti, se sesiplje vase. V pritličju so prostori lepo prehodni in pregledni. Miza in krušna peč kar vztrajata. Hlev je že dolgo podrt.

Tudi Ježu so svoj čas na glavo poveznili klofutasto klofeto rdeče barve. Včasih je bila streha slamnata, verjetno je bila daljša in bolj strma. Razpored oken se menda ni spremenil. Prav obsežna hiša za tako majhen kraj, na kratko pomislim. Kakšnega odprtega sveta izpred bajte ni videti, a je verjetno bil. Kako naj bi sicer zapolnili še kar prostoren hlev! Moški so verjetno peharili v idrijskem rudniku. Vsakodnevne poti do Idrjice in nazaj me je pošteno groza.

Vreme se je nekoliko razkadilo. Zoprna megla se je dvignila pod Jelenk, hiše je spustila iz objema. Navzdol po dolini Idrjice se je posvetilo skozi sončna okna, na drugem bregu so zablesteli v jarki svetlobi zdaj Lazec, zdaj Plužnje, zdaj Otalež. Če bi imel čas, bi kar zijal v ta sončev ples tam čez. Spodaj in zgoraj je še naprej čemerno (čmurno, bi rekli v Idrjici). Po dolini se drug za drugim vozijo pritaženi glasovi, čez Kamnik in Bevkov vrh se sliini strnjena oblačnost, le tu in tam rožnato našpikana. V roke pa zebe.

Vem, tja proti **Matičku** (Masore 8) in **Robarju** (Masore 9) gre odpočito precej po ravnem. Od hiše do hiše so speljane prav sprehajalne poti.

Matiček je ves podrt. Na razvalinah se da razbrati, kateri del stavbe je bil starejši. Zadnji se je udrl hlevček s šupo, pravzaprav šupico. Kamen bo še pripovedoval nekaj let. Pes na debeli verigi je že davno gagnil, šla sta tudi zgovorna mamca in njen nespametni sin. Kdaj je že bilo to!

Bila je drobna trlica v večnih škornjih in v prepasanem dežnem plašču. Neke pomladi sem jo dobil še vso revno in nataknjeno: »Ta moj sin!« je jamrala. »Lepo na ravnem sva živela, saj veš, v bajti pri **Gorenjcu**; a ni ta moj trapon šel kupit to masorsko revščino. In zdaj se leto za letom dajeva v tej strmini. A je kaj čudnega, če me je pozimi na poti spodneslo in me odložilo vso po-

Proti Jelenci poglej

VINKO HROVATIČ

*Proti Jelenci poglej in povej,
vlačijo se še meglice
iznad smrekovih vej?
So še tam ptice,
kot sem jih gledal poprej?
Kaj pa cvetlice,
ob poti še rastejo tej?
Čisti potoček se zliva v brzice,
v potok se zliva in teče naprej?
Še boš, rod, čutil krivice,
ki jih zdaj delaš naravi brez mej!*

lomljeno šele daleč spodaj za eno bukovco!« Zelo glasna je bila. Najbrž zato, da bi višje v meji slišal tudi njen ostareli trapon. A taka je bila zmeraj.

Nekajkrat sem bil v avtobusu, ko je spodaj na Travniku vstopala.

»Da Cirkna bi šla!« je povedala šoferju (na sprevodnika ni porajtala), da so slišali še vsi na Travniku. Primojduš, da se je čulo gor do Matička.

Za nazaj si mislim: Prav spodbudno je sredi masorske meje govoriti s človekom, ki sploh ne ve, kaj je to za drega.

Zavijem proti bližnjemu **Robarju**, sonce me previdno liže, kar na smeh mi gre. 1975. leta sem šel prvič mimo. Robarska mati je bila še pri močeh. Pust in dolgočasen sem tedaj po kratkem pozdravu šel mimo hiše, ona se me je morda malo ustrašila. Vsak s svoje strani sva se namočala. Travnicek, drevje in poti, vse je bilo čedno in čisto. Hlev je še stal, med hišo in štalo se je začela pot na Osredok (Masore 12). Na livadi je stala napol trhla majhna brunarica s prerešetano streho. Bila je lepo tesarsko delo, škoda, da se ji nisem bolj posvetil. Spomnim se tudi ob zunanji steni zloženih polen. Matijih ni nikoli do konca pokurila.

Rob, po katerem je hiša dobila ime, je pravzaprav prepadna stena v gozdu pod hišo, vidna le iz doline. Na

robu, ali nad njim, se zares na kratko odsopje eden izmed masorskih grebenov.

Hiša je danes sesuta, šla je za hlevom. Umrla je, ko ji je popustila zelena slamnata streha. Bila je častivredna do konca. Njeno pravilno čelo je še videti, zapletlo se je v plesni in starem oranžu. Pušpani so podivjali, lipa se je potegnila v nebo, tepka je okostenela, medvejka pa raste in raste.

Ne na Osredok, k **Bizjaku** (Masore 13) sem se namenil. Steza se strmo dvigne mimo pokončne senožeti in rebrastih svisli. Skozi visok gozd se spelje, čez nekaj vod skoči. Poti nekajkrat zmanjka, odrezala jo je pretirana mokrota. Potem so tu Bizjakove pobegle senožeti, ostanki starih njiv, v vrsti rastoči bezgi in slive. Pretakniti se je treba čez ruševine podrtega doplarja. V goščavi mladih dreves cveto kmečke narcise.

Tu smo.

Na robu nekdanje velike njive je zrasla lovska preža. Poslopja so že vsa podrt: hlev, hiša in kozolec. Stoji pa še prastara brunasta kašča, ki so ji kdovekdaj prizidali kovačijo. Kovačijo je z leti pobral čas, velika streha se je podričala po bregu in na beli dan je ponovno pogledala stara lesena klet. Lovci so ji nataknili streho in jo tako ohranili. Zavetje v hudi uri.

Planinski sprejem

Prišli smo vsi hkrati: oskrbnik, starejši, siv in mrk mož, pa midva, Francka in jaz, Tone.

»Dober dan. Vročje je!« je najprej pozdravila Francka.

»Nič vam ni prav, če je vroče, če dežuje...!« odvrne sivi mož in odloži svoj nahrbtnik na mizo pred lično planinsko kočjo nekje v Kamniških.

In izgine v kočji, ko jo je najprej, seveda, odklenil, nato pobral listek, ki je bil zataknen za vrati, in ga prebral, očitno pa mu vsebina ni prav nič ugajala. Sklepala sva, da so bili planinci tu že pred nama, pa so naleteli na zaklenjena vrata...

Midva sva sedla za mizo zunaj pod košatim drevesom in čakala.

Mož se po dolgem času spet primaje iz kočje z oznojeno majico in gleda, kam bi jo obesil, da bi se posušila. Naju pa — kot da naju ni.

Prostor je kmalu našel.

Midva pa čakava, nalašč molčé.

»Francka, bi kavo, čaj, šilce?« sem ji ponagajal.

»Vse troje, vsega sem potrebna,« je bila že kar malce jezna.

Pa sva spet čakala.

V hiši nekaj zaropota.

»Čaj pripravlja,« sem zamrmral bolj zase.

Pa se spet prikaže. Tokrat se je lotil nahrbtnika. Kaj vse ni iz njega prihajalo: oveli šipek, pa rman, pa šentjanževke, pa... Kdo bi poznal vso to oskrbnikovo farmacijo!

Vse je potekalo brez besed.

Francka se skloni k meni: »Naj kaj rečem?«

»Ne,« sem odvrnil, »za hec počakajva, morda naju bo pa vendarle vprašal, če bi kaj zelela, saj sva planinca, prepotena prav tako kot on.«

In spet sva molče obsedela.

Mož je pobral tisto ovenelo šaro, najbrž za planinski čaj pripravljeno, in spet izginil v kočjo.

Dolgo ga ni bilo na spregled.

Nenadoma pa pride. Spet brez besed. Gleda po dolini, se suče okoli naju, gleda po rožah na oknih, pa mojo vodniško značko...

Vse brez besed.

Midva tudi.

»Naj vsaj povprašam, če imajo morda danes zaprto?« dé Francka.

»Ne,« sem bil trmasto kratek, kajti že me je popadla nenavadna trma.

Mož pa okoli naju... Kot da je po naključju tam.

Tedaj sva vstala od mize, si optala nahrbtnike in pozdravila:

»Na svidenje!«

Mož pa — nič. Le njegov pogled je bil nekam čuden, rekel bi presenečen, morda tudi vprašujoč.

Odkorakala sva k cerkvi tam v bližini, se udobno namestila na klopi na trati pred njo in se lotila svojih zalog iz nahrbtnikov. Tam pa seveda ni bilo čaja, ne kakšnega drugega okrepiča, prepotrebne-ga za prepotena planinca.

Dolina se nama je kazala, kot da bi bila na dlani, lepa, tiha in skrivnostna, kot vedno... In si je najbrž mislila: prav vama je, zakaj pa sta tako neplaninsko trmasta!

M. K.

Bizjak je ob moji poti po Masorah najvišji. Nanj me veže več spominov. Prvo je le misel: v 18. stoletju so v idrijskem rudniku odkrili več tatov živosrebrne rude, tri od njih so obsodili in obesili pri današnji Šintarji na Malem Marofu. Za enega od njih stoji zapisano, da je bil Bizjak iz Masor. Je bil iz te hiše? Je on svoj čas polnil žitne pregrade v leseni kašči? Hladno je, v roke me zebe. A glej, zdaj, ko se je megla rahlo dvignila, vidim: čez noč je tudi na Jelenku sveže zamedlo. Zato me zebe!

Ko sem prvič pihal mimo Bizjaka, sem hotel le gor, ven, na greben. Videl sem žensko v njivi nad hišo in sem jo vprašal za pot. »Kako,« je rekla, »saj sem le teta.« Več nisem spravil iz nje. V hiši so mi potem vse povedati, o poti in o teti. Naj se ne brigam zanjo, so rekli, saj z njo ni vse v redu. Ko sem pihal drugič mimo nje, sva se oba nasmehnila. Od tedaj sem pogosto razmišljal, kako hudo je moralo biti tetam in stricem na posestvu. Kako so jih odrasli in otroci vedno v nič devali! Kako samotno so umirali!

Vem, če bi od Bizjaka podaljšal navzgor, bi prisopihal na Kališe, a grem dol po lepi in nekoč vozni poti do **Trpina**. Voznik je speljan tekoče, čez razvejano grapo se imenitno pretolče, zažre se v strmino, kjer je videti skalnate robove nad in pod potjo — in se skobali na Trpinov grebenček. K hiši se pride zvrha. Skozi pregnano kozlišče se uzre najbolj zeleno stvar v mrzli krajini — streho. Sosedeno, vdrtlo, odmrlo.

Kraj je prelep!

Vsa dolina plava v soncu, občutek pogansko zlahtnega napenja prsi. Kakšne steze moraš dati skozi, da se usedeš na ta mili hišni prag! Kakšni klanci ti orosijo čelo, preden najdeš ta pozabljeni kovk in njegovo sonce! Kaj bi s soncem preobremenjeni kraji? Radi bi v osojo. A ne Trpin! V novembru ima sončka mogoče za dve uri. Še malo pozneje se spočne zimska drgetajoča osoja in škiljenje v bleščeče vasi čez Idrijo. Ko se spomladi spet pokaže sonce, je praznik popoln. Trpin! Zmeraj sem bil prepričan, da se mu to tlačansko ime bolj poda kot meni.

Tu, na tem izpostavljenem kraju, se spomnim nagajivk, ki so jih na oni strani Idrije spletli o Masornikarjih. Rekli so, da psi tod sploh ne lajajo, ker se morajo ves čas za grivo držati. Kuram nataknejo pumparice, drugače bi vsa jajca končala v reki. Fižol pa, so rekli, sadijo tako, da ga s fračo streljajo iz Jazen čez Idrijo... Danes se radi smejejo starim zgodbam, a natrpeli so se Masornikarji v svoji zgodovini. To pa. Pokopališče in župno cerkev so imeli v Otaležu na sončni strani reke, najbližja trgovina jim je bila ob Idriji, na Travniku. Službo je včasih dajal rudnik.

Pot proti **Pavšiču** (Masore 15) je lepa. Onkraj šibke grapice se priključi na pot Travnik—Jezero. Cesta je kajpak le za močna terenska vozila in pešce. Alpina zdela vse klance. Pri Pavšiču je divje strmo prav vse. Vseskozi živa kmetija je res vredna občudovanja. No, boljše ceste imajo od zgoraj. V prvi rajdi se priključi boljša in novejša od Maruškovca mimo Pavliča na Jezero (Masore 20). Ta je vsekakor speljana bolj naokoli. Po njej jo ubrišem do Jezera. Tu bo konec

današnjih klancev, si rečem. Pri beli Marijini kapelici se obrnem po stezi k Pavču. Sobotna sirena tuli poldne, oglasijo se še cerkveni zvonovi.

Nebo se je nekoliko posvetilo, a sonca ni. Le navzdol proti Želinu dolina žari v močni luči.

Iz rajde nad živahnim in delavnim **Pavičem** (Masore 19) jo navežem v bukov gozd. Bom že našel kakšno stezo proti **Mgajnu**, si rečem. Drugače bom šel kar na šus. A glej ga, a ne prihaja od zgoraj **Pavičev Jože**? Seveda! Pri sosedah na Razu je bil. Ženskama so hosto spravljali, potem sta čaj skuhalo (obe čez osemdeset), malo so šnopsali in je šel dan naprej. Ne moreš cel božji dan le pehariti.

Mož je bil pri besedi, pa sva vrgla eno, dve. Prijazno se je zdelo sredi bukovih strmin. Pes se je neutrudno gnal.

Zdaj sem vedel, kako naprej. Navzdol! Mgajne (Masore 18) je od vseh hiš, ki sem jih danes obiskal, najnižji, a ima veliko ponuditi. Zadnja tu živeča in mrjoča ženska je že nekaj let pod grivo in poslopja so strašno propadala. Pa so se dedci spravili vkup, v dvodnevni akciji nekdanjega SLO-ja so družno prekrili streho in obvarovali hišo. Bilo je menda od sile delavno, a tudi precej družabno.

Ostalo je že šlo, klet je udrt, od hleva je ostal spodnji kamniti del in leseni vhod. V režancu sem odkril zapis: 1875 B.S. Kozolec je strgan kot rešeto. Drevje se je zapletlo s srobotjem, povsod se je razrasel in razvejil pušpan. Izza hleva se že odpira svetel pogled proti Logu in Sivki. Cerkev na Straži je videti blizu. Idrijo skoraj vidim, njenim glasovom se ne da ubežati. Cesta je tiranska, po njej se nenehno prevaža pleh.

Med prvimi rožami in napetim popjem odvežem nahrbtnik. Malo se bom podložil, sklenem. A kaj odkrijem? Dve malici! Dve vrečki s kruhom in konzervo!

E, dajze, dajze! si rečem. V leta greš kot bajte po Masorah!

Skozi pretepepe krošnje, pušpan in srobot se do drobnih Mgajnetovih prostorov toči medla, še skoraj zimska luč. Dan ostaja blede. V dnu doline zeleni moja reka.

»Da Cirkna bi šla.« — »Do Cerkna bi šla.«
na šus — naravnost
pleh — avtomobil

Prednost višinskega treninga

Strokovnjaki opredeljujejo višinski trening kot fizično urjenje med 1800 in 2300 metri nadmorske višine. Priporočajo ga zlasti športnikom, pri katerih je pomembna vzdržljivost in ki se pripravljajo na tekme v podobnih okoliščinah. Telo potrebuje dva do tri tedne, da se povsem prilagodi spremenjenemu ozračju, zlasti zmanjšanju vsebnosti kisika na višini. Seveda pa trening na takšni višini poveča telesno zmogljivost, kar blagodejno učinkuje ob vrnitvi v nižino.

Pri hitrem vzponu se telo odzove z akutnim pomanjkanjem kisika. Da bi to nadomestilo, se postopoma prilagaja, čemur strokovnjaki pravijo višinska adaptacija. Vdih je globlji in hitrejši, razmnožijo se rdeče krvničke (eritrociti) in tudi prostornina krvi se poveča. Takšna prilagoditev povzroči ob vrnitvi v dolino kar od šest do osem odstotkov večjo zmogljivost. Ponavljajoči se višinski treningi imajo boljši učinek kot redkejši, saj se telo nauči hitrejšega prilagajanja.

PLANINSKE ISKRICE S SNEŽNIKA

VOJKO ČELIGOJ

V nedeljo, 12. avgusta 1951, so ilirskobistriški planinci svečano odpirali vrata svoje prve planinske kočice, ki so jo postavili po osvoboditvi. Bila je to skromna kočica na Sviščakih, preurejena iz nekdanjega majhnega gospodarskega poslopja ob znanem zavetišču CAI »Rifugio Gabriele d'Annunzio«, edine stavbe, ki je na Sviščakih preživela vojno. Koči so dali planinci ime po največjem slovenskem literatu: »Koča Ivana Cankarja«, 1242 m. Ob isti priložnosti so nedaleč od kočice na obrobju jase odkrivali tudi skromno spominsko kamnito piramido v spomin na znane in neznane junake, padle na območju Snežnika med štiriletno osvobodilno vojno.

Najavljeno lepo vreme je obetalo veliko udeležbo in planinci so zaprosili občino za kamionski prevoz planincev, saj na kakšen drug prevoz tedaj ni bilo možno računati.

Dobili so odločbo, v kateri lepo piše: »Oddelek za gospodarstvo občine odobrava Planinskemu društvu prevoz na relaciji Ilirska Bistrica—Sviščaki in nazaj s kamionom registr. št. ta in ta, številka karoserija ta in ta, motorja ta in ta, voznik ta in ta, število potnikov: neomejeno!

In prav toliko nas je res bilo na kamionu.

S SNEŽNIKA

Vpisne knjige s planinskih vrhov hranijo obilo dragocenih podatkov. Ti zgovorno kažejo število obiska nekega vrha, pričajo pa tudi o dejavnosti društva, ki vrh oskrbuje, o planincih in njihovih planinskih poteh, o navdušenju nad goro, morda o razočaranju nad vremenom. Z vpisom v vpisno knjigo je celo ujet planinec trenutek vedenja in razpoloženja. Zato društva zelo pogosto skrbno hranijo vpisne knjige.

PD Snežnik Ilirska Bistrica hrani kar 16 vpisnih knjig z vrha Snežnika. Pred leti jih je društvo dalo celo na novo vezati in predstavljajo posebno dragocen del društvene, »Brinškove knjižnice«. Žal so verjetno za vedno izgubljene vpisne knjige iz časa pred prvo vojno. Pogrešajo tudi knjige, ki jih je na Snežnik prinašala italijanska planinska organizacija (Club alpino Italiano, Sezione Fiume, Sottosezione Bisterza, kasneje Sottosezione Villa del Nevoso). Žal manjka tudi prva slovenska povojna vpisna knjiga. Po pripovedi naj bi to bil kar tenek zvezek, ki so ga v kovinsko škatlo na Snežnik prinesli bistrški planinci že maja 1945. Pač na hrani društvo vse vpisne knjige od leta 1951 dalje. Koliko prisrčnih iskrice je v njih! Včasih je to le drobna pripomba, stisnjena k podpisu, morda napisana s svinčnikom in z okorno pisavo, pa zato nič manj iskrivo duhovita. Žal rubrike »Opombe« v sedanjih knjigah ni več.

Pokukajmo v vpisno knjigo iz leta 1951: že na prvi strani najdemo sled tihe planinske konkurence dveh

Štefan Derenčin, banjino, sin planin, in takoj pod njim Jule Primc, prvi planinc.

In trideset let pozneje:

Peter Janežič, »Moj prvi vzpon na Snežnik po Himalaji«, in spet takoj pod njim oskrbnikov sin:

Marjan Mateta, »Moj prvi vzpon na Snežnik po JLA«. 8. 10. 1958, **Nikola Martinčič**, Split ... lijepo je biti dole.

17. 7. 1960, **Janez Strle**, Podcerkev ... mokri kot miši!

Koliko ljubkih in okroglih zapišejo v svojih dnevnikih mladi planinci!

Anica, učenka 4. razreda bistrške osnovne šole, je svoj izlet na Snežnik takole zaključila: »S Snežnika smo se še razgledali na vse strani in se slikali za spomin. Nato smo se povzpeli navzdol.«

Irena iz 3. razreda je dala naslednjo izjavo: »V hribe hodim tudi zato, ker tam cvetejo rožice, letajo ptice in tam je tako dober zrak, ki človeku sploh ne škoduje!«

Zlatko iz 4. razreda pa je v dnevniku vse najpomembnejše, kar je na izletu doživel, tudi podčrtal. Njegov zapis je izgledal takole: »Za občinski praznik smo šli planinci na pohod v Brkine. Z nami so bili tudi vojaki. Po poti smo tudi streljali, jaz sem trikrat ustrelil. Pod vasjo Soze smo imeli malico. Jaz sem dobil dva sendviča! — in tako naprej.

Marljiva **Nataša**, odlična učenka iz osnovne šole v Knežaku, je svoj opis izleta na Snežnik zastavila res literarno. Prav nič ni ušlo njenemu opazovanju in perez. Zapisala je vse, kar je videla in doživela, od zbiranja vrstnikov na avtobusni postaji v Knežaku, voznje proti Bistrici, meglje, ki so še prepredale dolino, do prvih sončnih žarkov, ki so obsijali mlade izletnike, ko so se po stezi vzpenjali proti Snežniku, in nizkih borovcev pod vrhom, ki so jo božali po obrazu. Vzhičeno je popisala svoje doživetje na temenu Snežnika, razgled, prešeren smeh in veselje vrstnikov nad planinskim podvigom. Razjezile pa so jo prve kaplje dežja in je jezno zaključila spis: »Na hitro smo pomalicali in odhiteli domov!« Jeza je bila tako velika, da iz zapisa ni bilo več moči razbrati, kako so prišli domov. Z avtobusom ali kar peš.

Tomaž, učenec 4. razreda, je v svoj dnevnik takole zapisal, kako je bilo pod vrhom Snežnika: »... Ena teta pa ni mogla več. Na pomoč je prišel stric z vrha Snežnika in jo je vlekli vse do vrha. Nato je začelo deževati.«

Družina **Matetovih** iz Ilirske Bistrice, oče Jože, mama Milka in sinova Marjan in Goran, so bili polnih sedem let oskrbniki Koče na Velikem Snežniku in vsem znani po svoji prijaznosti in prisrčni gostoljubnosti, pa tudi po številnih dobrotah, ki so jih znali pripraviti v skromni planinski postojanki. Številne obiskovalce Snežnika so že od daleč veselo pozdravljali z vrha Snežnika in jim ob odhodu mahali v slovo, dokler se niso izgubili očem v gostem ruševju pod Snežnikom.

Ko se je oskrbnik **Jože**, rojen Dalmatinec, nekoč z bistriškimi planinci podal prvič na Triglav, se ni mogel načuditi, koliko ljudi hodi v te strmine. Na poti proti Kredarici je srečal nekdanjega znanega politika **Vinka Hafnerja**, ki je bil pred tem tudi na Snežniku, in ga je veselo pozdravil. Hafnerjev odzdrav pa ni bil prav prečljivi; očitno ga ni prepoznal. Naš Jože pa je vztrajal: »Pa vi me menda ne poznate?« Hafner se je v zadregi reševal: »Poznam, poznam, samo ne vem, kam bi vas dal.« Pa je Jože takoj ustrelil: »Ja, hudiča, na Snežnik me dajte!«

* * *

Cibican planinec **Andrej** se je takole pohvalil staršem, kako je bilo na planinskem izletu: »Prišli smo na vrh Gradišča, tam smo zavirskali, se razgledovali in si odtisnili žig v knjižico. Nato smo pomalicali in popili domačo nalogo.« Za starše je bilo vse lepo razumljivo, saj so jim prav oni morali za svojo domačo nalogo dati v nahrbtniček sok v tetrapaku.

Še pred leti, ko so se tudi najmlajši vsakodnevno srečevali s težkimi besedami, kot so bile inflacija, stabilizacija ipd., so se cibicani planinci odpravili na planinsko srečanje k vrstnikom v Jelšane in okolico. Izlet je bil lepo pripravljen, pot do Božične vane, cilja izleta, na novo označena in tovarišica vzgojiteljica je otroke sproti opozarjala na planinske markacije. Čez čas jo je Jurček prehitel, rekoč: »Tovarišica, tam je še ena stabilizacija!«

S KOKOŠKE NAD BAZOVICO

Na enem od planinskih pohodov po Tržaškem Krasu, ki ga vsako leto v jeseni organizira marljivi Planinski odsek Športnega društva Sloga v Bazovici v spomin na bazoviške žrtve, se izletniki povzpejo tudi na razgledni vrh Kokoško. Tu je ponavadi tudi daljši postanek, saj nato sledi le še spust do Bazovske gmajne, do spomenika štirim ustreljenim junakom, in slovesnost.

Na vrhu sicer porasle Kokoške je široka kamnita ploščad, s katere je izreden razgled po Tržaškem zalivu. Navdušen domačin je prisotnim z veseljem razlagal, kaj vse se vidi proti morju in obali. Končal je takole: »Vidite, tamle že v meglici se komaj vidi Piran, tam, kjer se nič ne vidi, pa je Savudrija!« Koliko resnice v enem samem stavku!

S TRIGLAVA

Ilirsko-bistriški planinci so se pred leti podali na Triglav. Kar za poln avtobus jih je bilo. Bil je to prvi izlet planinske skupine iz transportnega podjetja na Triglav. Tudi **Miletu**, krepkemu petdesetletniku, je bil to prvi vzpon na Triglav in kar večkrat je družini razlagal, da je petdeset let čakal na to priložnost in da je ne misli izpustiti.

Pot iz Kota do Staničeve kočice in Kredarice mu ni povzročala težav. Ko pa se je skupina začela vzpenjati po skalah in klinih in iskati oporo na skalnih oprimkih proti Malemu Triglavu, je postajal vse bolj negotov. Prijatelj **Boris** ga je sicer privezal na vrh, pa vseeno ni dosti pomagal.

Ko je s skupino dosegel znano ozko polico, nad katero so v steno zabiti močni železni klini, ki nudijo odlične oprimke, je naš Mile vsak klin posebej preizkusil, kako drži, preden se ga je zares oprijel in prestopil. In ko se je takole prebijal korak za korakom, od klina do klina, je ves srečen, da ima v naslednjem klinu trdno oporo v rokah, modro dahnil: »Al' vedeli so, kam ga dati!«

Skupina je srečno prišla na Triglav. Številni, pa tudi naš Mile, so jih »za prvič« krepko dobili po zadnji strani s planinsko vrvo. Vodnik **Janez** se je pri njem še posebej »potrudil«. Skupina se je nato spustila po drugi strani do Tržaške kočice na Doliču, kjer se je tudi Mile oddahnil in razživel. Kar vsem je razlagal, kako je zlahka osvojil Triglav. Pa se je oglasil **Boris**, ki ga je imel na vsej poti na skrbi: »Mile, kaj govoriš, saj smo te čez Triglav gnali privezanega kot kakega vola!«

Mile pa se ni zmenil za bodice. Velika življenjska želja se mu je izpolnila. S svojimi duhovitimi pripombami je še naprej zabaval célo družbo.

Kolona se je naslednji dan v gosjem redu pomikala od Koče pri sedmerih jezerih proti Komni in po desetih minutah hoje prišla do podrtega drevesa ob stezi. Spet se je oglasil naš Mile in preudarno zaključil: »Dajmo ga izkoristiti!« — in že je samozadovoljno široko sedel na deblo.

Tudi po izletu na Triglav je naš Mile gotovo vsem sodelavcem v podjetju na dolgo in široko razlagal, kako se gre na Triglav in kako je njemu uspelo. Prepričljiv v pripovedi, kot zna biti, je gotovo za planinstvo navdušil več poslušalcev kot kdo ve kakšna propagando. Ker pa se je kmalu potem upokojil, ga še danes prijatelji radi podražijo, da ga je vzpon na Triglav tako zdelal, da so ga morali nato kar takoj upokojiti.

* * *

V začetku sedemdesetih let se je za izlet na Triglav zbralo spet za poln avtobus bistriških planincev. Ker je bilo v avtobusu precej »prvopristopnikov«, smo izbrali dostop z Rudnega polja in mimo Vodnikove kočice. Še posebej so mladi komaj čakali, da odtisnejo v svoje nove planinske izkaznice čimveč planinskih žigov. In triglavski žigi seveda veljajo več. Star Slavnikov avtobus je izletnike srečno, čeprav komaj prepeljal čez poključke klance in se na Rudnem polju pred neko lovsko kočico ustavil. Planinec **Marjan** je bil najhitrejši. Planil je v kočico in prestrašenega oskrbnika iznenadil: »Imate žig?« Ta pa nazaj: »Ne, samo pivo!«

Tokrat ne z žigom in ne z »gorenjskim štempljem« ni bilo nič.

* * *

Ob nekem drugem obisku Triglava smo z vrha znova po varni stezi sestopali proti Doliču. Že po nekajminutni hoji pelje steza čez nekaj širokih stopničastih proti nevarnemu previsu nagnjenih kamnitih plošč. Večina planincev gotovo ni imela niti za mar ta prehod. Verjetno pa postanejo plošče nevarne, če poledenijo ali če se na njih nabere droben pesek, ki lahko povzroči zdr. Ta dan je bil lep in sončen, kamnite plošče pa suhe in brez peska. No, pa je vseeno možak pred nami imel težave. Čez plošče se je podal kar sedé in se z rokami in nogav-

mi po zadnjici pomikal proti »normalni« stezi. O hudi stiski, ki jo je preživljal, je pričal njegov zgovoren vzdih: »Tudi če pridem živ v dolino, ne bom šel več sem gor!«

Vedno znova, ko se vračam na Triglav ali sestopam z

njegovega vrha, se oziram: morda pa spet kje srečam možaka z gladkih triglavske plošč. Triglav je le prevelik izziv, da bi zaradi ene same težave za vedno ostajal v dolini. Doslej ga še nisem srečal. Prepričan pa sem, da ga enkrat bom.

ENA SAMA GORA IN TOLIKO NJENIH RAZLIČNIH OBRAZOV

VSE POTI NA PRISANK

DUŠAN ČERNIČ

Kranjska Gora leži sredi Julijcev in obkrožajo jo visoki hribi od Špika na levi preko Razorja in Prisanka do Mojstrovke na desni strani. Prisank v vsej svoji močnatosti zapira južno stran Kranjske Gore in privlači vsakega, ki mu je do plezanja po zavarovanih poteh in izpostavljenih grebenih. Seveda sem bil tudi jaz med njimi in vabil me je tako dolgo, da sem ga obhodil po vseh pristopih.

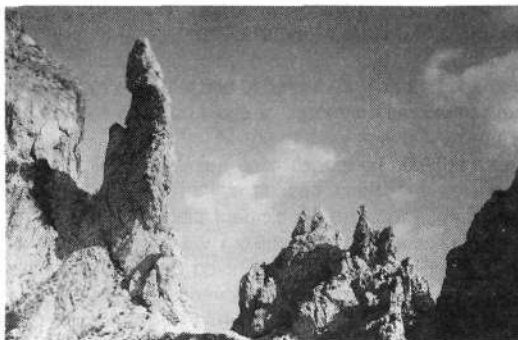
GORA NA MEJI

Prič je bilo to davnega leta 1935, ko mi je bilo 15 let. Imeli smo teto v Podkorenu, kjer smo otroci preživljali počitnice. Prve klíne in žice sem že okusil v Mojstrovki, potem pa je prišel na vrsto Prisank. Pred drugo svetovno vojno je potekala državna meja po Rateških Poncah, po grebenih od Jalovca do Razorja, čez Luknjo na Triglav in naprej. Tako je bil Prisank dostopen samo s severne strani in edina zavarovana pot je vodila od Koče na Gozdu po melišču do stene, po njej čez Hanzovo steno, vso okovano s klini in žico, pa dalje do prvega snežišča, ki ima obliko lijaka in se konča s slapom pod Hudičevim žlebom. Seveda nismo imeli nobene opreme za sneg in spominjam se, da mi je bilo na tem snežišču vedno tesno pri srcu. Vsak od nas je držal samo koničast kamen v rokah; kot da bi se z njim lahko ustavil, če bi mu spodrsnilo! Pa je le šlo vsakič srečno na drugo stran.

Od razpotja sredi stene vodi leva pot po snežiščih in skalovju za vrhom Hudičevega stebra, potem po strmeh kamninah naravnost navzgor na severni greben in po njem na vrh. Desna pot prečka steno nad Ajdovsko deklico in pripelje pred samo Prednje Prisankovo okno. V njem se počutiš kot v veličastni katedrali; okno se proti vrhu zoži in skozenj prideš levo na južni greben gore. Sprehod po njem je pravi užitek, čeprav je levo in desno dokaj odrezano; spominjam se mesta, ki smo ga morali prejahati, ker si stoje nismo upali čezenj. Tako prideš z južne strani na vrh.

Čeprav je bila na tem grebenu meja, si z legitimacijo lahko hodil po njem. Italijanske mejne stražnike smo le redko srečali in niso sitnarili.

To pentljo — po levi poti gor in skozi okno nazaj — smo pred vojno dostikrat ponovili, saj smo na južno stran lahko le gledali.

Mlinarica med Prisankom in Razorjem

SKOZI OKNO NA VRH

Potem je bila druga svetovna vojna in po njej dolgo nič, dokler nisem prišel v službo k Tehniki, ki je pri Jasni, tik nad jezerom, imela počitniški dom. Ta dom nam je bil potem dvajset let izhodišče za vse mogoče ture, doma in za mejo. Prihajal sem vsako leto na dopust z družino in ker smo bili vedno še brez kondicije, smo si jo morali najprej nabrati s krajšimi izleti. Vendar je kmalu prišla na vrsto Mojstrovka s svojo čudovito severno steno in sestopom po južni strani na Vršič. Nato smo se odločili za Prisank, sedaj z Vršiča, kar je zmanjšalo višinsko razliko v primerjavi s predvojnimi vzponom od Koče na Gozdu. Z Vršiča smo šli po transverzalnemu potu do odcepa, kjer krene na levo Jeseniška plezalna. Na naslednjem odcepu gre pot naravnost proti Razorju in Pogačnikovemu domu, na levo navzgor pa grebenska na vrh Prisanka z južne strani. Po tej se po lahkem, toda strmeh pobočju dvigaš proti grebenu in naenkrat je pred tabo prednje Prisankovo okno, ki ga tokrat gledaš od zgoraj v njegovo brezno; na njegovem dnu se vije vršička cesta... Nad oknom zaviješ na greben, ki smo ga poznali že izpred vojne, in po njem na vrh. Za povratek nam je služila malo lažja pot, ki se izogne grebenu in lagodno pripelje preko Gladkega roba nazaj na Vršič.

Potem je enkrat prišel vroč avgustovski dan brez oblaka, ko sva z ženo na vrhu Prisanka prijetno lenarila na soncu. Tedaj sta po vzhodnem grebenu prišla na vrh dva planinca. Tistega dela še nisem poznal in vesel sem bil, da sem od njiju dobil potrebne napotke za sestop po Jubilejni poti.

V Hanzovi steni na Prisanku

Z vrha vodi po vzhodnem grebenu ta pot mimo Zvonikov v škrbino desno dol po južni strani Prisanka na Gladki rob in na Vršič, levo pa zavije steza v severno ostenje Zadnjega Prisanka in severno okoli vrha prečka skoraj navpično steno. Steze je komaj za čevlji, k sreči je še žica, navzdol pa je odsekano vse do dna v Krnici. Steza te okoli Zadnjega Prisanka pripelje pred Zadnje Prisankovo okno; to je manjše od Prednjega, a prav tako zanimivo. Sredi avgusta je ležal v njem debel sneg, ki najbrže nikoli ne skopni, saj je v večni senci in v lastnem hladu.

Ko prideš skozi to Zadnje okno, je treba navzdol po strmem okovanem kamninu in preko gladkih plošč do Mlinarice, ki kot velikanov zob štrli naravnost v nebo; preko roba pogledaš naravnost navzdol v Krnico. Kmalu zatem je odcep za Razor, midva pa sva šla po desni, zložni, a dolgi poti po južnem pobočju Prisanka nazaj na Vršič. To je bila dolga in naporna tura, vendar lepa, da je nikoli ne pozabiš.

KONČNO ŠE NAD GORO

Ob drugi taki priložnosti, ko smo sedeli na vrhu Prisanka in se razgledovali na vse strani, sem zagledal velikega orla, ki je veličastno plaval od Razorja mimo nas proti Mojstrovki. Nič ni križil z velikimi perutmi, izkoristil je le vzgonski veter kot jadralni letalci in mirno plul v neznanu. Takrat mi še v sanjah ne bi prišlo na misel, da bom nekoč tudi sam letel prav tam in videl vse to, kar se je odpiralo njegovim očem.

Pa je bilo tako! Čez nekaj let mi je bilo dano, da sem se v Lescah vkrcal v aerotaksi. Preleteli smo Bled, Bohinj, Sedmera jezera, obleteli ves Triglav, čez Kriške pode prek Razorja in Prisanka nad Vršič, čez Mojstrovko do Jalovca, čez Kotovo sedlo vse do Mangarta, nato pa nazaj čez Kranjsko Goro, vzdolž celotne Martuljkove skupine ter nad Radovno in Bledom spet na letališče. Tudi to je bil dan, ki ga ne bom nikoli pozabil; bilo je kot film, ki se odvija kar naprej; nisem vedel, ali bi gledal na desno ali na levo — povsod bi bil rad.

Ostala mi je še zadnja zavarovana pot na Prisank — legendarna Jeseniška plezalna. Končno je prišla tudi ta na vrsto. Bil je hladen in vetroven septembrski dan, ko sva z bratrancem vozila proti Vršiču. Hodila sva po znani transverzali do odcepa, kjer se začne Jeseniška

plezalna, zavije levo navzdol ob steni Prisanka in se spusti kar dosti nizko, potem pa desno strmo navzgor. Ta strmina ne odneha, še stopnjuje se in končno preide v čisto plezarijo, dobro zavarovano, vendar pošteno zračno. Spominjam se kamina in police, ki vodi pošečno navzgor in je tako nizka, da moraš porivati nahrbtnik pred sabo; levo dol je odrezano vse do grušča ob vnožju. Potem se pot prebije do vhoda v Prednje Prisankovo okno in se združi s tisto, po kateri smo že pred vojno hodili tu skozi. Kolikor poznam Julijce — in dosti sem jih prehodil —, je ta Jeseniška plezalna gotovo med najbolj izpostavljenimi zavarovanimi potmi. Morda jo poseka le italijanska zavarovana pot na Kanin po severni steni ali pa znane viseče »lojtrce« na Poliški Špik z Nevejskega sedla in s planine Pecol.

Tako, vse Prisajnikove poti sem obredel in nikomur ne bo žal, če bo storil enako.

Maraton v senci osemstisočakov

So navadni maratoni, so nekoliko zahtevnejši in so nadvse naporni maratonski teki. Kot da tistih 42 kilometrov in še nekaj več kot sto metrov navadnega maratonskega teka ne bi bila dovolj dolga in utrujajoča razdalja! V zdaj že res globalnih ekstremnih športnih preizkušnjah, pravih mučilnicah za telo in njegovo dušo, ima zdaj že tradicionalni himalajski maratonski tek (uradno se imenuje Fila Everest Sky Marathon) prav posebno mesto.

Preizkušnja, letos je bila že tretja, je speljana v senci himalajskih osemstisočakov in na nadmorski višini 4400 metrov, kjer je že malo daljša in hitrejša hoja nekaj povsem drugega kot sprehod po kakšnem gozdiču ali ob morskimi obali.

Letošnji Everest Sky Marathon je dobil 32-letni American **Matt Carpenter**, znano ime med gorskimi maratonce, ki je pod himalajskimi vrhovi zmagal tudi že lani. Američan je priteknel na cilj po treh urah, šestih minutah in 43 sekundah in za skoraj devet minut izboljšal svoj lanski rekord. Tudi med maratonskimi so na cilju ure registrirale novo rekordno znamko, saj je Američanka **Danielle Belange** iz Colorada zmagala v času tri ure 55 minut in 19 sekund in skoraj za pol ure ugnala drugouvrščeno Italijanko **Gisello Bendotti**.

Visokogorski maratonski teki postajajo vse bolj popularni. Tudi za sponzorje, ki maratonskim mazohistom pred nosovi mahajo s kar spodobnimi šopi dolarskih bankovcev. Zmagoviti himalajski maratonec je namreč letos domov odletel za 25.000 dolarjev bogatejši, za zmagovito Američanko pa je sponzor Fila primaknil 15.000 tisočakov. Še več denarja bo v igri na prihodnjem višinskem maratonu v Mehiki, kjer bodo tekli okoli ugaslega vulkana Iztacihuatl in kjer je proga speljana še višje kot v Himalaji. Mehiški visokogorski maraton (zmagovalcu bo pripadlo 50.000 dolarjev) je namreč »najvišja« športna prireditvev na svetu. Krožna maratonska proga je speljana na nadmorski višini 5230 metrov.

To je približno 5000 metrov višje od prvega podzemnega maratona, ki so ga letošnjega marca pripravili v kraških jamah Fracassi pri Anconi v Italiji, kjer je konkurenca tekla globoko pod zemljo. Na krožni progji z nekaj več kot stotimi metri višinske razlike so tekači morali preteči še 10.500 stopnic.

PRI 61 LETIH PRVIČ NA TRIGLAV

UROŠ ZAGOŽEN

Moj oče ni veliko v hribih, ima pa jih vseeno zelo rad. Največkrat jo mahne na Svetega Primoža nad Stahovico in to je v glavnem tudi vse. Velika želja, da bi nekega dne stal na vrhu Triglava, ga spremlja že iz otroških let. Vendar so bili takrat časi in razmere drugačne kot danes, zato je vse ostalo le pri željah. Zdaj je v pokoju in ima sina, ki ima gore tudi zelo rad, pa smo se dogovorili, da to končno le uredimo.

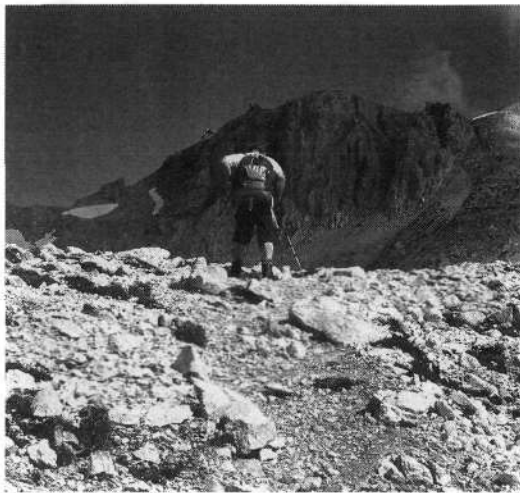
Prišel je ta veliki dan. Ptički so navsezgodaj tako prepevali, kot bi to tudi oni čutili. Mrak je še, ko se posloviva od doma in mama naju na pragu poškrpi z žegnano vodo za srečno pot. Odpeljeva se do Kamnika, kjer pobereva strica Ferda, tako da je naša posadka zdaj popolna.

Na Rudnem polju je že dan, ko prispemo. Stric, ki je izkušen planinec, dá očetu še zadnja navodila; potem si oprtamo nahrbtnike in krenemo. Gozd, amfiteater, potoček, malo gor, malo dol in prav hitro smo pri Vodnikovih kočih. Težav ni bilo nobenih, sapa ni bila prehuda in vse je kazalo, da oče skriva v sebi več energije in volje, kot je bilo videti v dolini. Zadovoljen in vesel je, midva pa tudi. Veselo razpoloženi ubiramo korake naprej proti Kredarici.

Naenkrat reče stric: »A vidiš tiste le pike tamle gori? To so ljudje in tja moramo priti tudi mi.« In s prstom kaže proti grebenu Malega Triglava.

Tedaj je očeta prvič postalo zares strah. Ustavil se je, se oprl na palice in nemo strmel v goro. Nekaj časa ni prišel do sape, potem pa je utegnil le zmajati z glavo.

Šli smo dalje, seveda prispeli do koč, sedli na klopco pred domom na Kredarici, jedli in gledali proti vrhu. Oče se je bal, da ne bo mogel več naprej, saj so ga noge že začele boleti, bal pa se je tudi, kako bo šlo tam

Koraki proti vrhu

zgoraj. Stric, ki vedno najde pravo besedo v pravem trenutku, je tudi tokrat zadel v polno.

Vstali smo torej in šli naprej. Prvi klini so očetu že povrnili nasmeh na obraz. Noge niso več tako trpele, zdaj je lahko uporabljal še roke. Tudi bolj varnega se je počutil. Ustavljal se je ob spominskih tablah in se čudil, koliko mladih življenj je strela pobrala tu gori.

In prišel je na vrh. »Juhuhu!« se je razlegalo daleč naokoli. Čestitke, krst, fotografiranje, vpis v knjigo, vse smo opravili. A to ni bilo samo planinsko veselje, ampak tudi zmaga nad dvomom v sebi, uresničena življenjska želja, premagana starost — in tudi pri srcu ga ni več tiščalo. Vsedel se je poleg Aljaževega stolpa in se smehljaj. Tako lep in mladosten je bil! Kaj vse naredi gora iz človeka — kdo bi mogel to izmeriti! Ne poznam zdravila, ki bi tako blagodejno učinkovalo na človeka kot je tale Triglav na našega očeta. Zares, vedno znova nas narava preseneča in ohranja svojo prvobitnost, medtem ko gre človeštvo večinoma svojo neznano pot.

Nevihtni oblaki nas preženejo. Sestopimo do Planike in nato naprej do Vodnikove koč. Pa je dež le hitrejši od naših nog. Kar nekaj časa nas je pralo, a nenadoma se je zjasnilo in posijalo je sonce, tudi v naše obraze. Spodaj pri potočku smo srečali nekega planinca, ki je v vodi hladil pivo in nam ga je brž ponudil, ko je izvedel, kakšen dan je bil danes za nas.

Vse glavne točke so bile izpolnjene in nehote smo vse opravili kar v enem dnevu. Mama ni mogla verjeti, da smo bili gori, ko smo se tako hitro vrnili. A očetov izraz na obrazu je bil dovolj, da nam je verjela.

P. S.: Oče je imel pred Triglavom vsakodnevne rahle težave s srcem, vendar teden dni in pol po njem o teh težavah ni bilo sledu.

Praktične spalne vreče Twinstar

Poleti je spalna vreča po pravilu prevroča in pozimi premrzla. Če si alpinist ali treker izbere spalnno vrečo, ki je narejena za izjemno mrzle razmere, to zanj pomeni, da mora na številnih turah nositi s seboj preveč tovora, kajti najpogosteje zadostuje spalnna vreča za prenočevanje pri temperaturi do 0 stopinj.

Sistem spalne vreče Twinstar, ki ga je izdelal švicarski Sport Trend Shop v sodelovanju z angleškim proizvajalcem spalnih vreč SnugPak, je sestavljen iz dveh različnih spalnih vreč, ki ju je mogoče kombinirati: iz modela Star-light, 580 gramov težke (oziroma lahke) poletne spalne vreče v obliki mumije, ki je primerna tudi za spanje v planinskih kočah, za kampiranje, poletne bivake itd., in iz modela Star, spalne vreče za tri letne čase, težke 1580 gramov, v kateri je mogoče udobno spat tudi še pri temperaturi šest stopinj pod ničlo.

Model Star, ki ga uporabljamo skupaj z modelom Starlight, postane kombinacija Twinstar, v takšni spalnni vreči pa je mogoče zelo udobno in na toplem spat tudi pri temperaturi 12 stopinj pod ničlo, medtem ko je skupna teža te kombinacije samo približno 2200 gramov, dobra dva kilograma torej.

Optimalna prilagodljivost ene vreče drugi, izvrstni materiali in možnost pakiranja v tako imenovane kompresijske vrečke, ki zavzamejo prav malo prostora, so naslednje prednosti sistema Twinstar. Spalnne vreče je mogoče kupiti posamič ali obe skupaj; Star-light stane 129 in Twinstar 398 švicarskih frankov.

PLANINEC S POGONOM NA ŠTIRI TACE IN NA SONČNE CELICE

ABI NA STRMIH GORSKIH POTEH

CORNELIA JESENOVEC

Najprej lepo pozdravljam vse planince, posebej tiste moje vrste. Sem navdušen planinec, ime mi je **Abott Elvar**, v sebi nosim delno hrvaško, delno italijansko kri, živim pa že tri leta v Mariboru.

Želim vam pripovedovati o izletih, na katerih tako neznansko uživam. Z menoj je skoraj zmerom par, ki je nekoliko starejši od mene. Ona ima slabšo kondicijo kot jaz, on pa mnogo boljše, zato grem na svoje ture raje v ženski družbi, ker je tempo znosen. No, včasih pa je že kar malce prepočasen.

Zaradi selitve se je sezona lanskoletnih potepanj po naših hribih začela kasneje, namreč šele maja.

NEVERJETNO ZOPRNA BREZPOTJA

O tem, kakšna megla je bila na Kumu (1219 m), kako sem na poti proti Trstelju (643 m) stal na skalci, ki je bila oblikovana kot Triglav in so nanjo pritrtili celo Aljažev stolp in Dom na Kredarici, ali pa, da ni bilo žive duše okrog vrha Korade (812 m), ne, o tem res ne bi izgubljal besed.

Smo pa družba treh vandrovcov maja odšli na Blegoš. Od parkirišča smo krenili kar naravnost v hrib, kar se je izkazalo kot dobra poteza, saj je bila pot lepa in v vsej svoji veličini se je naenkrat prikazal Ratitovec, katerega sem osvojil že pred dvema letoma.

Najina ženska je kar vriskala, ko je videla vrh Blegoša (1562 m), saj so ji takšni goli vrhovi še prav posebno všeč. Sam sem tekal sem ter tja, občudoval okolico in šel zdaj k eni, zdaj k drugi skupini planincev na »inšpekčijo«. Spomnim se še smešnega dogodka, ker se je prijatelj jezil, da sem mu pojedel toliko lešnikov. Toda kaj morem, ko pa so tako slastni!

Ženska trma je obveljala, zato smo se podali še do Koče na Blegošu, za katero smo bili prepričani, da je zaprta. Toda okrog nje se je v najlepšem vremenu sončila množica ljudi. Po kratkem okreplinem postanku smo krenili proti parkirišču.

Vrli prijatelj, oprost mi, toda še danes sem jezen nate! Izbral je namreč lovsko stezo, za katero sva ostala dva menila, da bi se bilo bolje obrniti in poiskati markacije. Najbrž bi morali za kočjo kreniti navzdol proti cesti, mi pa smo jo mahnili nekam previsoko navzgor.

Brezpotje v gozdu je bilo neverjetno zoprno in najina planinka je bila zelo godrnjava in je trdila, da jo boljjo gležnji. Potem smo naleteli še na globok, trd sneg in ona si je zapissegla, da z nama ne gre več nikamor. V prijateljskem objemu — ravno tolikšnemu, ki ni dal povoda za ljubosumje — sva sledila njenemu možu, katerega orientacija nas je pripeljala do bunkerja, mimo katerega smo ta dan že šli. Tukaj so se strasti pomirile in več ali manj veselo smo jo mahnili navzdol.

Moram reči, da je bil to res nepozaben izlet, še sploh, ker smo imeli srečo z lepim vremenom.

SKORAJ REŠEVALNA AKCIJA IZ STRMINE

Košenjak (1522 m) je bil hrib, ki smo ga osvojili bolj mimogrede, saj sva se pogovarjala o tem, da peljeva najino prijateljico (ki je medtem že zopet dobila voljo do takšnih izletov) na Raduho (2062 m). Prišli smo s koroške strani, šli mimo Koče v Grohotu in zopet zagledali sneg. Ker je bila najina ženska spet na čelu in ker pač meni, da ima vedno le ona prav, naju je hotela prepričati, da gremo kar po melišču navzgor do Durc. Midva se seveda nisva dala prepričati, toda zato, da bo mir, sva ji sledila. S prijateljem sva lahkih nog skakljala navzgor po melišču kot kakšna gamsa, ona pa je sopi-hala in trošila preveč energije z govorjenjem.

Zadnji vzpon na Durce jo je psihično dotolkel. Prijatelj je bil tokrat že skoraj na prehodu Durc, ona pa je zaradi skrbi zase in zame stokala in jokala. Saj veste, komaj so ženske malo starejše kot spremljevalci, že se obnašajo matersko in zaščitniško!

Sam sem brezbrizno sledil vzornemu prijatelju, ta pa se je potem lotil reševalne akcije in ji povedal, kje naj bo naslednji korak. Saj se niti ni upala pogledati navzdol! Zvlekel jo je na ravna tla in akcija se je uspešno končala, čeprav ji ni bilo jasno, kako se bo zopet spustila

Nadmorska višina ni prav velika, pot PD pa je vendarle.

navzdol, ko pa je vse skupaj videti kot nekakšno žrelo. Končno smo prišli na vrh, vendar nismo porabili le eno uro in pol, kot obljublajo vodniki.

Nazaj ni imela težav, čemur smo se čudili. Najbrž je bila v prijetnem pričakovanju obilne pojedine, ki smo jo dobili servirano v Koči v Grohotu.

Prijatelj je po tem izletu šel sam na Stol (2236 m), na Javorniški rovt (930 m), na Storžič (2136 m), Mali Grintovec (1813 m) in na Bašeljski vrh (1744 m), v juliju 1996 pa na devetdnevno potepanje po slovenskih

vrhovih, ki so višji od 2400 metrov. Stal je natanko na 33 (da, trintridesetih!) vrhovih in verjemite mi, še več jih premore ta naša dežela!

Za konec vam še povem, da sem se ta čas, ko je prijatelj sam vandral, imenitno zabaval z njegovo žensko.

Veste, če ste majhen pes, yorkširski terier, tako kot jaz, imate pogon na štiri tace in sončne celice, potem se na vrhu ozrite naokrog — morda se vidimo in izmenjamo vizitke. Nikoli se ne ve!

NA LIMBARSKO GORO PREK STRMEGA GOLČAJA

POT SLOVENSКИH LEGEND

RADO RADEŠČEK

Ena od kontrolnih točk nove slovenske planinske poti — Poti slovenskih legend, ki jo je uvedlo Planinsko društvo PTT Ljubljana, je vrh 772 metrov visoke Limbarske gore nad Moravčami s cerkvijo sv. Valentina iz 17. stoletja. Vrh te že od daleč vidne gore je nadvse priljubljena izletniška točka in nanj vodijo številne steze in poti, dostopen pa je tudi motoriziranim izletnikom po razmeroma dobri cesti iz Moravč. Zato tudi ni čudno, da se v gostišču na Limbarski gori tik ob Valentinovi cerkvi stika več slovenskih planinskih poti, da tu najdemo žig in vpisno knjigo Poti slovenskih legend, med zadnjimi pa si je gostišče izbralo za svojo kontrolno točko še matično krajevno Planinsko društvo Moravče.

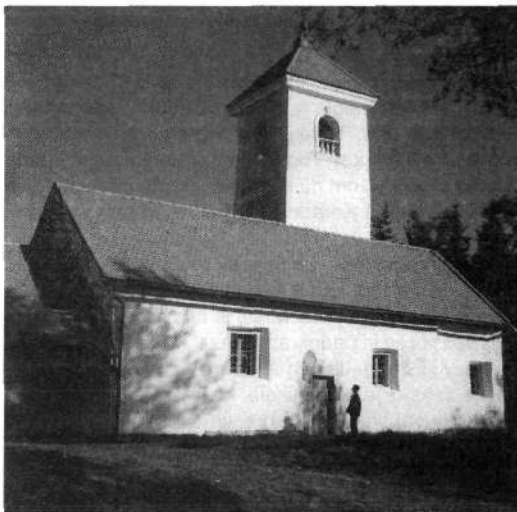
VOTLI KAMEN JE IZGUBIL MOČ

Izhodišče za vzpon na Limbarsko goro po Poti slovenskih legend je v Blagovici ob glavni avtomobilski cesti med Lukovico in Trojanami. Ob Barličevi krajevni gostilni na desni strani nas bodo smerne table in markacije usmerile proti 677 metrov visokemu vrhu Golčaj, ki je svoje ime menda dobil po izrazitih travnatih goličavah. Sprva bomo sledili strmemu kolovozu, a kaj kmalu prešli do ozke steze, ki se v drznih okljukah pne v višino.

Po dobre pol ure precej napornega vzpona se bomo znašli na ravnini Golčajskega sedla s staro cerkvico sv. Neže, ki jo prvič omenjajo v popisu cerkvā blagoviške župnije že leta 1526.

Tradicija zatrjuje, da je na mestu sedanje cerkve v davnini stala kapela, ki je menda pripadala staremu limbarskemu gradu. Po izročilu naj bi stal na prepadnem grebenu nekje med Golčajem in Korpami. Razdejali naj bi ga Turki, ki so na grad streljali s topovi skozi čudežni Votli kamen. Ustno izročilo med drugim tudi zatrjuje, da je na mestu sedanje golčajske cerkve morala v sivi davnini stati močna trdnjava, v katero so se okoličani zatekali pred napadi barbarskih ljudstev.

Popotnik, ki se bo povzpел na to višino, bo v neposredni bližini cerkve opazil zidovje porušenih zgradb. Pred drugo svetovno vojno je bil tu golčajski zaselek in

Cerkev svete Neže na Golčaju

mežnarinja, ki so ju zažgali Nemci in kasneje nista bila več obnovljena. Na najvišji točki Golčaja pa stoji preprost spomenik padlim borcem, kjer najdemo pritrjen kontrolni žig Poti spominov NOB občine Domžale.

Tradicija okoliškega življa zatrjuje, da so vse cerkvice in cerkve, ki stoje na višinah, pozidali na krajih z vodnimi izviri. Tudi na Golčaju najdemo vodo, saj je še danes ob skalni steni razsutega zaselka viden zasut jašek globokega vodnjaka, za katerega govorice trdijo, da je v njem potopljeno zlato tele.

Vsekakor zanimiva pripoved, pa ne toliko zaradi zlatega poganškega malika kakor misli, da je moral v davnini na Golčaju stati poganški tempelj. Nihče danes ne ve, ali so žrtvenik pozidali Rimljani ali pa so tempelj postavili še predzgodovinski naseljenci. Nihče tudi ne ve, kateremu maliku je bil posvečen, če je sploh stal na tistem mestu. Po tej legendi in morda po nekoliko drzni misli naj bi bila cerkev sv. Neže oziroma prvotne kapele na Golčaju naslednica prastarega poganškega sve-

tišča, kar podpira tudi misel, da je vodnjak na hribu najstarejša gradnja.

Ko bomo zapustili Golčaj in sledili lepo speljani in dobro markirani stezi proti Limbarski gori, bomo stopali po pravi sprehajalni poti, ki se polagoma dviga kvišku. Le kake pol ure prav prijetne hoje in tik poti vrh prevala bomo na strmi vzpetini zagledali veliko skalo z ostanke luknje v sredini, ki spominja na srednjeveško strelno lino. To je skrivnostni Votli kamen, za katerega ustno izročilo zatrjuje, da je povezan s čudeži. Pravili so, da so nekoč dekleta in neporočene žene skozi tisto luknjo v skali metale kamenje. Po tradiciji naj bi si tako pridobile ljubezen izbranih fantov. Čudežne moči Votlega kamna naj bi se posluževali tudi fantje in si tako pridobili ljubezen svojih izvoljenk.

Tradicionalna vera v čudežno moč Votlega kamna pa menda ni bila pogodu lastniku senožeti pod pečino, saj je bil njegov travnik vedno poln kamenja. Zato je zgornji del kamna odbil in po vsej verjetnosti pečini odvzel tudi njeno čudežno moč.

ČUDODELNI VALENTINOV IZVIR

Tudi nadaljnja pot proti vrhu Limbarske gore je prav prijetna. Steza je sicer ponekod nekoliko bolj strma, v daljavi pa že vidimo strme senožeti z raztresenimi zaselki pod Valentinovo cerkvijo.

Kaj kmalu smo v zaselku Šija pod strmim gozdnatim hribočkom s čudnim imenom Žemark. Tradicija zatrjuje, da je v gričku zakopan silen zaklad graščakov Lilienbergov, ki ga bosta po prerokbi dvignila dvojčka, rojena na Šiji.

Še naprej bomo sledili markirani stezi prek senožeti proti vrhu gore in mimo zaselka Pristava, kjer hranijo drugi žig Poti spominov NOB občine Domžale, do cerkve sv. Valentina s prijaznim gostiščem na Limbarski gori. Pot slovenskih legend se sicer tudi vzpne do vrha, vendar potem nekoliko pod Pristavo skrene navzdol na nemarkirano stezo v Korpe.

Kmalu bomo opazili nekaj belih oznak za »grad«. Markacije nas povedejo na stezo, ki vodi nazaj proti Golčaju, po kakih petnajstih minutah zmerne hoje pa ostro v levo na strm greben, ki se končuje v prepadni steni. Kot zagotavlja tradicija, je na tem mestu v davnini stal roparski grad gospodov Lilienberških, ki so ga uničili šele Turki, ki so streljali skozi Votli kamen. Od nekdanje trdnjave ni ostalo pravzaprav nič, dobro pa je še viden dvojni obrambni jarek, ki so ga najbrž v davnini premagovali dvizni mostovi.

Tradicija tudi navaja, da je bila na Stari grad speljana voda iz kakih 250 metrov oddaljenega studenca Na koritih oziroma Trdinovega studenca. Vodovod iz tega izvira naj bi bil speljan tudi v bližnji samostan, ki je menda stal na sosednjem gorskem grebenu, o katerem pa nam izročilo ni ohranilo nikakršnih dokazov. Pravijo pa, da je bil samostan uničen istočasno kot grad Lilienberg oziroma Gilgenberg.

In prav o tem izviru, ki ga okoličani imenujejo Na koritih ali Trdinov studenec, je med ljudmi ohranjena vera, da ima čudežno moč. Pravijo, da voda zdravi domala vse bolezni, še posebno dobra pa je za bolne oči. Zaradi

čudežnega svojstva so v preteklosti hodili k izviru celo iz zelo oddaljenih krajev.

V vaseh in zaselkih na Limbarski gori lahko najdemo številne ljudi, ki vam bodo zatrдили, da so si ozdravili hude bolezni, ker so pili vodo iz čudežnega izvira nad Korpami.

Zanimivo je še izročilo tradicije okoliškega življa, ki pravi, da čudežni izvir Na koritih prihaja izpod nog sv. Valentina na Limbarski gori oziroma izpod cerkve, ki mu je posvečena. In ker je Valentin posebno v zadnjem času zaslovel kot patron vseh zaljubljenecv, se med okoliškimi ljudmi vse bolj širijo govorice, da iz studenca Na koritih, ki ga vse bolj imenujejo Valentinov izvir, prihaja voda, ki je dobra tudi za ljubezenske težave. Med ljudmi se vse bolj poraja mišljenje, da je Valentinov izvir čudežni napoj, ki pomaga dekletom, da

Pečina Votli kamen pri Golčaju

si pridobijo svojega izvoljenca, fantje pa ljubezen dragih jim deklet.

Pot slovenskih legend z Limbarske gore sicer skrene naprej do svoje naslednje kontrolne točke v vasi Gradišče pri Lukovici. Vendar je nadaljnja pot slabo označena, dolga in precej naporna. Večina izletnikov se bo zato najbrž odločila za vrnitev v dolino. Tja pa se lahko odpravimo po več poteh. Motorizirani ne bodo imeli izbire in se bodo morali vračati po cesti v Moravče. Pešci se lahko odločimo za nekoliko bolj strm sestop v Krašnjo. Lahko pa se vrnemo po stezi prek Golčaja v Blagovico oziroma nadaljujemo pot po grebenski stezi še dobro uro naprej čez Doline na Trojane.

Za boljše poznavalce okoliških krajev je primeren tudi sestop po strmi nemarkirani stezi na Korpe in naprej v dolino ali po drugi, prav tako neoznačeni stezi v Žerovše tik ob glavni cesti v dolini. Obstaja seveda še vrsta drugih neoznačenih poti in stez, ki jih poznajo le domačini.

odmevi

Srečni odpravariji
na Everest

V dvojni 7.-8. številki vaše revije ste objavili članek »Srečni odpravariji na Mount Everest« nepodpisane avtorja (predvidevam, da je bil nekdo iz uredništva). Članek, ki se večinoma ukvarja s sodelovanjem sedmerice slovenskih članov na Hrvaški mednarodni odpravi Everest '97, je korekten in objektivni prikaz tistega, kar je avtor želel povedati, v besedilu pa je uporabil besedo, ki bi pri bralcih lahko ustvarila popolnoma napačen vtis, zato sem smatral za svojo obveznost, da nanjo reagiram s tem pismom.

Nemara je nenavadno, da me moti ena sama beseda, vendar bom to poskusil pojasniti v nadaljevanju. Pri začetku članka je navedeno, »... da je ta odprava **izključno** (podčrtal **D. B.**) po zaslugi slovenskih alpinistov nadvse uspešna in se celo lahko pohvali z dvema prvenstvom: **Pavle Kozjek** je prvi Slovenec, ki je na vrh Everesta priplezal popolnoma brez uporabe dodatnega kisika, odprava, v kateri so bili Slovenci, pa je bila do svojega odhoda iz baznega tabora na severni strani gore letošnjo pomlad

edina, ki se je vrnila z vsemi živimi in zdravimi člani.«

Izključno pomeni v hrvaškem, zdi pa se mi, da tudi v slovenskem jeziku, da vse drugo ne obstaja, da drugega torej — ni.

Če bi bilo uporabljeno, na primer, po zaslugi, večinoma, zahvaljujoč se ali kaj podobnega, mislim, da bi bilo mnogo bolj objektivno in pravilneje. Ni mi treba pojasnjevati, da je odprava možveno delo in da se vsak član kolikor je le mogoče trudi, da odprava uspe oziroma da se več članov ali nekdo, ki je najbolje pripravljen, povzpne na vrh. Dvomim, da bi en sam samcat od dvajsetih članov odprave »Everest '97«, katere vodja sem bil, kadarkoli uporabil besedo »izključno«, še najmanj pa tista, ki sta bila na vrhu. Čeravno so njihova volja, znanje in moč najodločilnejši v tistem trenutku, zmagovalci dobro vedo, da je do tega zadnjega koraka na najvišjo trdno točko našega planeta vgrajenega mnogo navora in truda ne le tistih, ki so na tej odpravi sodelovali, ampak še številnih drugih.

Že brez vašega članka in te nesrečne besede »izključno« imam dovolj neprijetnosti na Hrvaškem, ker nisem vsaj enega Hrvata pripleljal na vrh. To, da je bil eden na vrhu Everesta že pred 18 leti in da je Hrvaška planinska zveza letos uspešno organizirala odpravo na najvišji vrh sveta, jim nič ne pomeni. Hrvata **Danka Petrina** ni toliko onemogočil veter, ki se je ponovno začel krepiti 25. maja, ko bi moral iz zadnjega višinskega tabora na višini 8300 metrov oditi proti vrhu, kolikor moja odločitev, da skupaj s šerpom **Tenzingom** pomaga pri sestopu izčrpanemu in napol slepemu Nemcu **Stillerju** do Severnega sedla. Vsaj meni to pomeni mnogo več kot še en statistični vzpon na Everest, pa čeprav je šlo za hrvaškega plezalca.

Poleg tega ste slovenske člane v vašem članku v istem kontekstu »izključno« povezali tudi — po vašem mnenju — z drugim prvenstvom naše odprave, da smo bili namreč edini, ki smo se vrnili z vsemi živimi in zdravimi člani, to pa je še manj razumljivo od tistega

prejšnjega. Obstajala je namreč natančna in kolikor je le mogoče zanesljiva logistika vzpona, ki je bila uresničena na splošno zadovoljstvo, vsaka naveza in posameznik so imeli povečini bližnjo podporo ostalih; čeprav so okoli nas ljudje umirali na vseh straneh, se nismo znašli niti v eni kritični situaciji, imeli nismo le enega, ampak dva zelo sposobna zdravnika, uspešno smo uporabljali vreočo Gamow, satelitske telefone, ki so razen za povezavo z mediji in za vremenske napovedi mnogo pomembnejši za psihično sproščanje članov in njihovih družin itd. Tak način spremljanja vzpona od nekdanj smatram celo za pomembnejše od samega vrha in to pot je večji del vsega tega opravil zdravnik **Dubravko Marković** skupaj z menoj in seveda z vsemi drugimi člani odprave in kajpada z nekoliko sreče, ki jo je pač treba imeti na takih akcijah.

Sicer pa s ponosom poudarjam, da sem se z vseh trinajstih odprav, ki sem jih vodil večinoma v Himalajo (od Anapurne I in IV, Ama Dablama in Ngojumba do Čo Oja, dvakrat Everesta s severa itd.) s skupno 140 ljudmi, od tega 32 Slovenci, vedno vrnil domov z vsemi živimi in zdravimi člani.

Hvaležen bi vam bil, če bi objavili to pismo v naslednji številki Planinskega vestnika.

S prisrčnimi pozdravi!

Darko Bertjak,
vodja odprave »Everest '97«

»Izključno« sicer pomeni v hrvaškem in slovenskem jeziku isto, vendar je pomen te besede v obeh jezikih očitno vendarle za spoznanje različen. V slovensčini beseda nikakor ne pomeni nič slabega za tiste, ki vanjo niso vključeni; ne pomeni povzdigovanja tistih, ki jih zadeva, in poniževanja drugih, ki v njej niso zajeti.

Seveda vemo, da je tako velik podvig, kot je bila hrvaška mednarodna odprava Everest '97, stvar vseh udeležencev skupaj, prav tako pa vemo, da v športu (in vrhunski alpiniizem je tudi nekakšen šport) veljajo predvsem rezultati. Ker se je

Dvojnost

SLAVICA ŠTIRN

*Sive megle,
pesem vetra,
mrz bode v obraz.
Stiskaš se k stenii,
klini ledeni
dvigajo te.*

*Duša pred tabo
dosegla je cilj.
Ne čuti več vetra,
mrza, ledu,
saj na temenu
očaka stoji.*

*Borim se,
da pridem za njo.*

odprava odpravila na vrh gore, je njen popoln uspeh pač vzpon na vrh, kar je na tej odpravi uspelo dvema Slovencema — članoma odprave, in če še njima ne bi, se odprava pač ne bi mogla pohvaliti z uspehom, ki je bil v tem smislu pač izključno zasluga teh dveh. Niti drugi »izključno« nima niti najmanjšega namena zmanjševati vrednosti odprave: medtem ko so letošnje majske dni po pobočjih Everesta divjali viharji, ki so povzročili pri vseh takratnih odpravah na to goro hude izgube, smrti in zmrzline, je bila izključno hrvaška odprava brez takih izgub, zahvaljujoč se seveda tudi skrbno našturinani logistiki, izkušnjam vodje odprave in seveda kančku sreče.

Toliko v pojasnilo, da se bomo tudi v prihodnje do vseh potankosti razumeli, kot smo se doslej.

Marjan Raztresen

Klančnikovo priznanje

V prispevku »Klančnikovo priznanje za Francija Telcerja«, objavljenem v 7.—8. številki Planinskega vestnika, je imel svoje prste vmes tudi računalniški skrat. Letnico 1966 je namreč spremenil v 1996. Napako so opazili moji znanci alpinisti, ki zadeve seveda dobro poznajo. Ko je v prispevku opisovano delovanje Klančnikovega nagrajenca Francija Telcerja, bi moralo namreč pisati takole: »V istem času (1946 do 1966) je bil načelnik alpinističnega odseka na Prevaljah.«

Andreja Čibron-Kodrin

Maske so padle

Siva glava in modrost živita v večnem metaforičnem soglasju, ne glede na to, da se sem in tja tudi najde kdo, ki bi rad to modrost »diagnosticiral«, in to navadno tisti, ki ga siva glava morda še čaka (in jo bo seveda tudi dočkal, če bo imel srečo). Če bi bili predrzni in bi analizirali to »krlatico«, potem bi se hitro znašli na generacijskem razpotju. Tega pa planinci nismo poznali. Očitki, prognoze, ki izsiljujejo eno stran, prezro pa drugo, tudi zalitve so nam bile tuje, vedno pa smo

znali vzpostaviti konstruktiven dialog, če je to pokazala potreba. Tako tudi »trdo zapiranje vrat« ni nič takega, kar bi utegnilo poroditi ta ali oni problem, ki bi ga ne mogli rešiti. Vrata smo znali vedno trdo zapirati, če ni bilo ustreznega dialoga, kajti vsak »zakaj« ima na tem božjem svetu tudi svoj »zato«.

Vedno, kadar kdo razpravlja o problemih, vemo, da gre za določeno vsebino, ki jo morda poznamo ali pa nam je tuja, ker ne vemo vseh vzgibov tistega, ki to ali ono javno sporočeno vsebino razlaga. Pa vzemimo tezo, da gre v našem današnjem planinskem problemu vendarle za vsebino, ki še čaka, da jo lepo po planinsko zaokrožimo, jo prilijemo našim planinskim navadam in sprejemljivim razmeram, ki nam jih (tudi planincem) narekuje družbena preobrazba, tranzicija, ki ima pri tem svoj delež, še nepopolna zakonodaja (vsaj tista, za katero smo planinci zainteresirani); naj dodam še odsotnost izvršilnih predpisov in že lahko zapišemo: družba, v kateri živimo, se na novo oblikuje in planinci seveda temu razvoju ne moremo in nečemo nasprotovati. Toliko reči naenkrat! Kdo bi bil kos vsemu temu, ko pa ugotavljamo in pritikamo drug drugemu grehe, za katere vemo, da so ali pa smo si jih izmislili, samo da bi bili kar najbolj aktualni in v ospredju vsemu, kar naj bi bilo planinsko sodobno in predvsem vredno, da kritiziramo. Poglejte, kaj nam nalaga lastninjenje! Pa proces denacionalizacije! Nekako si ne znamo oblikovati enotnega stališča, čeprav zakon o družtvih pravi, da bodo »premoženjsko pravna in druga lastninska razmerja društev, ki upravljajo družbeno premoženje, urejena s posebnimi zakoni«. Na zelo kočljivo področje bi se spustili, če ne bi pribili, da planinski objekti, domovi, kočje, bivaki, žičnice, markirana pota, vodna zajetja, tudi funkcionalna zemljišča, skratka, vse planinsko premoženje, ki je bilo zgrajeno ali pridobljeno v upravljanje po letu 1945, pripada društvom in torej to ne more biti predmet denacionalizacije! Vrniti pa je društvom tudi vse prej navedeno premoženje, katerega lastniki so bila pred aprilom

1941 planinska društva ali kakršnako koli organizacijska oblika planinske organiziranosti. V mnogih svobodnih interpretacijah, ki jih najdemo v sredstvih obveščanja, pa naletimo na zahteve, da planinski domovi pripadajo društvom, na katerih območju so, pa tudi občine imajo različna stališča do planinskega premoženja. V to navidezno zmedo pa silii še vedno veljavno dejstvo, da društvo ne more (in ne sme) odtujiti ničesar, s čimer upravlja, saj gre celotno premoženje pod naslov Planinske zveze Slovenije kot varuha premoženja, ki ga prenese (vrne) društvu, ki bi ga ustanovili po prenehanju prejšnjega.

Zakon o družtvih (razlaga ga seveda lahko le tisti, ki ima za to zakonsko pooblastilo) pove jasno tudi to, da je združevanje društev močnejše, če gre za »svobodno presojo«. To pa naj razumemo tako, da gre pač v tem primeru za svobodno presojo oziroma »za sodelovanje z medsebojnim dogovorom«. Tu imamo zvezo, ki naj bi urejala te odnose (pogojnik je treba razumeti tako, kot da teh odnosov ne ureja). Predvsem je zveza tu zato, da upravlja v imenu društev medsebojna razmerja, ugotovljena s pogodbo, ki jo seveda potrdi in sprejme najvišji organ društva. Zakon o tem govori dovolj eklatantno in ne predvideva izjem. In zakaj je potrebna taka organiziranost? Zavoljo enotnega »nastopa«, za nič drugega, doma in na tujem. Za neko organizacijsko obliko, ki bi bila (in to je še) tvorno upeta v vse tiste mehanizme, ki jih država predvideva, ki jih je predpisala z zakonom in torej pričakuje, da se bodo intencije izvajale tako, kot je predvideno. Ne gre tu za nikakršen »diktat«, za dogovor na družtveni ravni Planinska zveza — parlament gre.

Mi pa kar po svoje, razdvojeno, z vsiljevanji različnih novih oblik združevanja, ki bi ustrezale parcialnim interesom. V tej razdvojenosti in nepriljubljenosti posameznih javno nastopajočih planincev pa tako sodelovanje opremilja z mnogimi drugimi morda lokalno društvenimi organizacijskimi rešitvami (kjer lastninjenje nima prav zadnje besede) in jih ponuja kot splošno rešitev 399

v obnovi naše krovne organizacije. Suverenost društva, da se razumemo, je nedotakljiva in nihče jim (društvom) tega ne odreka! Govorim le o parcialnosti, o škodljivem trganju od sredice in o apetitih po lastnih rešitvah v planinski organiziranosti, ki bi (za posledico) imela — slovensko planinsko razdvojenost, regionalnost (kar samo po sebi ni nič napačnega, če izhaja iz trdnega organizacijsko-skupnega dogovora). Zapiranje v svoje krajevno ozračje je, milo rečeno, izredno kratkovidno dejanje. To nas uči že zgodovina planinstva pri nas. Če pa kdo želi podrobno razlago za tako trditev, naj povpraša kakšno »sivo glavo«. Vedela bo razložiti to zadevo.

Prepričan sem, da v tem nisem bil oseben in nisem polemiziral z nikomer, čeprav bi utegnil kdo na to namigniti. Tega ne bi rad, kajti planinsko »naprej metanje« napravljam planincem tuje. Tega pa je žal v občilih že nekaj in bojim se, da ne bi tak stil prerasel v nekaj, kar nam je bilo doslej povsem tuje.

Tradicija ni sama sebi namen. Spoštovati jo moramo že zato, ker vanjo sodi plejada znanih planinskih delavcev, ki so naše planinstvo okronali z uspehi ali pa so ostali le marljivi sodelavci, ki so prispevali naši planinski misli pač po svojih močeh. Vse storjeno na tem področju je dragoceno in nerazumljivo je meni kot mnogim (v to sem prepričan), da v razpravljanje o problemih našega planinstva tlačimo navlakto, ki smo se je doslej zavestno otresali.

Ko že govorim o planinski tradiciji, ne morem mimo predloga (dala ga je PZS!), ki predvideva ustanavljanje družb, podjetij d.o.o. In kaj to pomeni? Odtujevanje planinski tradiciji, odtujevanje planinskega premoženja in v končni fazi — nezakonito privatizacijo. Če bi to nekaterim, ki žde za nekakšnimi »maskami« (planinci mask niso poznali in jim jih zato ni potrebno snemati), uspelo, potem adijo planinska tradicija, ki je tvorno povezana (in danes to še kako velja) s planinsko skromnostjo, s prostovoljnimi delom, pa, če hočete, tudi z denarjem, ki priteka mimo uradnih virov s strani slovenskih planinskih ljubiteljev, kjer ni prostora niti za sektaštvo, kaj šele za kakršenkoli nacionalizem.

Bele glave so in bodo ostale, z njimi pa modrost, ki je ne bo mogoče prezreti, tudi v planinstvu ne.

Marjan Oblak

Vrtaška planina

V zadnji, dvojni številki (7/8) Planinskega vestnika za julij/avgust 1997 je na strani 367 objavljen članek »Vrtaška planina in Sleme« izpod peresa **Darinke Gričic**. Z zanimanjem sem ga prebral, saj slikovito opisuje planinski izlet. Moti pa me samo drobna malenkost. V uvodu, takoj pod naslovom, je malo po svoje preuredila mojo pesem »Gore — prijateljice«, ki je bila objavljena v Planinskem vestniku, letnik 1988, št. 4. Za primerjavo vam citiram omenjeno sporno kitico, kakor sem jo jaz napisal:

*O, gore, gore,
skalnati jezovi,
zato sem spet pri vas;
srce ločiti se od vas ne more,
ker vedno kažete mi pravi svoj obraz.*

Zelo me moti članek »Obisk Pliberka« v zadnji, dvojni številki Planinskega vestnika na strani 365, pod katerega se je podpisal **Josip Sakoman**. V tretjem odstavku namreč omenja 52. obletnico hrvaškega križvege pota, ko so izgubili življenja številki vojaki nekdanje Neodvisne države Hrvaške. Vsem nam, ki smo doživljali in srečno preživeli drugo svetovno vojno, je popolnoma jasno, da so bili ti vojaki ustaši, izdajalci svojega naroda, tesni sodelavci okupatorjev in eni najhujših zločincev in morilcev na ozemlju bivše Jugoslavije.

Mislím, da je skrajno škodljivo in nevarno objavljati take ali podobne stvari, kajti mladi, ki to berejo, si bodo popolnoma napačno razlagali dogodke, ki so za nas trajno boleči in nepozabljivi.

Zvonko Čemažar,
Ljubljana

Še o 30. srečanju planincev PTT Slovenije

V številki 7-8 Planinskega vestnika (Društvene novice) je bilo objavljeno poročilo s 30. srečanja ptt

planincev Slovenije pri Poštarskem domu pod Plešivcem 8. junija letos, ki ga je podpisala **Ivanka Korošec**. V članku je več netočnosti in neresničnih navedb, zato se želim v imenu društva, ki je to srečanje organiziralo (pa tudi v svojem imenu kot člana planinske organizacije že dobra tri desetletja), oglašiti z nekaj stavki in s tem morda prispevati k objektivnejši informaciji. Želim pa tudi odkrito povedati, da so nas, organizatorje srečanja, neresnične navedbe v objavljenem poročilu kar malce prizadele. Zavedamo se sicer, da je morda bilo nekaj pomanjkljivosti, toda v splošnem so bile izražene ocene, da je planinsko srečanje zelo dobro uspelo. Tudi vsi, ki smo se trudili pri organizaciji srečanja, smo v to vložili nemalo truda ter smo vse opravili — kar je večini planincev gotovo razumljivo — brezplačno in pretežno v prostem času.

Poročevalka ga. **Ivanka Korošec**, ki je menda članica PD PTT Ljubljana (in kolikor lahko zasledim, kar pogosto dopisuje v razne časopise), se je tokrat lotila posla zelo površno. Napačno je, na primer, navedla priimek predsednika PD PTT Maribor, ki je **Ivan Ajtnik** (ne **Ajdnik**); slavnostni govornik ni bil **Ivan Dolničar**, marveč sta bila: v imenu planincev in organizatorja že omenjeni Ivan Ajtnik ter v imenu Domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije **Dragica Rome**. Gospa **Minka Sirše**, ki je bila na srečanju sicer navzoča (ob prevzemu domicila kurirjev in vezistov leta 1967 je bila predsednica delovnega sveta tedanjih Združenih ptt organizacij Slovenije), tokrat pred mikrofonom ni stopila — ne vem, odkod Ivanki Korošec podatek, ki ga je navedla. Nadalje: **August Rebič** (ne Rebic) ni predsednik družbe Telekom Slovenije, ampak direktor sektorja (Telekom ima generalnega direktorja, ki se piše **Adolf Zupan**); tudi **Jože Strelec** ni predsednik, ampak direktor sektorja v Pošti Slovenije.

Gospa Koroščeva omenja tudi priročna darilca, ki da jih udeleženci niso prejeli, lani ali predlani pa so

jih. Samo delno točno! Tudi letos smo pripravili spominska darilca, posebne lesene pladnje z vgraviranimi (vžganimi) podatki o tem srečanju in navedenih jubilejih. Ker je bil izdelek precej dražji kot v preteklih letih, ga, žal, zaradi visokih stroškov niso mogli dobiti vsi udeleženci. Na skupni seji predstavnikov vseh treh društev, Domicilnega odbora, odbora za Pot kurirjev in vezistov in drugih povabljenih smo ta spominek razdelili; nekaj »presežka« so dobili tudi predstavniki društev in planinskih skupin.

Kakorkoli že, tudi to je za nas dodatna izkušnja in ko bomo zopet organizatorji srečanja slovenskih ptt planincev, bomo raje pripravili cenejše spominke in v zadostnem številu za vse udeležence. Poskrbeli bomo tudi za cenejše razglednice in golaž. Ne nazadnje pa bomo tudi poskrbeli za poročevalca, ki bo zapisal resnične in objektivnejše novice o dogodku. Da znamo kaj napisati tudi sami, smo že večkrat dokazali; tudi s pripravo biltena o omenjenem srečanju in v počastitev 40. obletnice našega društva (ki ga I. Korošec ni omenila, kot tudi ne priložnostnega poštnega žiga, poštno izpostave na zletu in še marsikaj). Omenjeni bilten smo med drugim poslali tudi uredništvu Planinskega vestnika.

Pa prihodnjič več natančnosti in objektivnosti, gospa Ivanka Korošec!

Bruno Fras,
podpredsednik PD PTT Maribor

Popravek

V julijsko-avgustovski številki Planinskega vestnika 1997 se je na strani 350 oglasil tiskarski skrat in z besedico **ne**, ki je tam ne sme biti, zameglil in postavil na glavo stavek »v Krnicah« naj (?ne) bi bilo »v Krnici«. Vas pri Gorjah nad Bledom se imenuje Krnica in ne *Krnice, torej v Krnici, ne *v Krnicah. Naj, prosim, s tem pojasnilom glava spet stoji na pravem mestu in meglja bodi razkajana.

S. K.

iz planinske literature

Slovenski alpinizem '96

Zbornik Komisije za alpinizem, uredil **Matjaž Wiegela**, izdala Sidarta, Ljubljana 1997

To je knjiga, ki mora biti. Je dokument in epopeja o izjemnem dometu malokalibrskega naroda. Pomislimo samo, da smo do leta 1995 dvomilijonski Slovenci osmi narod na svetu, ki je dosegel vse osemstisočake! Lepa vrsta »močnejših« narodov je v alpinizmu ostala zadaj, med njimi take alpiniistične velesile kot Rusi in Američani (ZDA), ki te bere še do danes niso spravili skupaj*). — Tega podatka sicer ni v knjigi, ker je njeno žarišče pač leto 1996, bil bi pa lahko osrednja cvetka za šopek njenih neovenljivih rož, če bi se Slovenci znali svojih uspehov malo širše veseliti. (Pred dvema letoma, 29. aprila 1995 / Anapurna, ko je bila mera slovenskih osemstisočakov polna, je bilo premalo pokazana v javnosti.)

Te rože, ta epopejski šopek, seveda niso v verzih. So čista faktografija. A berejo se kot visoka poezija. Treba jih je pač brati s srcem, ali drugače rečeno, kdor jih zna brati, bo v njih razbral homersko epiko, kakršne je v slovenski zgodovini malo. Zato pravim, da je to knjiga, ki mora biti. Da ne gremo nevedno mimo in da ne gredo v pozabo.

Ali je dokumentacija popolna, ne vem. Po vsem videzu je po sistematični obdelavi in bogastvu navedb dovolj izčrpna, da je zanesljiv kažipot sedanjim iskalcev podatkov in prihodnjim zgodovinarjem. Je tudi podrobna (in verjetno točna): z imeni, datumi, skicami, slikami, s celotno vsebinsko urejenostjo in prijetno grafično zunanostjo. Vse je ukljenjeno v stroge opisne vzorce, disciplina čiste telegrafске prezentacije športno-alpinističnih do-

*Natančni podatki bodo objavljeni v angleški izdaji koledarja 14 x 8000. Morda se njegov avtor **Tone Škarja** odloči, da jih objavi tudi v Planinskem vestniku. Veliko obdobje, »zlata doba himalajizma«, gre h koncu in že je mogoče potegniti črto.

sežkov obvlada navedbe skozi svo knjigo. Ljudje dejanj pač ne čutijo potrebe po zdihovalni romantiki. A vedrina »telegrafске zgoščenke«: kdor je kdajkoli posvetil vsaj eno toplo misel slovenskemu nacionalnemu športu številka ena, ga ta navidez hladna faktografija ne more pustiti hladnega. In kdor je v svojem življenju poskusil napisati vsaj eno zlahko dokumentarno stran, se bo odkril pred 130 takimi stranmi te knjige in se avtorjem za neskončni dlakocepski trud vsaj v mislih zahvalil.

Med zaslužniki je vsekakor treba omeniti načelnika Komisije za alpinizem pri PZS **Matjaža Wiegela**, ki je (bil) za nastanek knjige očitni spiritus agens in je tudi prevzel vlogo glavnega in odgovornega urednika. (Pozabil pa se je v kolofonu vpisati med avtorje, četudi ga kazalo izdaja za sestavljalca večine prispevkov.) Za razgled po svetu se je potrudil nepogrešljivi **Franci Savenec**, skice je izrisala **Monika Kambič**. Vloga ostalih sotrudnikov, se zdi, je bila nekoliko manjša, četudi se ob taki izjavi vedno kaže vprašanje, ali se sme zidaku, ki podpira hišo in zapolnjuje steno, kratiti za sluge za dovršenost stavbe.

Nemogoče je, morda tudi nespodobno, prepisovati vsebino in naštevati, kaj vse je v knjigi, ali posamezne dosežke celo vrednotiti. Knjigo je preprosto treba vzeti v roke. Sama zase najbolje govori, njena vrednost se najtočneje pretrese v kolegialnih pogovorih udeležencev. Njena vsebina pa je dejansko ves svet, kjer so slovenski alpinisti (v letu 1996) pustili sledi (teh ni, če prav vidim, samo v Avstraliji in na Antarktiki). Seveda k »vsemu svetu« spada tudi domovina, in te je v knjigi hvalevredno celo največ. Nagajiva alpinistična misel v spremni besedi *Zborniku v slovo* si je v naslovu privoščila majhno osebno črnogledost (po modi današnjih dni), v besedilu ta vtis še malo stopnjuje, nazadnje pa si le poravnana hrbet, kot se za močne mladeniče spodobi in, stoječ na temelju dosežkov, smelo udari z zamislivi v prihodnost (saj kaj bi s prazno modno pozjo). Podpisati bi jo bil moral Matjaž Wiegela, a je to dognanje 401

prepustil šerlokholmskemu čutu bralca, da ga detektivsko izlušči iz kazala. Ni pretežno. Težje je, nam domovinskim zapečkarjem, ugotoviti, kaj predstavlja slika na platinah. Znotraj piše: »Foto na naslovnici: **Janez Skok**.« Vendar na naslovnici ni Janeza Skoka. Je pa vseeno zelo lepa. Verjetno so tiste ožarjene konice nekje iz Patagonije — to je današnji generaciji (in gotovo tudi prihodnjim) najbolj samoumevno, v zadregi smo le tisti, ki nas je čas povozil. (Namenoma pišem v množini, da bi me ne bilo, osamelega, preveč strah in sram.)

Mimo enega poglavja pa vendar ne morem, ne da bi ga posebej omenil: *In memoriam*, ali kot so svoj čas rekli Nemci za Eiger: »Der Tod klettert mit.« Srce se mi trga za temi dragocenimi življenji (Bog mi odpusti ta greh, vsa življenja so dragocena in nenadomestljiva, vendar se ne morem otresti vere, da so bila ta izredna), skoraj vse te mlade Ariele sem poznal, čutim, kot da je odšel del mene in »nikoli več ne bo tako, kot je bilo«. Da bi jih mogel priklicati nazaj! »**Šrauf, Jasna, Janko, Irena, Vanja, Žiga, Bojan!**« Moja beseda nima nobene moči.

Imam še nekaj obrobni misli in pripomb. (Poudarek je na »obrobni«!)

Človeško je in docela v skladu s politiko v drugih športih, da se izpostavi in nagradi najuspešnejše udeležence (str. 108/109). Četudi tu ni štoparic in niso samo metri in stopnja naklonine, ocena uspešnosti gotovo ni zgolj subjektivna. Niti malo ne dvomim, da so imena **Peter Mežnar, Monika Kambič, Iztok Tomazin** in **Tomaž Humar** med najbolj vidnimi. In ne mislim tožiti nad težavnostjo in pristranostjo izbora, ker izbor drugačen ne more biti. A o nevarni tekmovalnosti za lovoriko v alpinizmu je bilo izrečeno že kar nekaj svarilnih besed. (Glej tudi zelo umestno izjavo na str. 111, ki pa kritične misli o podeljevanju nagrad, žal, ne vsebuje; je pa s pojmom »Spremenjene vrednote« zelo bridka.) Seveda, stara sanjaška romantika o notranjem gonu po lepotnih doživetjih brez vsake tekmovalnosti in z odklanjanjem bese-

de *šport* — ne priznavajoč, da najmočnejša lepota doživetja privrejo ravno iz ikarjevskega športnega poleta — je zdaj zaprta v ropotarnici zgodovine. (**Kugy** je samega sebe ugriznil v rep, ko je odklanjal besedo *šport*, a se hkrati najbolj veselil ravno tistih svojih uspehov, kjer je tekmece, »boljše od mene«, »porazil«.) Kot merilo uspešnosti nikakor ne pride — nikoli ni prišla — v poštev, četudi večini »neuspešnih« še vedno bogato izpopolnjuje življenje. (**Pavle Šegula** še zmeraj sodi, da gremo lahko na hribe iz čiste ljubezni do hribov in brez publicitete — četudi se na dnu otipa zrno tekmovalnosti, vendar je ta lahko zasebna, za samopotrditev, ne za častihlepno uveljavitev v javnosti. Tako gremo lahko na katerekoli hribe. To misel je razvil v zvezi s **Česnovim** Lotsejem.) Prav zaradi tako različnih izpolnitev gorniškega življenja ne verjamem, da bi bila romantika že kar presežena,* in publiciteta že vnaprej obsojena. Seveda pa mi nikakor ni jasno, kdo bo izračunal ploščino in obseg kvadratnega kroga gorniške (ne)uspešnosti za vse mogoče široko razvejane gorniške usmeritve. Torej mi ne preostane drugega, kot da nagrajencem iz srca čestitam (če jim to lahko kaj pomeni), nenagrajenim tekmečem pa želim, da se kot pripadniki iste organizacije čutijo za svoje uspehe enako počaščene. Saj je nedvomno samodejno nagrajena tudi organizacija kot celota, in častno je pripadati taki organizaciji.

Prizadevajmo si za ohranitev domačinskih imen. **Valent Vider** iz Solčave méni, da je prav *Gólerjeva peč* in ne *Golarjeva peč* (str. 38, 132). (O tem, kaj je prav, odločajo domačini. Zapisovalec imena mora paziti le, da zapis uskladi z normami knjižnega jezika.) *Grében* (s poudarko na prvem »e«, ki je ozek, namreč na stahoviško-bistriški strani; na kokrski strani je *Grébn*, enozložen s širokim »é«) je pravo

* Ravno *ikarjevski polet namreč priča* tudi o drugi struji romantike, o borbeni romantiki. Ali ni sloviti **Louis Trenker** vztrajno odeval gorniška dejanja v hermelin junaštva? In njegov slog danes še daleč ni mrtev, samo tistih besed več ne rabimo. Romantiki smo zato nazadnje vsi, sanjači in osemišočkarji.

lastno ime gore (ni občno ime) in se zato piše z veliko začetnico: *Grében*. To so vedeli stari mojstri **A. Brilej, F. Avčín, V. Kopač**, in tako pisali in izgovarjali. Toda Grebeni so na stahoviški strani vsaj trije: *Kalški* (izg. kauški) *Grében*, *Veliki Grében* in *Mali Grében*. Zaradi tega se *Grében* običajno ne pojavlja sam, pač pa s svojim določujočim pridevnikom, in odtujeni zapisovalci, ki niso prislunhili domačinski izgovorjavi, so ga zamenjali z občnim imenom *grebén* in začeli pisati z malo začetnico in izgovarjati z naglasom na drugem »e«: **Kalški grebén* (tako v vodniku po Kamniških in Savinjskih Alpah in tudi v naši knjigi na str. 59; zvezdica pomeni neobstoječo ali za jezikovni sistem nesprejemljivo obliko). Toda pravilno je *Kalški Grében*. Komedij bi bilo konec, ko bi za knjižni jezik prevzeli enozložno kokrsko obliko *Grébn* brez pridevnika. (V knjigi, tudi na str. 59, je v isto past padel celo **Mali storžič*, ki mora biti seveda *M. Storžič*.) (Stvar je vzporedljiva s *Stolom*, ki ga po konvenciji nihče ne piše z malo začetnico, seveda tudi zato ne, ker občno ime *stol*, drugače kot *grebén*, ni gorskoreliefni tehnični termin in zamenjava lastnega imena z občnim ni mogoča. Mogoče je pa vse *Stole* povezati s pridevniki, ne da bi to povzročilo malo začetnico, ker se *Stol*, enako kot bi se moral (*Kalški Grében*, dosledno razume kot lastno ime: *Zabreški Stol*, *Žirovniški Stol*, *Potoški Stol*, *Mali Stol*, *Veliki Stol*, *Kobariški Stol*.)

Pri prenašanju imen iz enega jezikovnega sistema v drug so zmeraj težave in brez pohab (ki jim botruje nerazumljiva, a pogosto sprejemljiva samovolja) ne gre. Vendar se skušamo izogniti polovični podomačitvi tipa *Yosemiti* (str. 80); zapis kaže, da se pisava skuša ravnati po izgovorjavi (to je torej nekakšna »izgovorna pisava«), vendar slovenski sistem nima ipsilona, torej bi bila dosledna podomačitev *Josemiti*. (Podobno kot *Čikago*, in ne *Chikago* ali *Čicago*.) Če čas še ni zrel za tak zapis, naj ostane izvorni: *Yosemite* (str. 130, kjer je izvorni zapis seveda eo ipso nujen, ker je tam angleško bel-

sedilo). Pri transliteracijah ni treba skozeti angleški ovinek: **Petr Kuznetsov** (str. 104) je angleški zapis (cirilskega) ruskega imena, slovenski je **Kuznecov** (in ruski **Petr** je v slovenščini po tradiciji **Pjotr**, ali pa je docela poslovenjen v **Peter**).

Hvalevredno je, da se je glavni in odgovorni urednik odločil, da brez lektoriranja knjige ne da na beli dan. Da je v pravopisnem mravljišču lektorju kaka mravljica tudi pobegnila, je razumljivo (to se dogaja še prekaljenim profesionalcem, posebej rado pri Planinskem vestniku, konec koncev je pa res, kot pravi **Janko Moder**, da slovenski jezik, in še marsikateri, v pravopisnem oziru v celoti dejansko ni idealno urejen in uredljiv), v glavnem pa knjiga tudi po tej plati naredi ugoden vtis. Nič bi ne bilo narobe, ko bi bil urednik enako odločen tudi za lektoriranje angleškega dela. (V knjigi je namreč zelo smiselno dodanih pet strani v angleščini za tuje bralce; tem slovenski alpinizem nikakor ni slepa pega na gorniškem obzorju, pogosto zanj celo bridko dobro vedo, saj jim je prenekatero trofejo odnesel izpred nosa.) Sporočila so sicer jasna, vendar značilna za junaško generacijo, ki je zazrta v ožarjene vrhove naslovne stran in se ne zamuja s filistrstvom jezikovnega podnožja. To, se zdi, prepušča kot edino še dosegljivo poslastico krmežljivim učiteljskim dušam.

Stanko Klinar

Zapolnjena vrzel: Slovenska Istra

Pred kratkim je v Planinski založbi (št. 166) izšla nova publikacija — zemljevid z opisi Slovenske Istre. Planinci, izletniki in drugi obiskovalci so tako dobili dokaj natančno grafično in pisno predstavitev Čičarije, Brkinov in Krasa v merilu 1:50.000. Zloženka žepnega formata (obseg papirja je 90 x 65 cm) obsega območje od Izole na zahodu, Sežane na severu, Pivke na vzhodu in državne meje s Hrvaško na jugu in zajema delček Italije s Trstom in Hrvaške.

Vsebinsko in oblikovno jo je zasnoval **Miroslav Črnivec** s sodelavci kartografskega oddelka Geodetskega zavoda Slovenije in prispeval tudi opise. Za barvne fotografije sta poskrbela **Branko Bratož-Ježek** in **Vojko Franetič**. Gradiva so pregledali poznavalci tega območja. Skupaj z malo prej izdanim planinskim vodnikom Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras ponuja celovito podobo tega območja.

Zemljevid je izdelan po vsebinski, tehnološki in oblikovni zasnovi Geodetskega zavoda. Poleg običajne topografske vsebine so poudarjeno prikazali blizu 40 za pohodnike pomembnih elementov. Najbolj izstopajo brezpasne ceste ter markirane in nemarkirane planinske poti. Posebej je poudarjena še kulturna in naravna dediščina. Dobro so vidni tudi planinski in gostinski objekti, muzeji, kopališča, razgledišča in druge zanimivosti. Od topografske vsebine je treba izpostaviti zelo podroben in predvsem dobro berljiv izpis zemljepisnih imen (različna velikost in tipi črk). Pogosto so izpisane nadmorske višine vrhov, dobra je ločljivost gozdnih površin.

Na zadnji strani je vsebina razmeščena v osem kolon (tako je zgibanka tudi zložena). V šestih kolonah so opisi 27 znamenitosti: krajev (Divača, Izola, Koper itd.), jam (Vilenica, Škocjanske jame, Brištovska jama), rek, dolin in drugega. Vsa besedila, dopolnjuje jih več barvnih fotografij, so prevedena v angleščino, italijanščino in nemščino. V eno kolono so umestili skici dveh planinskih koč, skico razgleda s Slavnika in pojasnilo znakov. Zadnja kolona je namenjena naslovnici, zadnji strani in kolofonu.

Publikacija je uporabna samostojno, še bolj pa skupaj z omenjenim planinskim vodnikom. Z njo je Planinska zveza Slovenije zapolnila eno od kartografskih praznin. Gotovo se je bodo razveselili vsi obiskovalci tega območja. Publikacijo jim zaradi velike populnosti in podrobnosti prikazov priporočam.

Peter Svetlic

170 let botaničnih raziskav na Snežniku

»Snežnik (1796 m) ni samo najvišji slovenski vrh zunaj Alp, temveč tudi eden od najbolj obetavnih ciljev za botanično ekskurzijo. Na njej bomo spoznali več v Sloveniji redkih ali celo samo na Snežniku omejenih rastlin, ekološko in floristično zelo različne rastlinske združbe in izredno nazorne primere za obrat rastlinskih pasov,« je v zadnji dvojni številki Proteusa (maj, junij 1997) v uvodu zapisal **dr. Tone Wraber**, odličen poznavalec rastištva tudi na tem našem primorskem očaku, ko v nadaljevanju na štirinajstih straneh predstavlja bogastvo snežniškega rastištva.

Spominski žig, ki ga je oblikoval R. Volk

Da pa ima Snežnik tudi že bogato rastlinoslovno raziskovalno tradicijo, navaja zanimive podatke o prvih znanih botaničnih raziskavah na tej gori, ki so sredi letošnjega poletja dopolnile 170 let.

Kot navaja dr. Wraber, se je med rastlinoslovci na Snežnik prvi povzpel 17. julija 1827 idrijski lekarniški pomočnik in kasnejši kustos Kranjskega deželnega muzeja v Ljubljani **Henrik Freyer** (1802—1866). Raziskavam snežniškega rastištva so sledili še tržaški botanik **B. Biasoletto** (1846), dunajski botanik **A. Ginzberger** (1908), raziskovalnemu zatišju med obema vojnama so sledile raziskave **V. Tregubova** (1959) in **M. Zupančiča** (1980) ter nekaterih drugih sodobnih botanikov, tudi dr. Toneta Wrabra, ki se še posebej navdušeno loteva raziskovanja rastlinskega bogastva v prikritih in manj dostopnih kottičkih snežniškega masiva.

O prvih botaničnih raziskavah na Snežniku pred 170 leti vzemo več v knjigi istega avtorja, dr. T. Wrabra, »Sto znamenitih rastlin na Slovenskem«, ki jo je izdala Prešernova družba v Ljubljani leta 1990.

Obisk Snežnika 17. julija 1827, ki ga je opravil tedaj petindvajsetletni lekarniški pomočnik iz Idrije Henrik Freyer, ki je bil tudi navdušen botanik, je dokumentiran z dnevnimi zapisi in herbarijem, v katerega je mladi raziskovalec vlagal najdemo in opisano cvetje. Med cvetjem, ki ga je Freyer zbral in opisal, je tudi zapis o na slovenskem prvič najdeni travnolistni vrčici (*Edraianthus graminifolius*), modrikasto vijoličasti trobentasto odprti cvetki, ki cveti julija in avgusta na Snežniku. Botaniki so »snežniško vrčico« zasledili tudi še na nekaterih drugih krajih na Slovenskem: Goteniška planina, obkolpske Poljane, šele leta 1958 pa je bila odkrita tudi še na Poldanovcu (1299 m) nad Čepovanom v Trnovskem gozdu kot najzahodnejšem robu Slovenije. Cvetka je sicer bolj razširjena vzdolž Dinarskega gorovja, nahajališča pa segajo še v Albanijo in Grčijo ter prek Jadranskega morja na Apeninski polotok, prav v naših krajih pa doseže svojo najsevernejšo mejo.

Hvaležni dr. Tonetu Wrabru za zanimiv podatke o preteklosti botaničnih raziskav na Snežniku so bistriški planinci za obiskovalce Snežnika pripravili poseben žig, v kratkem pa bodo na voljo tudi barvne razglednice s podobo travnolistne vrčice, cvetke, prvič odkrite pred 170 leti prav na Snežniku. Na botanične znamenitosti Snežnika bo znova opozarjala obnovljena velika lesena tabla na Obračališču ob vstopu na snežniško stezo, ki jo je pred četrto stoletja izdelal starosta bistriških planincev prof. **Drago Karolin**.

Vojo Čeligoj

Nov kolesarski vodnik

Ni se še dobro posušilo tiskarsko črnilo na Velikem kolesarskem vodniku po Sloveniji (VKV, avtor **Igor Maher**, založba Sidarta, Ljubljana 1996), že je ista založba spravila na dan žepni gorskokolesarski vodnik po Gorenjski (točen naslov: Gorenjska, gorskokolesarski vodnik, Sidarta, Ljubljana 1997), znatno manj

ambiciozen kot VKV, a enako zvest in živahen v opisih, prava zrcalna odslikava svežih doživetij na terenu, z otipljivim namigom, da se bo serija takih žepnih vodnikov nadaljevala z drugimi slovenskimi pokrajinami in se bo nazadnje ovila kot dopolnjujoč venec krog VKV. Glavni avtor gorskokolesarske Gorenjske je **Maks Vrečko**, »asistent režije« (ali nekaj takega, pravi naziv manjka, tudi ni natančno zakoličen njegov delovni prispevek) pa je stari maček Igor Maher.

Vodnik ni izrez ali kopija gorenjskega dela VKV, prej njegova izpopolnitev, »zamašitev vrzeli« (četuji nepopolna, kot pravita avtorja, ker je kolesarskih možnosti še veliko), je, skratka, nov vodnik in z njim nov izziv. Človek si zaželi, da bi mu demokratična oblast (prejšnja je bila »ljudska«, kar je po besedi isto in tudi negativni rezultati glede na v naslednji vrstici izpovedno iracionalno željo so bili isti) odobrila vrsto porodniških dopustov, da bi vsaj del tega razkošja prekotalčil in ne bi (skoraj samo) cedil (nevoščljivih) slin ob sočnih okolesarjenih mladenkah in mladeničih, ki jim je — tako se zdi po bleščečih slikah v knjigi — kolesarsko-izletniška miza bogato pogrnjena.

Pa saj ni tako hudo! V resnici je bogato pogrnjena za vse podjetne ne glede na spol in število, osebno (mladostno) ali prilastkovno (starostno) vlogo. Ko za prvi sunek prednavdušenja prelistamo knjigo, brizgne po nas vrtina lepote, ki se kar sama nataka v poželjive korce. Pristni opisi (in vse, kar spada zraven: dolžina poti, ki jo je treba preleteti s pedali, največja višina, težavnost, zanimivosti, grafikoni) so kot zažigalne rakete. »Na pot, na pot!« bi vzkliknil **Cankar**, pregret od notranjega gona in strastno poželjiv od hrepenjenja. Kak upokojen revmatičen pomisličar se bo seveda raje pretikal krog imenoslovja (namesto Rožca na str. 36 bi rad videl Planina Dovška Rožca/Baba, kajti samo ime Rožca označuje sedlo med Hruškim vrhom in Klekom), a za to si bodo z raketami podžgani izvrševalci vodnikovih nalog vzeli čas na terenu in v pogovoru z domačini prekrpali

imenske metonimije. Tam bodo, med drugim, zvedeli za Štegovnik in nemara se odločijo, da Stegovnik (str. 115) odložijo v ropotarnico. Seveda bi vodnikova samozavest še polnokrvno porasla, če bi mu pred izidom otipal puls dobrohoten pripomničar, morda bi mu namesto »sedla v bližini Velikega vrha« na str. 33 (ta Veliki vrh je v resnici zelo majhen, in to v vseh pogledih, tudi orientacijskem) implantiral »Visóke«, in malo popravil zemljevid (in od njega odvisno besedilo) glede Mlince in Raven (str. 34—36). Morda. Itd. Tudi lektorja bi na čase ustavil. Tu in tam je namreč na moč hitel. Nič čudnega, danes, ko boja stroji delajo namesto nas, imamo vsi prepolne roke nujnih opravkov, zavihanih rokavov hitimo tudi skozi pravopis, pa je Plavški R/rovt (str. 33/35) zdaj tako, zdaj tako, Srednji V/vrh (str. 22/24) tudi tako ali tako. Ampak nič hudega! Samo da se s kolesom ne zvrnemo, pa bo že kako.

No, pustimo drobne kisle hece! Vodnik je dragocen, ličen ne samo na zunaj, tudi njegov duhovni obraz ni, da bi se ga sramoval. Dvomim, da bi iskrenega iskalca lepote lahko razočaral.

Stanko Klinar

Živali Zlatorogovega kraljestva

Dušica Kunaver je napisala in izdala že nekaj knjig v samozaložbi. V zadnjih letih zbira pripovedi ljudskega izročila in jih izdaja v svoji knjižni zbirki Pod lipo domačo. V zadnjem času je izdala že osem knjig, med njimi tudi zbirko ljudskega znanja o živalih, ki žive pod nebom, v vodi, na travnikih, v gozdovih in gorah pod Triglavom, z naslovom Živali Zlatorogovega kraljestva. V besedilu so vključeni pregovori in reki, šege, pesmi, vraže, pravljice, vremenske napovedi, basni ter nekatera znanja ljudske medicine. Posebna poglavja so posvečena tudi življenju, ki ga planinci srečamo na svojih potovanjih. Med tu omenjenimi pticami jih večino srečamo tudi v gozdovih, v visokogorju pa ruševca in orla. V bi-

strij vodah in jezerih žive različne vrste rib, na kopnem pa simbolično najbolj osvožene živali, kače. V gozdovih srečamo še različno divjad, vse pogosteje tudi medveda. V visokogorju je opisan najatraktivnejši in največkrat opevan gams in pravljica o Zlatorogu. Besedila so prirejena in zelo lepo čitljiva. Opremljena so še z dopadljivimi perorisbami opisanih bitij, kar daje knjigi posebno vrednost.

Ciril Velkovrh

Prenovljena Kranjska Gora

Tik pred glavno turistično sezono je Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo pripravil novo, razširjeno in dopolnjeno izdajo zemljevida-vodnika Kranjska Gora. Založila in izdala ga je občina Kranjska Gora, kartografsko ga je zasnovala, uredila in vodila izvedbo **Tatjana Šteblaj**. Pri pripravi podatkov so razen nekaterih organizacij sodelovali mnogi krajanj občine.

Zemljevid v merilu 1:30.000 je izdelan na osnovi topografske karte merila 1:25.000 in je dopolnjen z novimi podatki. Obsega celotno občino z vrisano mejo in zajema območje na zahodu do Jalovca, na severu do državne meje z Avstrijo, na vzhodu do Hrušice in na jugu do Triglavске škrbine. Prijetno deluje lepa usklajenost barv z dobro vidnimi gozdnimi površinami, skalovjem in razgibanostjo zemljišč s senčenjem. Od topografske vsebine je treba izpostaviti še dobro vidne in pogosto izpisane nadmorske višine, podrobno potno mrežo s stezami ter dobro berljiva in po namenu hitro ločljiva zemljepisna imena. Pri teh naj opozorim, da so nekatera na željo domačinov pisana tako, kot jih imenujejo oni. Od turistično-planinske vsebine najbolj izstopajo markirane planinske poti (ločene so na lahke, zahtevne in zelo zahtevne), planinske postojanke, gostinski, zdravstveni in drugi pomembnejši objekti, naravne znamenitosti in še kaj. Slabše so vidne sprehajalne poti in nekateri kulturnozgodovinski objekti.

Zadnjo stran so namenili opisu

občine, opisu sprehajalnih poti in izletov, turističnim zmogljivostim in predstavitvi nekaterih krajev. Besedila (prevedena so v angleščino, italijanščino in nemščino) dopolnjuje več kot 20 izbranih barvnih fotografij, delo **Marka Čufarja**. Tej strani so dodali še pregledni zemljevid širše okolice s skico Evrope. Ožji spodnji pas na obeh straneh so izpolnili s podrobnejšo predstavitvijo 16 gostinskih objektov.

Publikacija bo koristen pripomoček vsem, ki kadarkoli obišejo Kranjsko Goro, Rateče, Gozd Martuljek ali Mojstrano, uživajo v lepem okolju ali se sprehajajo po prenekaterih dolinah. Dobrodošla bo pohodnikom v hribe (Triglav, Debela peč, Škrlatica, Razor, Jalovec, Prisank itd.) in vsem, ki želijo tako ali drugače uživati v dolini Save Dolinke, njenih gozdov in vrhov okoli Triglava. Zaradi kakovosti in popolnosti jo mirne vesti priporočam. Zgibana je v priročni žepni format z varovalnimi platnicami.

Peter Svetik

Znamenja in še kaj ob poti

V letošnji prvi številki Geodetskega vestnika (L. 41, št. 1, 1997) je objavljen članek z naslovom »Religiozna znamenja so dobrodošli kažipotji tudi v planinah — na planinskih kartah manjka več podatkov« izpod peresa **C. Velkovrha**. Začne takole: »Križi na vrhovih naših gora prav gotovo niso najpomembnejše v življenju planincev. Tudi Slovenska planinska pot, čeprav je največji, ni pa najpomembnejši objekt, še najmanj pa edini, o katerem bi bilo vredno govoriti in pisati.« Res so različna znamenja ob poteh, tako tudi ob Slovenski planinski poti. Že leta 1982 je založba Družina izdala knjižico Znamenje ob poti (**Jože Zadavec**), ki je bogato ilustrirana. Sicer ni najti podatka, koliko je znamenj ob poti, menda (po avtorju članka) 350. Vseh ni na kartah, pa morda tudi v vodniku ne. Je pa res vprašljivo, ali so karte in vodnik usklajeni.

Planinske karte so izdelane na podlagi sedanjih topografskih kart. V

gradivu za orientacijo za vodnike PZS piše, da je planinska karta topografska karta s poudarjeno planinsko vsebino. V državnih topografskih kartah 1:25.000 manjka veliko podatkov, ki jih zaradi pomanjkanja denarja prav gotovo ne moremo registrirati in vnesti v nove karte. Stroški za popolno dopolnitev bi bili prav tolikšni, kot če bi karte izdelali povsem na novo. Pri planinskih kartah pa je Planinska zveza Slovenije ne le naročnik, ampak tudi avtor in zato tudi tista institucija, ki odloča, kaj želi imeti vrisano na njih v prid svojih članov in drugih pohodnikov. Osebnost imajo to na skrbi izvoljeni funkcionarji njenih organov — avtorji in uredniki. Planinske karte so pač take, kakršne pripravijo povabljeni sodelavci, strokovne institucije pa so jih vsekakor dolžne uresničiti po ustaljenih mednarodno uveljavljenih standardih.

V pravkar izdanem Slovenskem alpinizmu '96 avtor članka našteje le 11 izdanih DTK 25 (državna topografska karta 1:25.000); toliko jih je bilo ob predstavitvi; vseh bo 190. Naročnik planinske karte je res PZS. Kdo pa skrbi za planinske poti? Društveni markacisti, njih delo pa usmerja Komisija za planinske pote pri PZS. Koliko ima zaposlenih strokovnjakov za karte? Nobenega! Vsi ti markacisti so ali pa niso opravili tečaja za označevanje poti in morda jih je le še nekaj, ki niso pozabili na skromen opis poti z vrisom na karto tega ali onega merila. Kako naj določijo lego kakršnega koli znamenja? S katerimi ustreznimi orodji ga bodo vrisali? Jih znajo uporabljati? Jih imajo? Morda bi se dalo naučiti, kako se uporablja GPS. Je dovolj natančen? Jih imamo, namreč markacisti? Morda ima kateri le višinomer!

In kje je rešitev? Za Pohorje — vzhodni del, na primer, bi se dalo dobiti precej podatkov iz planinske turistične karte 1:50.000, ki jo je izdala Geodetska uprava Maribor leta 1975, ali iz starih vojaških topografskih kart, če so še kje. Za nova verska znamenja, ki so postavljena, pa morda iz dovoljenja, ki ga izdajo za poseg v prostor. Ali ni potreben neki izpisek iz katastra, 405

zemljiške knjige ali tistega dela, ki ga zahteva upravni postopek za postavitev? Ali kdo PZS o tej postavitvi obvesti ali mora sama za to zvedeti in to sama vrisati? Za križ na Črnem vrhu ne bo težav, ker je na vrhu; ta je vrisan, dodati bo potrebno le ustrezno oznako »po ustaljenih mednarodno uveljavljenih standardih«. Toda ta križ ni ob trasi enke, je nekoliko stran, tudi skrito skrinjico ima z žigom druge vezne poti. Enako je na Hlipovcu; če nisi pozoren, ga ne vidiš, nekaj časa pa je bil stari dotrajani žig kar na tleh. Kaj pa, kjer sta dve znamenji skupaj (npr. Kramarca)?

Ta verska znamenja je C. Velkovrh posnel na diapozitive, nekaj posnetkov pa je objavil tudi Novi tednik. Če bi imel v žepu še GPS, bi lahko zapisal tudi njihove koordinate in verjetno bi se jih dalo na podlagi tega vrisati na zemljevid. O uporabi GPS je pisal Hrvatski planinar¹ in med drugi zapisal, da je »za turistično upotrebu« cena GPS okoli 40.000 SIT. Seveda pa potrebujemo še baterijo, ki jo moramo kar pogosto menjati. Sicer pa: ko karta izide, je že zastarela. Upam, da bomo dobili tudi pri nas kaj sodobnejšega, če bomo seveda imeli denar. Toda če ga nima država za posodobitev DTK 25, kje ga naj potem dobi PZS, ki na podlagi teh dela »svoje« karte.

B. J.

¹ Hrvatski planinar 7-8/96: Prof. dr. Božidar Kanajet: Orientacija s priručnim satelitskim prijemnikom. Satelitska teragacija dostupna svakom planinaru. GPS, Global Positioning System, je vojaški sistem za orientiranje, dostopen tudi za civilno rabo, s pomočjo 24 satelitov. Do leta 2005 načrtuje evropska vesoljska agencija svoj sistem izključno za civilno rabo, GNSS (Global Navigation Satellite System).

Šport in planinstvo v Braslovčah

V prvi polovici leta 1997 so v Braslovčah izdali knjigo **Franca Kralja** »Oris zgodovine športa v Braslovčah«. V njej najdemo podatek, da je bil leta 1882 v Mozirju ustanovljen Savinjski Sokol in da je bil med ustanovitelji tudi Braslovčan **Josip Pauer**. Iz zgodovine planinstva pa je znano, da je bil leta

1927 zaupnik Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva Pauer iz Braslovč. Je to ista oseba?

Verjetno je. Ustanovni občni zbor sokolskega društva v Braslovčah je bil 23. oktobra 1906 in leta 1912 jim je trgovec Josip Pauer odstopil pokrit prostor za vaje.

Ta povezava kaže na znano dejstvo, da sta ljubiteljstvo in narodna zavest rodila tako slovensko planinsko organizacijo kot Sokola in da sta obe organizaciji delovali v dobrobit v boju za pravice Slovencev.

Mozirje je bilo v preteklem stoletju branik slovenstva, ob ustanovitvi braslovškega sokolskega društva pa je pomembno navesti, da so se ob tem dogodku leta 1906 združili vsi narodno zavedni Braslovčani in okolišani.

Če je bil Josip Pauer leta 1927 zaupnik SP SPD, potem je bil kot zaveden narodnjak gotovo že prej povezan tudi s SP SPD.

Povezavo planinstvo — sokolstvo vse premalo poudarjamo, čeprav jo najdemo marsikje v planinski zgodovini. Tudi kočna na Mrzlici je bila odprta 28. 9. 1899, na dan sv. Venčeslava, na dan čeških sokolov in planincev.

V knjigi je poglavje Planinstvo in izletništvo, v katerem so opisani začetki planinstva v Evropi. Avtor navaja, da so se Braslovčani vključevali v Celjski odsek Slovenskega planinskega društva in omenja braslovškega zaupnika, trgovca Josipa Paura.

Tu je avtor, žal, preskop. Omeniti bi moral Savinjsko podružnico SPD, ustanovljeno 27. 8. 1893, ki je šele leta 1927 prenesla svoj sedež v Celje, če pa so delovali odseki, so bili to odseki SP SPS, ki je imela svoj sedež v Gornjem Gradu in Mozirju.

Omenjena je pot, ki je peljala iz Braslovč v Male Braslovče, tam pa z brodom preko Savinje in nato navkreber na Goro Oljko, ki je že od nekdaj priljubljena planinska točka. Avtor bi lahko poiskal podatke, kdaj in kje so bile speljane prve markirane poti na Goro. Omenja pa Dobrovlje kot turistično točko. Zakaj ne piše, da je bila že leta 1903 speljana k sv. Urbanu markirana pot?

Zelo podrobno in pregledno je obdelano povojno obdobje, prikazani so začetki v Fizikalnem društvu Braslovče in delo v samostojnem društvu, ki je bilo ustanovljeno 14. aprila 1984.

Res je, da so pomanjkljivosti, na primer, da **Franc Radišek** ni opravil samo slovenske transverzale, temveč je, kot je zapisano, tudi nosilec znaka »planinar transverzale«.

Trenutno so braslovški planinci med prvimi v orientaciji tako med organizatorji kot tekmovalci. Ta dejavnost kot tudi vsakoletno taborjenje mladih je premalo prikazano. Pri opisu začetkov so v knjigi pozabili na nacionalno noto planinstva, kasneje pa izvemo veliko novega o planinstvu v Braslovčah. Pred nami je torej publikacija, ki govori tudi o planinstvu.

Franc Ježovnik

Po koroških poteh

Seznam knjig, ki prikazujejo zanimive kraje in pomembne kulturne spomenike na južnem Koroškem, ni malo. Pač pa je prvi kulturno-zgodovinsko-turistični vodnik, ki zajema zares pomembne točke in tista umetnostno zgodovinska pričevanja preteklosti, v katerih se dokumentira visoka kultura koroških Slovencev, izšel pred kratkim pri celovški Mohorjevi družbi. Njen avtor **Janko Zerzer** je želel s tem delom povečati zanimanje za obiske slovenske Koroške tako rojakov iz matične domovine kakor tudi zdomcev z drugih celin, saj jih živi prav v zadnjih desetletjih mnogo po svetu. V vodniku je opisanih osem turističnih poti in od največjih mest Celovec in Beljak, znamenito Gosposvetsko polje in pot okoli koroških jezer ter področja v okolici Roža in Železne Kaple kakor tudi Podjune in severne Koroške.

V vodniku so številne fotografije mest in pokrajin pod visokimi koroškimi gorami, ki vabijo planince v višave, pri opisih posameznih krajev pa so skrbno navedene tudi možnosti za gorsko kolesarjenje, plezanje, smučanje in pešpoti. Naj

navedemo le nekatere, ki so v vodniku posebej poudarjene. Pri Škocjanu je v skalni steni zanimiva plezalna šola. Markantna gora Dobrač je zanimiva planinska točka za prave planince in tiste, ki se lahko do 1700 metrov visoko pripeljejo z avtomobilom. Na vrhu 2160 metrov visoke gore sta dve cerkvi, najvišje ležeči v Evropi. Pod Peco (2125 m) so prostrana smučišča. Na vzhodu najvišje gore Avstrie (Glossglockner ali Veliki Klek, 3797 m) je kraj Heiligenblut, brez dvoma najlepše gorsko naselje v Avstriji, pod Obirjem (2139 m) pa so čudovite kapniške jame.

Ciril Velkovrh

S turistom po Vinski gori

Učenci Osnovne šole Vinska gora so izdelali nalogo »S turistom po Vinski gori«, vodič, ki nas popelje po Vinski gori, in prospekt Vinske gore. V raziskovalni nalogi so podrobno prikazali, kaj imajo v Vinski gori, kakšne znamenitosti, podrobno so predstavili vezno pot »Po poteh Vinske gore«. Zbrali so prispevke, ki opisujejo planinstvo v Vinski gori in jih objavili v raziskovalni nalogi. V 5. številki Planinskega vestnika letnika 1991 je, na primer, objavljen sestavek »Veste, kje je Ramšakov vrh?«, v PV 4/191 iz leta 1992 »Pohod na Ramšakov vrh«, zapis o četrtem tradicionalnem pohodu. Planinski vestnik jim je pomagal pri njihovem delu!

V Vodiču so predstavili Vinsko goro, opozorili na Aubrehtov muzej starin, na planinsko pot »Po poteh Vinske gore« in na to, kaj najdemo ob poti, na vsakoletni Pohod na Ramšakov vrh, na dom na Lopatniku in v zapisali, kakšne uspehe imajo v orientacijskih tekmovanjih.

O svojem delu in delu društva, ki ga predstavlja, je spregovoril predsednik planinskega društva in predsednik turističnega društva. Tu si planinci in turisti podajajo roke v skupnem delu. Glavno delo pa so opravili učenci in učitelji Osnovne šole Vinska gora. Šola je tesno povezana z društvom in krajem in po zaslugi šole lahko preko Vodiča in zloženke spoznamo ta prelepi kraj.

Delo v Vinski gori je pestro na vseh področjih. Tudi planinci so zelo aktivni. Vsako leto pripravijo orientacijsko tekmovanje, organizirajo Pohod na Ramšakov vrh, skrbijo za svojo vezno pot in v mesecu juniju so najmlajši taborili na Lopatniku pri svojem lovsko-planinskem domu. Vinskogorsko pot je do sedaj opravilo 838 pohodnikov.

Čestitke za opravljeno delo!

Franc Ježovnik

Nove knjige o naravi za otroke

Založba Mladinska knjiga je v letošnjem letu pričela izdajati novo knjižno zbirko Mladi Robinzon, ki je namenjena mladim radovednežem. Prvi dve knjigi iz te zbirke, v katerih so navodila, kako opazujemo pojave v naravi, na nebu, rastline in živali ter kako v naravi lahko preživimo v različnih nadmorskih višinah in pod različnimi vremenskimi pogoji, je napisal **Christian Weiss**, prevedla pa **Breda Rajh**. V knjigi V gorah spoznamo gorstva Evrope in napotke za pripravo na pohod v gore, naučimo se brati zemljevid, uporabljati kompas in napovedati vreme. Spoznavamo življenje med pastirji na visokogorskih pašnikih in v skalnih pečinah. Posebno poglavje je namenjeno vodi v različnih oblikah, v ledenikih, gorskih jezerih, šotnih barjih in huddournikih. V knjigi je več navodil za pohode in preživetje v gorah ponoči in pozimi. Ob koncu so opisane še nenavadne, svete in zavarovane gore sveta ter pojasnilo, kaj je narodni park.

Istočasno so izšle še tri druge knjige, namenjene izobraževanju otrok, ki bi radi preživeli počitnice v naravi. Prvo med njimi, S šotorom v nahrbtniku, je napisal **Hugh McManners**, prevedla pa **Maja Kreigher**. Ob številnih barvnih slikah nam priručnik ponuja poleg navodil za postavitve šotora oziroma bivaka, priprave hrane, orientacije s pomočjo zemljevida, kompasa in nebesnih teles še zanimivosti pri opazovanju rastlin, živali in vremena ter nekaj koristnih nasvetov pri uporabi vozlov. Druga, ki je delo **Christopherja Maynarda**,

nam predstavlja Zanimivosti o živalih, med katerimi jih veliko srečamo tudi na potepanjih po gorskih planotah in vrhovih, kot so medvedi, lisice, volk, netopirji v podzemskih jamah, hrošči, čebele, metulji, žabe, ptiči, kače. Tretja knjiga, Visoko barje, pa je delo domačega avtorja **Petra Škoberneta**, ki je ob tristrani slikanici predstavil najzanimivejše rastline in živali, ki žive ob tem nekoliko nenavadnem okolju. Za nas so ta visoka barja zanimiva zato, ker niso le ob osušenem Ljubljanskem barju, pač pa predvsem na Pohorju, Jelovici in v območju Triglavskega narodnega parka na Pokljuki, kjer vodijo številne planinske poti.

Ciril Velkovrh

društvene novice

Borisu Mlekužu v spomin

S teboj smo začutili lepoto in čarobnost gora ter moč pravega prijateljstva. Učenci Osnovne šole Brezovica ne bomo nikoli pozabili naše planinske šole na Komni.

Učenci in učitelj
OŠ Brezovica pri Ljubljani

In memoriam: Miha Andrejč

V torek, 8. julija letos, smo se v Šmiklavžu poslovili od skoraj 97- 407

letnega **Mihaela Andrejca** z domačije Arnežnik (760 m), ki leži v prijaznem sedlu med Graško goro, Velunjo, Šmiklavžem in Podgorjem. Od tam se odpirajo slikoviti razgledi proti jugu in severu: na energetske velikane v Šaleški dolini, Goro Oljko, Zasavske gore, pa tudi na del Zahodnega Pohorja, Dravskega Kozjaka, Koralpe.

Mihael Andrejca z ženo, ki je umrla pred dvema letoma

Planinci iz Šaleške doline smo gospodarja, ženo in številno sorodstvo (8 otrok z družinami) bolje spoznali po letu 1970, ko smo se odločili, da po obrobju več slovenskih občin speljemo Šaleško planinsko pot in dopolnimo planinsko ponudbo. Pri Arnežniku je tako po dogovoru nastala kontrolna točka št. 8. V slabega četrta stoletja (od oktobra 1974 dalje) je po tej poti hodilo več deset tisoč ljudi, v celoti pa jo je prehodilo in prejelo značke 2025 oseb. Za omenjeno domačijo je bilo značilno, da je bila vedno odprta, iskreno so se razveselili slehernega gosta, vsakega so lepo sprejeli in pogostili, pa če je prišel od blizu ali daleč, prvič ali pogosto. Zato je Arnežnikova hiša vsem obiskovalcem ostala v najlepšem spominu.

Pokojni Miha Andrejca, rojen 16. avgusta 1900, je imel težko, pa tudi zelo zanimivo življenjsko pot. A nikdar ni klonil. Ne kot avstrijski vojak v prvi svetovni vojni pri Doberdolu, ki je postal slovenskih fantov grob, ne med drugo svetovno vojno, ko je zaradi nudenja pomoči partizanom bil večkrat zaprt v celjskih, mariborskih in graških zaporih. Preživel je tudi koncentracijsko taborišče Buchenwald. Kruta usoda se je dotaknila celo hiše; Nemci so jo med vojno požgali, po vojni so jo z velikimi napori Arnežniki spet obnovili. Čeprav je družina med vojno zelo

boljše življenje in splošni napredek po vojni, ki so ga tudi dočakali.

Obiskovalec je lahko pri Arnežniku izvedel marsikaj o življenju v tem stoletju. Pokojni Miha je še posebno rad obujal spomine na dogodke iz druge svetovne vojne. Ne brez razloga. Na domačiji so se pogosto ustavljali partizani, bila je tudi stičišče treh kurirskih poti. Miha Andrejca je omenjen v knjigi **Franceta Filipiča** Pohorski bataljon kot edina posredna priča, ki je lahko povedala, kako je potekala poslednja bitka 1. pohorskega bataljona 8. januarja 1943 pri Treh žeblih na Pohorju. V mariborskih zaporih se je namreč 29. junija 1943 v celici srečal z edinim preživelim borcem **Francem Kunaverjem-Sulcem**, ki mu je obširno pripovedoval o poslednjem boju bataljona; nekatere borce je osebno poznal. Naslednjega dne so Sulca v Ljubnem ustrelili.

V imenu krajanov in organizacij sta se od pokojnika z govorom poslovila **Berti Skarlovnik** iz Gaberka in **Anica Mehova** iz Podgorja.

Vsem, ki smo Miha Andrejca-Arnežnika poznali, bo ostal v dragem spominu.

Planinsko društvo Velenje,
Miroslav Žolnir, tajnik

70 let Franca Žnidarja

Pred 70 leti se je 29. avgusta v Stari Fužini v Bohinju rodil **Franc Žnidar**, po domače **Vamretov Fronček**. Že kot otrok je bil pastir pri starem očetu v Fužinskih planinah in takrat je spoznal čare gorske narave in tako gore tudi vzljubil. Kmalu ni bilo hriba, na katerega ne bi zlezel.

V planinsko organizacijo se je vključil takoj po vojni, že leta 1947 pa je postal član Gorske reševalne službe. Takrat so v težkih pogojih, s slabo opremo, pa s toliko več srčnosti pomagali ponesrečencem v gorah. Reševalnih akcij, na katerih je Fronček sodeloval, je bilo preko 30. Najtežje mu je bilo na iskalnih akcijah, ki niso bile uspešne.

Z leti so prišli novi požrtvovalni ljudje, ki so nadaljevali delo pri GRS, sam pa je postal častni član GRS, ki še vedno z zanimanjem spremlja

vse, kar se dogaja v gorah in v organizaciji, katere član je že 50 let. Za jubilej, 70-letnico rojstva in 50-letno članstvo v Gorski reševalni službi, mu iskreno čestitamo in mu želimo, da bi še dolgo let užival v naravi in se razveseljeval pogledov na vršace.

Slavi Lesica Koleča

Peter Lavrič — šestdesetletnik

Planinci mengeškega planinskega društva ga dobro poznajo, saj jim je zvest od leta 1950.

Leta 1956 je ustanovil mladinski odsek, v katerem je združeval mladino iz osnovnih šol, gimnazije ter vajeiške šole v Mengšu in Mostah. Program, ki se je tedensko odvijal z njegovo pomočjo, je imel namen pritegniti čimveč mladih v slovensko planinsko organizacijo in jih seznaniti s tem, da planinstvo ni samo

hoja v gore, da je planinstvo tudi kultura.

Z aktivnostjo je nadaljeval v mengeškem društvu. Deset let je bil predsednik društva, 13 let predsednik Meddruštvenega odbora planinskih društev ljubljanskega območja in član UO Planinske zveze Slovenije. Planinci MDO Ljubljana ga dobro poznamo, saj smo pod njegovim vodstvom organizirali številne prireditve — tabore, planinske plesse, rokovnjaške nočne pohode itd.

V slogi je moč, brez vzajemnosti ni uspeha, res pa je, da so vidni uspehi odvisni od navdušenja in delovnega zgleđa posameznika. Peter zagotovo spada mednje. Njegova posebnost je izjemna natančnost. Je predsednik organizacijskega odbora nočnega rokovnjaškega pohoda, ki se ga je letos, že sedmega po vrsti, udeležilo preko 200 pohodnikov.

Kot mladinski vodnik na izletih in taborih je vedno govoril: »Goro glej vedno s poti, ne iz stene, plezaj le, če se čutiš sposobnega in ne zaradi izziva.« Tudi sam je zaradi padca v steni zapustil alpinizem.

Hoji po hribih ostaja zvest. Rad občuduje naravo, saj v njej najde sprostitve, ki jo še kako potrebuje za premagovanje vsakodnevnih življenjskih stisk. Čez dobra tri leta bo Peter praznoval 50-letnico, kar je vstopil v družino slovenskih planincev. Naj ti volja in moč stojita ob strani, da boš užival lepote narave, zlasti gora! Zato ti, Peter, čestitamo ob jubileju — planinci Ljubljanskega meddruštvenega odbora

Stanko Jaki

Telekomova likovna kolonija na Kumu

PD PTT Ljubljana je že vrsto let organizator uspešnih likovnih kolonij v Poštarskem domu na Vršču, odkar pa se je skupina PTT razdelila na dve podjetji, si je **Janez Mežan** iz Telekoma prizadeval, da bi poleg likovne kolonije na Vršču organizirali še svojo. Tako je lani poskusil z likovno kolonijo Telekom na Strunjanu.

V začetku letošnjega julija je pod pokroviteljstvom poslovne enote

Telekoma iz Trbovelj, še posebej pa likovno navdušenega direktorja **Pavleta Hacina** in njegovega prijatelja, akademskega slikarja **Janeza Kneza**, domačina iz Dobovca pod Kumom, organiziral 1. likovno kolonijo Telekom Slovenije na Kumu. Na Kumu so zadnja leta likovne kolonije že kar tradicija; že sedem let je vsako jesen ex tempore, katerega pobudnik in glavni orgnaizator je ravno akademski slikar Knez, ki z dušo, telesom in čopičem živi s Kumom.

Tako je v tem lepem kumljanskem okolju ustvarjalo šest slikarjev: **Marjeta Zajec**, **Maja Ferleš**, **Matvez Perko** in **Janez Mežan** z ljubljanskega območja ter **Drago Kopše** iz mariborskega in **Štefan Remic** iz kranjske enote Telekom. Prijavljenih je bilo sicer precej več slikarjev, toda ustrašili so se slabe-

ga vremena in jih na Kum zato ni bilo. Pogoji za ustvarjanje na prostem v tistih julijskih deževnih dneh res niso bili dobri.

Bilo pa je toliko prijetneje v kletnih prostorih planinskega doma, kjer so slikarji imeli za delo dobre pogoje. Poleg klasičnega motiva televizijskega stolpa, cerkvice sv. Neže in planinskega doma na Kumu so se lotili tudi drugih tem, večinoma povezanih z Zasavjem, tako v olju kot akvarelu in od realističnega slikanja do bolj svobodnih oblik.

Za še bolj prijetno vzdušje sta na likovni koloniji poskrbela oskrbnika planinskega doma **Veronika** in **Igor Herman** in njuno oseboje z dobro voljo in odlično postrežbo, še posebno z izvrstno hrano. »Če hočeš ustvarjati, moraš imeti poln želodec!« je to komentiral nikoli utrujeni Igor.

Franci Erzini

Retrospektiva Jake Čopa

»Na vsaki fotografiji se življenje ustavi, pravijo na Jutrovem,« je v uvodu k doslej zadnji knjižni monografiji planinskega fotografa **Jake Čopa** »Trenta in Soča« napisal dia. **Janez Bizjak**, direktor Triglavskega narodnega parka in velik poznavalec slovenskega (in še katerega drugega) gorskega sveta. Življenje se je ustavilo tudi na 70 fotografijah tega mojstra slovenske planinske fotografije, ki so bile od 24. julija na ogled v Galeriji Prešernove hiše in v Mestni hiši v Kranju.

Fotograf Jaka Čop, ki so mu razstavo postavili ob njegovi 85-letnici življenja, seveda niti na tej prireditvi ne more iz svoje kože: razstavlja kajpada svoje planinske fotografije od tistih izpred pol stoletja in več do onih, ki so nastale pred kratkim, od črno-belih do barvnih, od takih, ki jih je posnel med svojimi turami po Julijcih, ne da bi tedaj slutil, da jih bo kdaj razen svojim najbližjim in prijateljem pokazal še komu drugemu, do takih, na katerih je ovekovečil delček večnih gorá tudi z namenom, da bi ta trenutek za večno ostal pred nami.

Na Čopovi kranjski retrospektivni razstavi so ob novejših umetniških fotografijah, ki so poleg bogatih avtorjevih izkušenj deloma tudi plod moderne fotografske tehnike, razstavljene fotografije, ki so pomemben del slovenske planinske zgodovine. Jaka Čop se je, na primer, pred več kot pol stoletja znašel na vrhu Severne triglavske stene, nad Čopovim stebrom, ki se imenuje po njegovem bližnjem sorodniku Jožu Čopu, ko sta takoj po koncu svetovne vojne iz nje po nekaj dneh izčrpana priplezala **Pavla Jesih** in **Joža Čop**, prva zmagovalca tega markantnega stebra v Triglavski steni. Ko je takoj po koncu druge svetovne vojne Jaka Čop hodil po Trenti in nad Sočo, seveda vedno s fotografskim aparatom, si ni mogel misliti, da je v objektiv ujel dokumentarne posnetke izjemne vrednosti, na katerih je upodobljeno takratno življenje teh gorskih in podgorskih slovenskih predelov, ki je kmalu potem velik del izginilo ali se porazgubilo.

To je bilo na ogled na retrospektivni fotografski razstavi Jake Čopa v Kranju.

M. R.

Planinska skupina Bojana Počkarja

Šolska planinska skupina na osnovni šoli Dragotina Ketteja v Trnovem pri Ilirski Bistrici deluje že dvaintrideset let. V vseh teh letih smo podelili že nešteto znakov mladega planinca, se uspešno izkazali v planinski šoli, zapisovali dogodke v planinsko kroniko ter se redno udeleževali planinskih izletov.

Da so korenine resnično globoke, nam pričajo tudi nekateri vrhunski športniki, ki so s hojo v gore začeli prav na naši šoli. Eden takih je **Bojan Počkar**, vrhunski alpinist, doma s Prema, gozdarski tehnik, ki je preplezal veliko prvenstvenih smeri. Na žalost je svoje življenje nesrečno končal, ko se je s svojim kolegom **Žigo Petričem** lanskega oktobra odpravil na Himalajo, da bi osvojil še en težak cilj. Vendar vremenske razmere tega niso dopuščale in tako sta za vedno ostala ujeta v himalajskih gorah.

Nesreča je vse planince zelo prizadela, saj je Bojan večkrat obiskal našo šolo in nam poročal o svojih podvigih.

Zato smo 17. junija 1997 na rednem sestanku planinske skupine sklenili, da se bo naša planinska skupina imenovala Planinska skupina Bojana Počkarja.

V imenu vseh članov planinske skupine se najlepše zahvaljujem našemu mentorju **Vojku Čeligoju**, ki nam že vrsto let stoji ob strani.

Tjaša Poklar, 7.c

10. tabor mladih planincev »Alpe Adria Alpin«

Mladinski odsek pri Planinskem društvu Dovje-Mojstrana je med 17. in 20. julijem organiziral 10. tabor mladih planincev »Alpe Adria Alpin«. Tabor, katerega začetki segajo v leto 1988, ko so v Kötschach-Mauthernu v Avstriji priredili prvo tovrstno srečanje, je z leti postalo tradicionalno, vezi med prireditelji tabora pa so v desetletju, kar tabor poteka, postale še trdnejše.

Na letošnjem taboru je tako sodelovalo 73 mladih planincev z vodčiči iz Avstrije (Kötschach-Mauthern, Gmünd), Italije (Forni Avoltri, Sappada, Val Comelico) in Slovenije (Mojstrana). Starost udeležencev tabora je bila med 10 in 16 let. Predvideni program tabora smo morali zaradi slabega vremena nekoliko spremeniti. Tako sta bila po programu izpeljana četrtek, ko smo opravili pohod na Dovško Babo, in nedelja, ko smo si ogledali oba Martuljkova slapova. Načrtovani petkov pohod na Vrtaško planino in na Sleme smo zaradi dežja nadomestili z izletom v Kot, popoldne pa smo kopanje in plezanje na umetni steni v Gozd Martuljku nadomestili z igrami z žogo ter plezanjem na umetni steni v telovadnici osnovne šole 16. december v Mojstrani, kjer so udeleženci tabora tudi prenočevali. Do spremembe je prišlo tudi v soboto, ko smo se po ogledu Ruske kapelice, vzponu na Vršič in Slemenovo Špico zaradi blatne in zaradi tega tudi nevarne poti v Tamar vrnili na Vršič in se s prevoznimi sredstvi odpeljali v Planico, kjer smo si ogledali letalnico in skakalnico. Najpomembnejši dogodek za udeležence tabora pa je bil pozdravni nagovor predsednika republike Slovenije **Milana Kučana**, ki je v spremstvu žene **Štefke** pozdravil udeležence tabora. Vabilu na ta dogodek so se odzvali tudi župan občine Kranjska Gora **Jože Kotnik**, **Vojteh Budinek** ter zakonca **Dolhar** iz Rateč. Prireditve je po mnenju vodičev lepo uspela kljub slabemu vremenu, udeleženci pa smo si zaželeli nasvidenje na 11. taboru mladih planincev prihodnje leto v italijanskem kraju Forni Avoltri.

Zahvala velja vsem, ki ste pomagali pripraviti ta tabor, še posebno glavnemu sponzorju prireditve občini Kranjska Gora, podjetju Fructal iz Ajdovščine, podjetju Prima d.o.o. iz Ljubljane, podjetju Sitra d.o.o. iz Spodnjega Otoka, turističnemu društvu Dovje-Mojstrana, gasilskemu društvu Mojstrana, Osnovni šoli 16. december Mojstrana, postaji Gorske reševalne službe Mojstrana, alpinističnemu odseku Mojstrana ter matičnemu planinskemu društvu.

Mitja Peternel

Naravovarstveni program PD Kranj

Planinsko društvo Kranj je letos za strokovno usposabljanje naravovarstvenikov »gorskih stražarjev« pripravilo strokovno predavanje **dr. Nade Praprotnik** o planinskem rastlinju, še posebej o izumirajoči planinski flori. Nadaljevanje tega je bila junija že tradicionalna ekskurzija v gorski svet, kjer se udeleženci neposredno srečajo z naravo in zavzamejo določeno stališče v dobro ohranjanja alpske naravne dediščine. Tako so se tudi letos naravovarstveniki PD Kranj zbrali na Kališču in združili 5-urni pohod od Storžiča do Sv. Jakoba s spoznavanjem narave.

Na posvetu so na podlagi ugotovitev stanja v naravi sprejeli naslednja stališča:

- Gozdna meja se izjemno agresivno dviguje, ker se zaradi opuščanja košnje omogoča zaraščanje travno-pašnih površin.

- Enako je na višini 1500 metrov preraščanje borovničevja in brusnic z rušjem. Tako izginjajo oziroma se zmanjšujejo prehrabene površine za zaščiteno perjad.

Nekateri od naravovarstvenikov — udeležencev botaničnega pohoda pred planinskim domom na Kališču.

Foto: Franc Ekar

Naravovarstveniki predlagajo, da bi na teh območjih odstranili ruševje in ohranili borovničevje. Če je perjad belka, ruševca in jerebica zaščitena, ji moramo tudi zagotoviti prehrano in preživetje v naravnem okolju.

• Visoki planinski studenci na območju Storžiča, Zaplate in Potoške gore so zanesljivo naravni spomeniki, so pa prepuščeni propadanju in neprimernemu videzu (plastika, smetišča...). Predlagamo, da bi aktivne studence kot naravno dediščino, pomembno tudi za turizem, sanirali, okolje pa očistili in opremili z naravnimi materiali (leseni žlebovi in koriti), jih ogradili, za »divjo pašo« pa naj bi izven ograde uredili strokovno sprejemljiva in primerna napajališča.

• Kot opozorilo oziroma ugotovitev so omenili tudi požarno nevarnost oziroma izjemno pasivno izvajanje preventivnih protipožarnih aktivnosti v gozdu in na gori. Postavili bi lahko napisne table, ki prepovedujejo kurjenje na prostem, poskrbeli za preventivne protipožarne poseke ipd.

Predstavniki PD Kranj so udeležence tega strokovnega posveta seznanili tudi z mednarodnim projektom o preučevanju onesnaževanja talnice, ki ga povzročajo planinske postojanke, vikendi in zavetišča nad 1000 metri nadmorske višine. Ta projekt strokovno in finančno podpira Evropska unija in so ga začeli izvajati v mesecu juliju.

PD Kranj je vse naravovarstvenike — gorske stražarje opremilo z edicijo novega ponatisa zaščitene planinskega rastlinja.

V PD Kranj je registriranih skoraj 50 naravovarstvenikov, ki naj bi delovali kot varuhi gora, flore in favne ter naravne dediščine, zato je ena izmed primarnih nalog tudi to delo in prizadevnost.

Na posvetu so sodelovali predstavniki planinske organizacije, Lovske zveze Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije, gojitvenih zavodov za divjad, člani lovskih družin in predstavniki policije.

Franč Ekar

Etnografsko-planinski tabor Trenta '94

O Trenti, pokrajinsko enem od najlepših delov Triglavskega narodnega parka, je že napisano nekaj znanstvenih in drugih publikacij. Zbornik Etnografsko-planinski tabor Trenta '94 pa je eno izmed tistih del, ki se na poljuden način srečujejo s krajevnimi posebnostmi, zgodovino, jezikom in drugimi značilnostmi življenja pastirjev na trentarskih planinah.

Zbornik so izdali udeleženci tabora, planinci OŠ Škofljica, ki so v Trenti taborili od 8. do 12. avgusta 1994, prispevke pa je zbral in uredil **Milan Klaves-Hlača**.

Udeleženci tabora so z namenom, primerjati zemljepisna imena na kartah z imeni, ki jih uporabljajo domačini, obiskali planini Zapotok in Za D'pjem, Zapotoške slapove, Krnsko jezero, Prestreljenik ter zaselek Na Skali. Ugotovili so nekatere pomanjkljivosti in predlagali enotno rabo imen ter njihovo domačo obliko.

Zbrali so tudi nekaj avtentičnih zapisov poimenovanj planin in zaselkov, ki so se ohranili med domačini. V ta namen so obiskali nekdanja pastirja **Tono Petrova** in **Ludvika** iz Vrsnika ter nadzornika Triglavskega narodnega parka **Bertija** iz zaselka Na Skali, ki so jim v narečju pripovedovali o delu pastirjev na planini, arhitekturi planinskega naselja, bivalni kulturi, opremi notranjščin pastirskih stanov in opremi, potrebni pri vsakdanjem delu na planini, prehrani pastirjev...

Spoznali so tudi uporabnost predmetov iz etnološke materialne dediščine in nekatere, npr. mužn'k, trnač, K'mbač, štarc in solj, kambo in cvklo, tudi skicirali, skice pa predstavili v zborniku.

Zanimiv je opis dolgega in naporega delavnika ter posameznih opravil pastirjev. Poimenovanja so zapisana v narečni obliki. Tako je zbornik bogatejši še za slovar starih narečnih besed.

V času tabora so si ogledali tudi Informacijsko središče Triglavskega narodnega parka na Logu v Trenti, kjer so s posebnim zanimanjem preučili njegov etnografski del.

Zbornik Etnografsko-planinski tabor Trenta '94 je izvirno prispevek k ohranitvi našega ljudskega izročila, ki bi ne smel v pozabo. Učenci OŠ Škofljica so se kljub mladosti uspešno spoprijeli z eno od najpogostejših metod etnološkega raziskovanja, delom na terenu, obiski in pogovori z informanti, z lično izdelanimi skicami predmetov pa so se izkazali kot pozorni opazovalci kulturne dediščine.

Pohvala velja tudi Miranu Klavesu-Hlaču, ki z naklonjenostjo rodni dolini in njenim domačinom skozi dolga leta organizira in vodi planinske taborne za osnovnošolce.

**Mateja Klinar,
Komenda**

Planinski tabor pod Kamniškimi planinami

Letošnji mladinski planinski tabor je Planinsko društvo Vipava imelo v Kamniški Bistrici od 20. do 27. julija. Udeležencev tabora je bilo 58, od tega 30 osnovnošolcev, 18 dijakov ter ostalo osebje.

Po prihodu v tabor nas je pozdravila deževna ploha. Prišla je v pravem času, saj smo tedaj okoli šotorov že napravili odtočne kanale za odtok vode, kar se nam je po tleh lepo obrestovalo. Šotori so ostali suhi.

V ponedeljek je bila ogrevalna tura za prihodnje dni. Odpravili smo se na Veliko planino, ogledali smo si pastirske staje, kapelo Marije Snežne ter obiskali Domžalski dom na Veliki planini. Nazaj v tabor smo se vrnili po Dolskem grabnu.

V torek je sledil dvodnevni izlet. Iz tabora smo krenili na Kamniško sedlo (1864 m), se nato vzpeli na Planjavo (2392 m) ter se spustili h Kocbekovemu domu na Korošici. Popoldne je na Korošici sledila tradicionalna nogometna tekma med starejšimi in mlajšimi planinci. Pred kočo smo opazovali sončni zahod v hribih, ki je bil enkratno doživetje. Napornemu dnevju je sledil počitek in spanje v koči. Naslednje jutro smo se odpravili na Ojstrico. Na vrhu nas je pričakal lep razgled na Logarsko dolino ter vrhove in doline. Sledila je pot v dolino: najprej na Korošico in nato čez planino Presedlaj nazaj v tabor. 411

Po napornih dnevih je bil dan počitka, vendar smo ga izkoristili za ogled slapa Orglice in spominskega parka. Imeli smo tudi izobraževanje: alpinistični vozli, bivak v naravi, predavanje o nevarnostih v gorah itd. Izobraževalni del so lepo pripravili naši mladinski vodniki.

V petek je bilo kar kiso vreme z manjšimi padavinami in smo ta dan izkoristili za športne aktivnosti, odbojko, nogomet, hojo s hodu-ljami, tekmovalje v briškojyadi... Po običaju, da po slabem pride lepo vreme, se je naslednje jutro to res zgodilo.

Odpravili smo se na Kokrsko sedlo in nato še na Grintovec. Na vrhu Grintovca nas je bilo kar 35 in na vrhu smo ostali kar dolgo in uživali v razgledu na vse strani. Zvečer ob tabornem ognju je bil zaključek uspešnega tabora. Podelili smo nagrade naj — urejenim šotorom, naj — dežurnim za čisto posodo in jedilnico. Zabavali smo se ob pesmi in zabavnih igrah.

Leon Kodre

Kviz za mlade planince na Peci

Od 23. do 25. maja 1997 je bil v mladinskem domu na Peci kviz za mlade planince. Organizirala ga je Mladinska komisija pri Meddržstvenem odboru planinskih društev Koroške in njen načelnik **Rudi Burjak** s sodelavcema **Rihardom Ovčarjem**, načelnikom MO v PD Ožbalt-Kapla, in **Cirilom Vidovičem**, mladinsko vodnico iz PD Ožbalt-Kapla.

Prijavljene ekipe iz osnovnih šol so že pred meseci pričele priprave. Tako napolnjene z znanjem so lahko odgovarjale na pisni test iz planinskih tem, ustno preverjanje znanja in spretnost v planinski vrvi tehniki. Skratka, bila je nekakšna skrajšana planinska šola. Začetno navdušenje vseh mladih, ki delujejo v mladinskih odsekih, pa je počasi klopelo, saj so se kviza udeležili samo mladi iz PD Mežica in PD Ožbalt-Kapla. Ostala društva so odpovedala sodelovanje.

Zmagala je ekipa z imenom Piparji iz planinskega krožka na osnovni šoli Kapla na Kozjaku: **Klavdija**

Rebernik, Andreja Dreisinger-Vozovnik in **David Kašnik**, vsi doma iz Kaple. Drugo mesto je osvojila ekipa z imenom Pokiči iz planinskega krožka na osnovni šoli Brezno ob Dravi in tretje mesto ekipa z imenom Alpinisti iz planinskega krožka na osnovni šoli Mežica. Sodelovalo je devet ekip v starejši konkurenci (od 5. do 8. razreda) in samo ena ekipa iz mlajših planincev (iz 1. do 4. razreda).

Vsaka organizacija, tako tudi planinstvo, mora graditi svojo prihodnost na mladih in le-te temeljito izobraževati, da se bo varnost v naših gorah izboljšala. Samo oza-veščen planinec bo hodil v gore ob primernem času, pripravljen na težave, s katerimi se na poteh srečuje, pa tudi svoj življenjski značaj bo imel utrjen. Predvsem pa bo pripravljen pomagati šibkejšim in manj spretnim. Ravno to različni tečaji, kvizi in tabori mladim dajejo.

Organizacija in izvedba planinskega kviza za mlade planince je bila brezhibna. Škoda le, da ni zajela več mladih v koroških planinskih društvih.

Igor Glasenčnik

Komenda ima svojo planinsko pot

Nekoč so ljudje živeli in pasli svojo živino »na planini«. Konjska in volvska vprega je bila za premožnejše, navadni ljudje so hodili v hrib in nazaj v dolino peš. Ena od takih poti je bila izpod Kamniških planin, iz Komende oziroma Komenske Dobrave na Krvavec in na planine pod njim: Apno, Šenturška gora, Jagodšče, Na Blatih.

Planinci Komende smo se leta 1992 organizirali v planinsko sekcijo pod streho PD Kamnik. Pobudnik je bil planinski vodnik in velik poznavalec slovenskih gora, po ustanovitvi pa tudi predsednik Planinske sekcije Komenda **Milan Šinkovec**. Njegova je bila tudi zamisel, da bi imeli Komendčani svojo planinsko pot. In če je Komenda oder, katerega kulise so Kamniške planine (to misel sem si izposodila od **Štefana Hoyerja**, prebivalca Komende), potem naj vodi naša pot iz vasi na Krvavec.

Stara pot je bila ponekod še vidna, delno so jo živali speljale po svoje, večkrat je bila speljana po interesih kasnejših lastnikov, da so laže spravljali les iz gozdov. Naši člani so pot na novo večkrat prehodili in se skupaj odločili za najidealnejšo možnost.

Z lastniki zemljišč nismo imeli velikih težav, da so dovolili prehod čez njihove gozdove.

Pot smo markirali prav iz središča vasi Komenda, dva kilometra po cesti do Komenske Dobrave. Dve leti kasneje se je pot tudi tu izognila cesti in je zdaj markirana čez gozd. Ta del nima prav nič vzponov in je krasna sprehajalna pot.

Vzhodno od zaselka Komenska Dobrava zavije pot levo v gozd. Sprva ima rahle vzpone in spuste, ko pridemo do prve brvi, zavije desno in po 10 minutah hoje pridemo do kolovoza, ki pelje iz Zaloga proti vasi Viševca. Prečkamo ga in zavijemo levo. Pot se rahlo spusti in nas vodi preko Janotove brvi čez potok Dobič. Ta del poti je posebno lep zgodaj spomladi, ko takoj po snegu prekrije tla bela preproga zvončkov in kronic. Ko le-ti odcvetijo, postane preproga nežno zelena s pradrastjo bukve. Dva prijetna vzpona nas dokončno ogrejeta in na koncu je plačilo, najlepši del poti, strm vzpon Na skalo, takoj nad njo pa pridemo na odprto. Preko sadovnjaka se nam odpre desno pogled na Tunjice in tunjsko cerkev, Ravni hrib, Malo in Veliko planino, vzhodno pred nami je Kamniški vrh z Osredkom kot povezava s Košutno, Korenom, Velikim Zvohom in Krvavcem.

Če se hočemo vpisati v planinsko knjigo, moramo v vasi Šenturška gora levo po cesti do stare gostilnice pri Ludviku. Za vsakogar je tam pripravljen topel sprejem. Če nam je ta pot prekratka, se držimo markirane poti ob robu vasi in gremo rahlo desno do križišča cest Cerklje—Sidraž—Stahovica. Držimo se levo po markirani poti v gozd proti Ambrožu pod Krvavcem. Pot je lepo speljana in skrbno markirana ter bolj strma kot prvi del. Večji del hodimo po obronkih pašnikov, tako da imamo pravi občutek planine. Mimo gorske kmetije Prgozdnik nas

čaka le še strm vzpon preko pašnika in ob zasebni vlečnici turistične kmetije Florjan pri Svetem Ambrožu.

Za dobre hodce je to tri ure hoje, za opazovalce in občudovalce narave pa kakih 15 minut dlje. Tudi tu je vpisna knjiga, planinci Komende pa imamo še svojo.

Otvoritev poti smo imeli 12. novembra 1994. Ob obletnici pripravimo vsako leto tradicionalni Martinov pohod z mašo v cerkvi. To je srečanje planincev Komende, ljubiteljev planin in pevec. Kogar zanima, kako dobro se imamo, je prisrčno vabljen vsako drugo nedeljo v novembru.

Poleti leta 1995 pa smo markirali še pot iz Zaloga pri Cerkljah, in sicer s pomočjo planincev Zaloga, od koder prihaja vsakoletni rekorder po številu vzponov. Okoli 200-krat se vpiše v knjigo. Uporabljamo jo pogosto kot krožno pot: vzpon je preko Skalce, povratek po Zaloškem robu. Obe poti se združita na cesti za Viševco.

Povezavo s Šenturške gore do Kamniškega vrha preko Na blatih do vrha Osredka bomo pripravili še letos.

Katja Tabernik

Četrti kostelski pohod

Kočevski planinci so v sodelovanju s Turistično-športnim društvom Kostel in prizadevnimi domačini zadnjo majsko soboto pripravili že četrti pohod po Kostelski planinski poti. Pot (start in cilj sta pri vasi Potok) vodi po lepih gozdovih z več naravnimi znamenitostmi in pogledi na dolino Kolpe in traja štiri do šest ur zmerne hoje. Je dobro markirana (letos so jo nekoliko popravili, da so se izognili asfaltirani cesti) in primerna za hojo vse dni brez snežne odeje.

Letošnjega pohoda se je udeležilo precej več kot 300 gostov iz različnih krajev Slovenije in sosednje Hrvaške. Vreme je bilo primerno, postrežba solidna in vsi so bili z udeležbo zadovoljni. Organizatorji pa si želijo obiska tudi ob vikendih, saj je parkirnega prostora na startu dovolj, odprta pa je tudi bližnja trgovina.

Dokaj odmaknjena pokrajina Kostel, do nedavnega neupravičeno prezrta, ima nekaj posebnosti, ki so Slovincem še premalo znane. Ob znanem Kuželjskem oknu naj omenimo slap Nežica, več kraških jam, grad Kostel in Kolpo, ki postaja čedalje zanimivejša. Na njej je vsako leto več spustov z različnimi plovili, čedalje več je ob njej tudi urejenih prostorov za kopanje v poletnih mesecih.

P. Sv.

V PD Kočevje se marsikaj dogaja

Kočevsko planinsko društvo je eno od najstarejših po drugi svetovni vojni ustanovljenih društev v Sloveniji. S svojim delom je začelo že v davnem letu 1951 in je že lani praznovalo 45-letnico ustanovitve.

Skromna lesena gozdarska kočica, ki jo je društvo dobilo v najem od Kmetijsko gozdarskega podjetja, je danes ugledna planinska Koča pri Jelenovem studencu (822 m). Stoji v Fridrihštajnskem pogorju v prijetni dolini pod Mestnim vrhom.

Pristop do kočice iz mesta Kočevja traja dobro uro ali uro in pol zmerne hoje, odvisno od tega, katero pot si izberemo. Kalanova pot je malo bolj strma in krajša, Grajska pot pa je bolj položna in malo daljša in zelo primerna tudi za neutrjene pohodnike.

Od kočice pri Jelenovem studencu je nešteto uhojenih in markiranih poti, ki vodijo mimo naravnih zanimivosti, ki jih v svojih temnozelenih teminah skrivajo kočevski gozdovi. Zelo blizu kočice je znamenita Ledena jama, globoko kraško brezno, ki ima na dnu večni led in je pristopna samo jamarjem in alpinistom. Zanimiva, samo kakih 40 minut peš hoje oddaljena je Eleonorina jama, prava kraška jama z zanimivimi kapniki in drugimi lepotami, s katerimi se ponašajo slovenske podzemeljske jame. Prav lepa, dobre pol ure trajajoča je pot do vrha grajskih razvalin Fridrihštajnskega gradu, znanega predvsem iz ljubezenske zgodbe med grofom **Friderikom II. Celjskim** in **Veroniko Deseniško**.

Od planinske kočice vodi še veliko poti, na primer proti Mestnemu

vrhu, Slovenskemu vrhu, Ledeniku, Požganemu hribu, Livoldskemu vrhu in še drugim. Koča pri Jelenovem studencu je tudi križišče planinskih poti, ki so že ali pa bodo v kratkem odprte za planince, vodile pa bodo v dolino reke Kolpe, do razvalin Kostelskega gradu, Kočevske Reke, Borovca, na Kremo, na Goteški Snežnik in vse tja do Bosljive Loke in Osilnice. Popotnik, ki bo hotel prehoditi vse omenjene poti, si bo moral vzeti kar nekaj dni časa, za katere pa mu ne bo žal, saj je na kočevskem, ribniškem in osilniškem območju toliko zanimivosti, da se bo vsak rad še vrnil in pripeljal s seboj tudi svoje prijatelje.

Planinsko društvo Kočevje šteje blizu 400 članov; med njimi je veliko mladih, skušamo pa pritegniti in za planinstvo in pohodništvo navdušiti tudi cicibančke in osnovnošolce.

Vsi člani društva so zelo prizadevni, predvsem še člani upravnega odbora, saj skoraj vsa dela v planinski dejavnosti društva ležijo na njihovih ramenih, predvsem pri vzdrževanju planinske kočice, pri označevanju in vzdrževanju planinskih poti, organizaciji planinskih izletov in drugih dejavnostih. Vse to opravljajo na osnovi prostovoljnega dela. Nekaj sredstev za svojo dejavnost društvo nabere tudi iz dela članarine in prispevkov sponzorjev.

Kočica pri Jelenovem studencu je odprta skoraj vse leto; od 1. maja do konca septembra je vsako soboto in nedeljo ter ob državnih praznikih oskrbovana s profesionalnimi oskrbniki, v zimskem času pa je kočica odprta samo ob nedeljah in ob prostovoljnem dežuranju članov Upravnega odbora in drugih članov PD.

Planinsko društvo šteje med svoje pomembne uspehe v lanskem in letošnjem letu to, da je v lastni režiji organiziralo dve razstavi o planinstvu na Kočevskem. Sredi lanskega leta je društvo odprlo manjšo razstavo pisnih virov o planinstvu na Kočevskem v vasi Potok — Fara pri Kočevju, ki si jo je ogledalo razmeroma veliko ljudi. Ta razstava nas je spodbudila, da smo letos na predvečer slovenskega kulturnega praznika razstavo v veliko večji

razsežnosti postavili v Likovnem salonu v Kočevju. Razstavo, odprta je bila 14 dni, si je ogledalo blizu 2000 ljudi in vsi so jo zelo pohvalili. Z delom te razstave smo potem sodelovali tudi v Ljubljani na sejmu Alpe-Adria.

Planinsko društvo ima v letošnjem delovnem načrtu tudi nalogo razširiti in modernizirati svojo planinsko postojanko pri Jelenovem studencu. Načrti in vsa potrebna gradbena dokumentacija so pripravljene in zato trdno upamo, da bomo v naslednjih dveh letih tudi to delovno nalogo uspešno zaključili.

Vsako leto kljub denarnim težavam pošiljamo na izobraževalne tečaje, ki jih redno organizira Planinska zveza, ljudi, da se usposablajo za planinske vodnike, markaciste in vodje mladinskih in pionirskih planinskih krožkov.

Za družabno življenje med člani društva organiziramo planinske izlete v sredogorja in visokogorja po Sloveniji, imamo pa tudi nekaj članov, ki se samostojno lotevajo težavnejših planinskih tur v visokogorjih sosednjih alpskih držav. Množična srečanja planincev organiziramo vsaj trikrat letno, največkrat ob pomembnih državnih praznikih. Takrat poleg planinskega pohoda do kočice pri Jelenovem studencu poskrbimo tudi za kulturni in družabni program.

Lansko leto je društvo doživelo tudi reorganizacijo Meddruštvenega odbora za ljubljansko območje. Ta se je razdelil na štiri nove enote. Naše društvo zdaj sodi v enoto zahodnodolenjskega območja, v katerem so poleg PD Kočevja še PD Ribnica, Loški Potok, Dobropole in Velike Lašče. Prvi dve leti po reorganizaciji je sedež območja v Kočevju.

V mesecu marcu je imelo društvo svoj redni letni občni zbor, na katerem je bila izvoljena za novo predsednico z dveletnim mandatom **Milena Vlašič**, dosedanja tajnica društva.

Mirko Ruparčič,
PD Kočevje

Varno na Veliko Koroško Babo

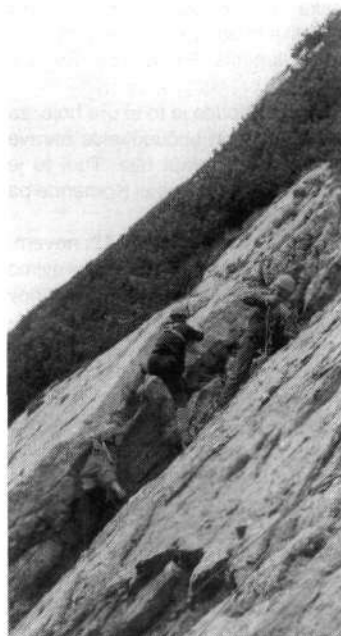
V začetku julija je kranjskim markacistom — članom PD Kranj uspelo dokončati že lansko leto začeto delo — nadelavo zelo zahtevne poti na Veliko Koroško Babo. Tako bo planincem, željnim izpostavljenosti in plezanja po jeklenicah, ta pot pravi užitek s prekrasnim pogledom na Ravensko Kočno, Kranjsko kočico na Ledinah, Češko kočico na Spodnjih Ravneh in ostenja nad njima.

Akcija je potekala skupno s Komisijo za pota pri PZS. Lanskoletni že narejeni poskusni raztežaji v spodnjem delu zelo krušljivega Ledinskega vrha so nam pri spomladanskem pregledu nepoškodovanosti vili novega zanosa in volje, da znamo in vemo, kako in kje najbolje speljati varovanja. Glavna smer poti je sledila smeri, ki so jo že v šestdesetih letih poiskali mladi in zagnani kranjski alpinisti brata **Štremfelj, Perčič, Šegregur...**

V začetku akcije nas je čakalo še dvodnevno delo v Žrelu, ko nam je lanskoletni skalni podor uničil skoraj polovico jeklenic in spodnji del zasul z več deset kubiki peska. Tako smo imeli pravo ogrevanje za nadaljevanje akcije.

Kljub dogovoru s Slovensko vojsko, da nam vso opremo odpelje s helikopterjem višje na delovišče, to je na izstop grape med Veliko Koroško Babo in Ledinskim vrhom, smo vso potrebno opremo odnesli kar sami. Obrestovalo se nam je, kajti naslednja dva dni je pihal zelo močan veter, tako da je helikopterju uspelo narediti le častni krog nad Ledinami, a vendar nam je dal vedeti, da niso pozabili na nas. Čez dva dni se je veter umiril in helikopter nam je preostali tovor prenesel na dogovorjeno mesto. Prijazni pilotom smo zaželeli srečno in se zahvalili za marsikatero prihranjeno kapljo znoja, pa čeprav smo morali daleč navzdol na avstrijsko stran po nerodno se skotalači kolot jeklenice.

Vrtalki sta zopet zaropotali in bili smo vse višje in višje, že na drugi strani grape. Vse lepši občutki so nas spremljali v strmih ploščah in

Pot je strma, po ravnem je ne bi bilo treba zavarovati.

Foto: Rudi Lanz

čudoviti skali. Vreme je tudi »delalo za nas«, bi lahko rekli. Kljub temnim oblakom, ki so se podili nad nami, nam je za nagrado za marljivo delo sonce naklonilo nekaj toplih žarkov. Delo smo kljub utrujenosti hoteli čimprej končati. Vendar se nam je vseeno prilegal en deževen dan, namenjen za počitek in tarok.

Naslednji dan pa zopet naprej. Navzgor v breg in gor in dol s še večjim zagonom. Tako vse do zadnje vrtine, ki smo jo zvrtili v pravem snežnem metežu.

Nato se otovorimo z vso preostalo opremo, si izmenjamo nekaj »močnih« besed, kdo bo nosil najtežji del opreme (agregat), potem pa vsi strumno v vrsti za njim po avstrijski strani na Jezersko sedlo in od tu na zaslužno kosilo s pivom.

Na koncu ne moremo mimo novih zelo prijaznih oskrbnikov v Kranjski koči na Ledinah Slavke in Toneta, Komisije za pota pri PZS za dobro in uspešno sodelovanje na tej akciji ter predsednika PD Kranj **Franca Ekarja**, ki kljub visokim stroškom takšnih akcij vedno najde dovolj posluha za kranjske markaciste.

Udeleženci akcije so bili **Florijan Nunčič** (vodja akcije, PD Celje), **Rudi Lanz** (tehnični vodja), **Boris Križnar**, **Stane Bozovičar**, **Vili Rustja**, **Stane Rotar**, **Marko Vidali**, **Jože Šparovec**, **Gorazd Hace** in **Štefan Bukovec** (vsi PD Kranj).

Rudi Lanz

Polhograjci na vrhu Golice

Že kakšno leto je v Polhovem Gradcu zelo dejavno planinsko društvo Blagajana pod vodstvom predsednika **Staneta Dvanajščaka**. Lani je priredilo več izletov in kot se spodobi, so začeli z domačo okolico, s pograbsko planinsko potjo. Načrte so v celoti izpolnili.

Tudi za letos ni zmanjkalo zamisli: vsak mesec en izlet. Tako smo se v nedeljo, 25. 5., povzpeli na vrh 1835 metrov visoke Golice. Od doma smo odšli šele ob devetih, tako da ni bilo okrnjeno nedeljsko jutranje spanje. Vreme ni bilo nič kaj lepo, deževalo pa ni. Z upanjem, da se bo zjasnilo (taka je bila napoved), smo se popeljali v gorenjsko ravan.

V vasi Planina pod Golico je bilo prejšnjo nedeljo slavje ob dnevu narcis in to se je poznalo še ob našem obisku. Lepo je videti, da vas živi. Rože na oknih kažejo, da je življenje za njimi. Z bližnjih travnikov in senožeti so nas pozdravljale bele narcise. V vasi mora kar dišati, kadar so v največjem razcvetu. Bogue, kaj bi rekli botaniki, zakaj se je ta roža udomačila prav na teh karavanskih pobočjih.

Pot od Planine pod Golico do kočje ni težavna, vendar vseskozi teče navkreber. Marsikdo je bil zadovoljen, da ni bilo sonca, sicer bi bilo pošteno vroče. Tako pa se je videlo mogoče le kakšnih 50 metrov naprej in tisti, ki smo bili v teh krajih prvič, nekaj je bilo vmes tudi nadebudne mladeži — osnovnošolskih fantičev in mala modrooka gospodična, sploh nismo videli in vedeli, kam gremo. Pri koči pod Golico smo se odžejali, malo najedli, poklepetali in odšli naprej v belo megleno kopreno. Paziti je bilo treba zaradi blata in mokre trave. Vrh nas

je presenetil z lepo ravnico in mehko travo. Megla nas ni motila. A od nekod je prišlo nekaj vetra in megle so se razpršile in pred nami se je odprl koroški Rož. Reka Drava se je bleščavo vila pod nami. Polja, vasi, ceste so se odkrile našim očem. Pa spet meglena zavesa in čez nekaj trenutkov spet koroški prizor, tokrat proti Celovcu; videl se je v daljavi in osvetljevalo ga je sonce. Tako se je ponovilo še nekajkrat. Tudi nadebudni fantiči s svojo gospodično, ki so bili prej živahni kot mladi vragci, so pridno stali na robu in gledali nenavadno menjarvanje meglene zavesne in prizorov iz Korotana.

Pot nazaj je bila malce bolj naporna kot navzgor. Pozorno oko mamic je opazilo tiho skrb nekoga od vodilnih, ki je hodil po stezi, nad katero so spet skakali omenjeni fantiči. Če bi se sprožil kamen, bi ga bilo še moč ujeti. Na kaj drugega pa nihče ni hotel pomisliti. Zadovoljni smo prišli do kočje in spet skozi gozd do avtobusa.

Še eno prizadevanje je bilo opaziti pri organizatorju: ravnati se po dogovorjenem časovnem načrtu. Doma smo bili, ko je bilo sonce še nad obzorjem. Če bi kdo pomislil, da smo se na koncu po tako lepem dnevu zadrževali še v dobro znanih »postajah«, bi se krepko zmotil. Nič običajnega razvpitega kranjskega zadrževanja po gostilnah! Lepo!

Milka Bokal

Fotogenični Ratitovec

Planinsko društvo Železniki ob svoji 90. obletnici delovanja podaljšuje fotografski natečaj na temo Ratitovec.

Avtor lahko pošlje do osem diapozitivov v okvirčkih velikosti 5 x 5 cm. Diapozitivi naj bodo označeni z oznakami za projekcijo, zaporedno številko in naslovom dela, priložena naj bo zaprta ovojnica s točnimi podatki avtorja, na zunanji strani pa naj bo napisan seznam poslanih del.

Poslana dela bomo sprejemali še do 10. septembra 1997 na naslov: PD Železniki, p.p. 16, 4228 Železniki. Za poškodbe med transportom ne odgovarjamo.

Pet del bo prejelo denarne nagrade, in sicer: 1. nagrada — 20.000 SIT, 2. nagrada — 15.000 SIT, 3. nagrada — 10.000 SIT, 4. nagrada — 7.000 SIT, 5. nagrada — 5.000 SIT.

PD nagrade smatra kot odkupne in preidejo s tem diapozitivi v trajno last PD Železniki.

Žirijo bosta predstavljala dia. **Tone Mlakar** in fotograf **Tomaž Lunder**. O odločitvi žirije boste pravočasno obveščeni, vračanje diapozitivov bo do 10. 10. 1997.

Projekcija prejetih del bo na osrednji proslavi ob 90. obletnici delovanja PD Železniki v Kulturnem domu v Železnikih v septembru 1997. Točen datum bo objavljen. Hkrati iz objektivnih razlogov preklicujemo in se opravičujemo za prvotno napovedan datum proslave za 22. 6. 1997.

Razstava nagrajenih del bo v blagovnici Loka v Železnikih.

PD Železniki

Pohod in srečanje KS Lancovo

Krajevna skupnost Lancovo pri Radovljici (vasi Lancovo, Spodnja in Zgornja Lipnica, Brda in Vošče) je organizirala v nedeljo, 13. julija 1997, za vse svoje krajanke pohod na Lipniško planino na Jelovici.

Ob dnevu državnosti so v krajevni skupnosti pripravili kres in tedaj je **Gabrijel Pesjak** predlagal, da bi organizirali pohod. Prizadevno vodstvo krajevne skupnosti s predsednikom **Janezom Koseljem** na čelu je to idejo hitro uresničilo. Namen pohoda je bil, da se vse generacije v krajevni skupnosti srečajo in se medsebojno bolj spoznajo.

Zbor za pohod je bil ob 8. uri na Spodnji Lipnici. Za starejše in za vse, ki so bolj kratke sape, je bil organiziran tudi prevoz. Vzpon na strma pobočja Jelovice je bil za nekatere kar velik zalogaj. Čeprav marsikdo živi pod njenim vznožjem, tako rekoč v njeni senc, ni meri prav dostikrat njenih pobočij. Spet drugi pa se v prostranosti te planote znajdejo kot na lastnem dvorišču in poznajo vsako stezico.

Prisopihali smo torej do Raspoka, kjer se nam je pridružilo še nekaj avtomobiliziranih krajanov. Od tod naprej je bila pot zložnejša in več kot pol stotnije krajanov se je razvrstilo v raztegnjeno kolono. V prijetnem hladu vroče julijske nedelje smo se podali dalje proti Martinčku, kjer je nekdanj Rotija iz istoimenske Mauserjeve povesti preživljala svoje najtežje čase.

Ob spomeniku, kjer so bili pobiti ranjeni partizani, smo se ustavili in v njihov spomin prižgali svečo. Pot smo nadaljevali do Lipniške planine, na kateri so včasih pasli živino. Okolico spominskega obeležja 25 padlim borcem so krajanji lepo uredili in očistili ter prižgali sveče. Gasilski avto je pripeljal še nekaj krajanov in tudi tekočo osvežitev.

Gospod Gabrijel Pesjak je prebral nekaj odlomkov iz starega pravilnika o pašnih skupnostih iz leta 1875 in na osnovi tega se je zlasti med starejšimi krajanji vnela zanimiva debata.

Generalmajor **Lojze Zupan** pa je navzočim spregovoril o partizanstvu na Jelovici. Med okupacijo je bila ta planota bolj kot vse druge pogosto prizorišče hudih borb, na kar opozarjajo spomeniki na Martinčku, Mošenjski, Lipniški in Selški planini. Jelovica je bila pomembno območje, kjer so se zbirale partizanske enote za akcije proti okupatorju. Kljub številnim akcijam okupatorji niso mogli nikoli zadušiti partizanskega gibanja. Preko Jelovice so tekle tudi pomembne kurirske poti. Osvetlil je tudi tragični dogodek iz tistih davnih let, ko so partizani padli v zasedo prav tu, na Lipniški planini in kjer jih je bilo 25 ubitih, kasneje pa sta ranam podlegla še dva.

Obrnili smo se proti cilju, Goški ravnini. Skozi gozdove po cestah, poteh, stezah in stezicah, kjer bi se brez izkušenih prav gotovo izgubili, smo se spustili nekaj sto nadmorskih metrov nižje. V obnovljeni koči na Goški ravnini so nam pripravili okusno enolončnico. Tu so pripravili tudi seznam pohodnikov in ugotovili, da nas je bilo kar 61! Vse so povabili, naj se drugo leto takega srečanja spet udeležimo, saj želijo, da bi pohod postal tradicionalen.

Bil je lep dan, krajanom ga je povrh popestrila zavest, da živijo v krajevni skupnosti, ki se trudi po svojih najboljših močeh povezati ljudi med sabo.

Ivanka Korošec

Slovenski železarji na Okrešlju

Planinski pohodi slovenskih železarjev kljub spremenjenim razmeram (nasprotovanje množičnosti v gorah, manjši interes pohodnikov in planinskih vodnikov, manjša ali nikakršna podpora podjetij rekreaciji zaposlenih ipd.) še živijo.

21. junija 1997 je bil tako že 78. planinski pohod, tokrat na Okrešlju, ki se ga je udeležilo 71 slovenskih železarjev. Čeprav je organizacijski odbor (tokrat z Raven na Koroškem) na izlet povabil planince iz vseh družb koncerna Slovenske železarnice, se je pohoda udeležilo le 40 ravenskih in 30 jeseniških železarjev ter en delavec ljubljanskega Metalurškega inštituta. Pohodniki so se zbrali pred Planinskim domom v Logarski dolini, od koder so se podali proti Okrešlju. Pri Frischaufovem domu so ostali tisti, ki so želeli počivati in uživati v cvetoli okolici, skupini bolj vztrajnih pa sta se povzpeli na Savinjsko oziroma Kamniško sedlo. V popoldanskih urah so se planinci zopet zbrali na Okrešlju in od tod odšli v dolino. Po besedah organizatorja pohoda **Francija Telcerja** so si ob slovesu dobre volje zaželeli, da se tudi v prihodnje srečujejo in organizirajo skupne planinske pohode, ki so že prerasli v nepozabna in prijateljska srečevanja. Čeprav se v zadnjih letih družijo v skromnejšem številu, organizatorji in pohodniki upajo, da bodo v prihodnje številnejši.

Začetki planinskih pohodov slovenskih železarjev segajo v oktober 1969. leta, ko je takratni direktor Slovenskih železarn **Gregor Klančnik** popeljal upravni odbor podjetja na Triglav, kjer so podpisali pristopno izjavo o združitvi slovenskih železarn v skupno podjetje. Od takrat so se tudi slovenski železarji vsako leto srečevali na Triglavu — in bili

tako med začetniki množičnih pohodov v slovenske gore. Vsako leto se jih je zbralo od 500 do 700. Prva leta so planinski vodniki iz podjetij Slovenskih železarn in gorski reševalci, ki so skrbeli za varnost pohodnikov, pripravili le en izlet na leto — na Triglav. Po desetih letih so začeli prirejati po več izletov letno, saj je železa vsaka železarna predstaviti drugim tudi svoj (gorski) okoliš. Doslej se je pohodov udeležilo že okrog 36.000 železarjev, letos pa bo — tako kot lani — še en skupni izlet.

Franci Telcer, član organizacijskega odbora za pripravo planinskih pohodov slovenskih železarjev in tudi dolgoletni načelnik postaje GRS s Prevalj, pozitivno ocenjuje pohode slovenskih železarjev. Če jih ne bi bilo, slovenski železarji ne bi nikoli spoznali toliko gorskega sveta ter se naučili toliko o varni hoji, primerni oprepi in o obnašanju v gorah.

A. Č.

Orientacijski pohod

Za dan slovenske državnosti je PD Šempeter v Savinjski dolini organiziralo in izvedlo planinski orientacijski pohod. Udeležilo se ga je deset ekip, med njimi PD Braslovče in Šoštanj, ostale so bile iz domačega PD. Na prvo mesto se je uvrstila družina **Voh** z najmlajšo udeleženko (460 točk), na drugo **Bukovnik-Šuler** (452 točk) in na tretje mladinska ekipa PD Šoštanj (451 točk). V tej je bil predsednik MK pri PZS, ki trenutno vodi še začasni odbor za orientacijo pri MK. Skupno je bilo trideset udeležencev.

Vse ekipe so našle vse kontrolne točke, tri ekipe so odgovorile le na tri vprašanja, štiri na štiri in tri na vseh pet. Le malo ljudi ve, da je ena goba zaščitena, vedo pa, da neomejeno nabiranje ni dovoljeno. Najkrajši čas je bil 58 minut, najdaljši pa 110 minut. V povprečju so ekipe dosegle 438 točk. Tako je bila po dolgem premoru spet orientacijska akcija, kakršne si nekateri res še želijo.

B. J.

PLANINSKI KOLEDARJI 1998

ZA LETO 1998 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

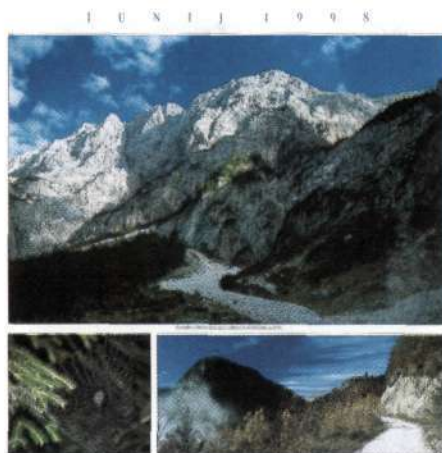
NAZAJ V PLANINSKI RAJ

Glavni motivi 12 koledarskih listov so naš gorski svet od Štajerske prek Gorenjske in tja do Primorske, na 24 dopolnilnih posnetkih pa so biseri iz narave in naravi prilagojene človekove dejavnosti. Na zadnjem listu so v slovenščini in angleščini opisani posamezni predeli naših gora.

Posebna vrednost so pesmi o gorah, naslovna Gregorčičeva pa je dala naslov tudi koledarju.

Format je pokončen 33 x 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložjen v papirnato vrečko.

Cena do 15. 9. 1997 je 600,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

JUNI	JULIJ	AUGUST	SEPTEMBER	OCTOBER	NOVEMBER	DECEMBER	SPLETNA UREJENI
22	23	24	25	26	27	28	31
23	24	25	26	27	28	29	7
24	25	26	27	28	29	30	14
25	26	27	28	29	30	31	21
26	27	28	29	30	31		28
27	28	29	30	31			5

V OBJEMU GORA

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. ter z imenskim koledarjem na zadnjem listu. Koledar dopolnjuje 24 manjših posnetkov ter preglednica preteklega in pribodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja. Format je dvojni, torej 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm dodatka za dotisk.

Cena do 15. 9. 1997 je 700,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU, (tel.: 061/315 493 ali 312 553, fax 061/13 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

DVORŽAKOVA 9, 1000 LJUBLJANA
PRIPOROČAMO SE ZA NAROČILO

HIMALAJSKI KOLEDAR

"14 X 8000"

V obdobju 1975 - 1995 smo Slovenci uresničili pomemben projekt. Preplezali smo vseh 14 osem-tisočakov, večino po novih smereh, in se tako na alpinističnem področju svetu predstavili kot uspešen narod. V prispodobi rečeno: na alpinističnem globusu sveta je Slovenija precej večja kot na običajnem geografskem.

Ta del veličastne in težke zgodbe slovenskega osvajanja »nekonistnega« sveta smo lani predstavili na predavanju v Cankarjevem domu, letošnjo pomlad na uspeli fotografski in dokumentacijski razstavi v stolpnici na Trgu republike 3 v Ljubljani, čez leto ali dve bo izšla knjiga, zdaj pa smo natisnili velik stenski koledar »14 x 8000« za leto 1998.

Podatki:

- predlist, 12 koledarskih listov in podložna stena formata 43 x 66 cm + 5 cm za dotisk;
- 14 velikih in 40 pomožnih barvnih fotografij;
- popoln pregled udeležencev in dosežkov vseh slovenskih in mešanih slovenskih odprav, ki so od leta 1954 do 1997 oblegale »najvišjih 14«, vse tudi v angleškem jeziku;
- pakiranje: vsak izvod v beli embalaži iz valovite lepenke ter po 5 izvodov skupaj v natron ovitku.

Cena:

do 15. 9. 1997 je 1.500 SIT,
po tem roku je cena 1.700 SIT.
V ceni ni vračunan 5% davek.
Popusti ob nakupu večje količine
10, 15 in 20 %.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

LOTSE

1998 / APRIL

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

Koledar je torej umetniško delo in hkrati koncentrirano zgodovina, pa tudi trajen spomin na že preminule alpiniste, ki so prestavljali mejnike mogočega naprej: Nejc Zaplotnik, Draga Bregarja, Aleša Kunaverja, Marijo Franjar, Jožeta Rozmana, Boštjana Kekca, Slavca Svetičiča, Vanjo Furlana, Staneta Belaka-Sraufa, Bojana Počkarja, Žigo Petriča. Z nakupom in dotiskom svoje firme boste poudarili, da ste »bili zraven« pri tem veličastnem dogajanju.

Naslov za naročila:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, Koledar Himalaja (g. Franjo Zupančič), Dvoržakova 9, 1000 LJUBLJANA, fax: 061/132 21 40, tel.: 312-553 ali 315-493